

**VILNIAUS UNIVERSITETO
VERSLO MOKYKLA**

TARPTAUTINIO VERSLO FINANSŲ PROGRAMA

Auksė Zalubaitytė

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**SUTELKTIŅIO FINANSAVIMO
PERSPEKTYVŲ LIETUVOJE
VERTINIMAS**

**ANALYSIS OF PERSPECTIVES OF
CROWDFUNDING IN LITHUANIA**

Studentas _____
(parašas)

Darbo vadovas _____
(parašas)

Doc., Dr. Greta Keliuotytė-Staniulėnienė
Darbo vadovo vardas, pavardė

Vilnius, 2021 m.

SANTRAUKA

VILNIAUS UNIVERSITETO
VERSLO MOKYKLA
TARPTAUTINIO VERSLO FINANSŲ PROGRAMA
STUDENTĖ AUKSĖ ZALUBAITYTĖ
SUTELK TINIO FINANS AVIMO PERSPEKTYVŲ LIETUVOJE VERTINIMAS

Darbo vadovas – Doc, Dr. Greta Keliuotytė-Staniulėnienė

Darbas parengtas – 2021 m. Vilniuje

Darbo apimtis – 62 puslapiai

Lentelių skaičius darbe – 25

Paveikslų skaičius darbe – 18

Literatūros ir šaltinių skaičius – 41

Darbo tikslas ir uždaviniai: įvertinti sutelktinio finansavimo platformų perspektyvas Lietuvoje, palyginant jų paskolų sąlygas su tradicinėmis kredito institucijomis bei pasitelkiant gyventojų nuomonės tyrimą, apie investavimą į sutelktinio finansavimo projektus. Darbo tikslui pasiekti suformuoti šie uždaviniai: apžvelgti sutelktinio finansavimo teorinius aspektus, išanalizuoti Lietuvoje veikiančių sutelktinio finansavimo platformų empirinius rodiklius, įvertinti bendrą skolinimosi kainos metinę normą skolinantis sutelktinio finansavimo platformoje, komerciniame banke ir kredito unijoje bei ištirti Lietuvos gyventojų nuomonę apie investavimą sutelktinio finansavimo platformose bei veiksnius, darančius įtaką kėtinimui investuoti.

Darbe naudoti metodai. Tyrimui ir iškeltiems uždaviniams atlikti, pasirinkta sisteminė ir lyginamoji mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų rinkimas bei empirinė analizė, palyginamoji paskolų sąlygų analizė, finansinis vertinimas, kiekybinio nuomonės apklausos tyrimo rezultatų matematinė ir statistinė analizė, naudojant SPSS duomenų paketą.

Atlikti tyrimai ir gauti rezultatai. Tyrimą sudarė trys atskiros dalys. Pirmoje dalyje, atlikta empirinė Lietuvoje veikiančių sutelktinio finansavimo platformų statistikos duomenų analizė. Jos metu atskleista, jog sutelktinis finansavimas Lietuvoje labai sparčiai auga. Antroje dalyje, atliktas smulkaus verslo paskolos sąlygų ir kainų palyginimas skolinantis komerciniame banke, kredito unijoje ir sutelktinio finansavimo platformoje. Tyrimo metu nustatyta, jog brangiausia skolintis yra sutelktinio finansavimo platformoje. Tai nulėmė didesnės, nei kitose įstaigose, taikomos metinės palūkanų normos. Trečioje dalyje, atliktas Lietuvos gyventojų nuomonės, apie sutelktinį finansavimą tyrimas. Jo metu nustatyta, jog esant galimybėms, didesnė dalis respondentų investuotų į sutelktinio finansavimo projektus, turintys aukštesnįjį, nei aukštąjį išsilavinimą. Kuo geresnis suvokimas apie sutelktinį finansavimą, tuo didesnis pasitikėjimas sutelktinio finansavimo operatoriais bei skolininkais. Svarbiausi veiksniai, darantys įtaką kėtinimui investuoti – skolininko verslo planas bei kredito reitingas. O investuoti į mažiausiai rizikingus, A kredito reitingo projektus rinktųsi daugiau moterys, nei vyrai.

SUMMARY

VILNIUS UNIVERSITY
BUSINESS SCHOOL
INTERNATIONAL BUSINESS FINANCE PROGRAM
STUDENT AUKSĖ ZALUBAITYTĖ
ANALYSIS OF PERSPECTIVES OF CROWDFUNDING IN LITHUANIA

Master's thesis supervisor - Doc, Dr. Greta Keliuotytė-Staniulėnienė

Master's thesis prepared – 2021 Vilnius

Master's thesis scope – 62 pages

Number of tables in thesis – 25

Number of images in thesis - 18

Number of literature sources – 41

Goal and objectives: to evaluate the perspectives of crowdfunding platforms in Lithuania, comparing the terms of their loans with traditional credit institutions and using the survey of the population about investing in crowdfunding projects. To achieve thesis' goals the following tasks have been formed: to review theoretical aspects of crowdfunding, analyze the empirical indicators of crowdfunding platforms operating in Lithuania, evaluate the total annual loan price for borrowing in a crowdfunding platform, a commercial bank and a credit union and examine the opinion of the Lithuanian population about investing in crowdfunding platforms and the factors influencing their will to invest.

Research methods. Systematic and comparative analysis of scientific literature, statistical data collection and empirical analysis, comparative analysis of loan conditions, financial evaluation, quantitative mathematical and statistical analysis of opinion poll research results using SPSS data package.

Research outcomes. The study consisted of three separate parts. In the first part, an empirical analysis of statistical data of crowdfunding platforms operating in Lithuania is performed. It revealed that crowdfunding is growing very fast in Lithuania. In the second part, a comparison of the terms and prices of a small business loan from a commercial bank, a credit union and a crowdfunding platform is made. The study found that the most expensive loan is on a crowdfunding platform. This was due to higher annual interest rates than in other institutions. In the third part, a survey of the Lithuanian population's opinion on crowdfunding is conducted. It found that, when possible, a higher proportion of respondents would invest in crowdfunding projects with higher than tertiary education. The better the understanding of crowdfunding, the greater the trust in crowdfunding operators and borrowers. The most important factors influencing the intention to invest are the borrower's business plan and credit rating. And more women than men would choose to invest in the least risky A-rated projects.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

ĮVADAS.....	6
1. TEORINIAI SUTELK TINIO FINANS AVIMO ASPEKTAI.....	9
1.1. Sutelktinio finansavimo sampratata ir raida.....	9
1.2. Sutelktinis finansavimas tradicinės kredito rinkos kontekste.....	17
1.3. Sutelktinio finansavimo rizikos.....	20
1.4. Sutelktinio finansavimo reglamentavimimas ir vertinimas.....	24
2. SUTELK TINIO FINANS AVIMO PLATFORMŲ, VEIKIANČIŲ LIETUOVJE, PERSPEKTYVŲ VERTINIMO METODOLOGIJA.....	27
2.1. Tyrimo tikslas, modelis ir hipotezės.....	27
2.2. Duomenų rinkimo metodas.....	33
2.3. Tyrimo imtis, prielaidos bei apribojimai.....	34
3. SUTELK TINIS FINANS AVIMAS IR JO PERSPEKTYVOS LIETUVOJE....	39
3.1. Lietuvoje veikiančių sutelktinio finansavimo platformų dinamika.....	39
3.2. Sutelktinio finansavimo platformos ir tradicinių kredito įstaigų bendros skolinimosi kainos vertinimas.....	44
3.3. Gyventojų nuomonės tyrimas, apie Lietuvoje veikiančias sutelktines finansavimo platformas.....	49
3.3.1. Demografiniai rodikliai.....	49
3.3.2. Sutelktinio finansavimo platformose investuojančių asmenų elgsenos tyrimas.....	52
3.3.3. Lietuvos gyventojų nuomonės, apie sutelktinio finansavimo platformas tyrimas.....	57
IŠVADOS.....	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	70
PRIEDAI.....	76

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė. *Skirtingų autorių sutelktinio finansavimo apibrėžimai*
- 2 lentelė. *Sutelktinio finansavimo tipai*
- 3 lentelė. *Tyrimai, aprašantys sutelktinio finansavimo investuotojų elgseną*
- 4 lentelė. *Sutelktinio finansavimo platformų vartotojų poreikiai ir lūkesčiai*
- 5 lentelė. *Paskolos suteikimo etapų skirtumai tarp komercinių bankų ir sutelktinio finansavimo platformų*
- 6 lentelė. *Lietuvos Respublikos Sutelktinio finansavimo įstatymo esminiai reikalavimai platformų operatoriams*
- 7 lentelė. *Lietuvos gyventojų nuomonės apie sutelktinį finansavimą apklausos tyrimo imtis*
- 8 lentelė. *Vidutinė vieno SFPO sandorio vertė*
- 9 lentelė. *Sutelktinio finansavimo platformų paskolų pradelsti mokėjimai 2019 -2021 m. III ketv.*
- 10 lentelė. *Paskolų sąlygos AB “SEB”, Rato kredito unija ir UAB EstateGutu Lietuva*
- 11 lentelė. *AB “SEB”, Rato kredito unijos bei UAB EstateGuru Lietuva paskolos finansinio vertinimo suvestinė*
- 12 lentelė. *Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes*
- 13 lentelė. *Respondentų pasiskirstymas pagal įgytą išsilavinimą*
- 14 lentelė. *Respondentų pasiskirstymą pagal socialinę padėtį*
- 15 lentelė. *Respondentų pasiskirstymas pagal uždirbamas mėnesines pajamas*
- 16 lentelė. *Į sutelktinio finansavimo projektus sutinkančių investuoti respondentų pasiskirstymas pagal įgytą išsilavinimą*
- 17 lentelė. *Į sutelktinio finansavimo projektus sutinkančių investuoti respondentų pasiskirstymo pagal įgytą išsilavinimą Chi-Square testo rezultatai*
- 18 lentelė. *Kintamojo “Sutelktinio finansavimo suvokimas” Cronbach alfa reikšmė*
- 19 lentelė. *Kintamojo “Pasitikėjimas sutelktinio finansavimo platformų operatoriais” Cronbach alfa reikšmė*
- 20 lentelė. *Sutelktinio finansavimo suvokimo ir pasitikėjimo sutelktinio finansavimo platformų operatoriais kintamųjų koreliacija*
- 21 lentelė. *Kintamojo “Pasitikėjimas sutelktinio finansavimo projektų autoriais” Cronbach alfa reikšmė*
- 22 lentelė. *Sutelktinio finansavimo suvokimo ir pasitikėjimo sutelktinio finansavimo projektų autoriais kintamųjų koreliacija*
- 23 lentelė. *Veiksnių, darančių įtaką ketinimui investuoti į sutelktinio finansavimo platformoje skelbiamą projektą, verinimų skaitinės charakteristikos ir X^2 testo tikimybės*

24 lentelė. *Apklauso respondentų pasiskirstymas pagal lytį, atsakant į kokio kredito reitingo sutelktinio finansavimo projektus, esant galimybėms, būtų idomu investuoti*

25 lentelė. *Chi-Square testo rezultatai*

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1 paveikslas.* Pinigų skolinimosi procesų banke ir sutelktinio finansavimo platformoje palyginimas
- 2 paveikslas.* Sutelktinio finansavimo platformos veiklos procesas
- 3 paveikslas.* Sutelktinio finansavimo dalyviai bei su jais susijusios rizikos
- 4 paveikslas.* Tyrimo etapai
- 5 paveikslas.* Apklausos anketos struktūra
- 6 paveikslas.* SFPO skaičiaus dinamika Lietuvoje 2016-2021 metais
- 7 paveikslas.* SFPO finansuotų projektų skaičius 2017-2020 metais
- 8 paveikslas.* Lietuvoje veikiančių SFPO finansuotos sumų ir investuotojų pokyčio tendencijos
- 9 paveikslas.* Lietuvoje veikiančių SFPO ir bankų suteiktų paskolų sumų dinamika 2017 -2020
- 10 paveikslas.* SFPO ir bankų vidutinė metinė verslo paskolų palūkanų norma 2019 – 2020 metais
- 11 paveikslas.* AB “SEB”, Rato kredito unijos ir UAB EstateGuru Lietuva paskolų palyginimas
- 12 paveikslas.* Respondentų pasiskirstymas pagal lytį
- 13 paveikslas.* Respondentai, investuojantys Lietuvoje veikiančiose sutelktinio finansavimo platformose
- 14 paveikslas.* Šaltiniai, iš kurių respondentai sužinojo apie sutelktinį finansavimą
- 15 paveikslas.* Projektai, į kuriuos respondentai dažniausiai investuoja
- 16 paveikslas.* Vidutinė, investuoti į vieną projektą skiriama suma
- 17 paveikslas.* Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kiek kartų per metus investuoja į sutelktinio finansavimo projektus
- 18 paveikslas.* Respondentų pasiskirstymas pagal tai, į kokio kreditingumo reitingo projektus dažniausiai renkasi investuoti

IVADAS

Šiais informacinių technologijų laikais žodis “FinTech” daugeliui asocijuojasi su inovacijomis, pažangiomis technologijomis ir XXI a. finansinių paslaugų proveržiu. Pats sektorius siūlo įvairias su finansais susijusias paslaugas, viena jų – sutelktinis finansavimas. 2005 metais įsikūrusi viena pirmųjų sutelktinio skolinimosi platformų “Zopa”, davė pradžia kurtis naujai skolinimosi rinkai, leidžiančiai skolininkui gauti finansavimą bankams ir kitų tradicinio kredito įstaigoms alternatyviais būdais. Tokio skolinimosi viena pagrindinių savybių yra tai, jog vietoje vieno pinigų gavimo šaltinio, dažniausiu atveju komercinio banko, verslininkas ar fizinis asmuo skolinasi iš minios laisvų pinigų turinčių ir norinčių juos investuoti asmenų. Šis skolinimosi būdas sulaukė didelio susidomėjimo tiek visuomenės, tiek finansų srities mokslininkų tarpe dėl jo itin sėkmingo starto bei spartaus vystymosi visame pasaulyje. Kadangi ši skolinimosi bei investavimo priemonė yra sąlyginai nauja rinkoje, didelis dėmesys sutelkiamas į rizikos veiksnius, dalyvių elgseną bei kas lemia platformos sėkmingą vystymąsi.

Lietuvoje pirmoji tokio tipo platforma, teikanti paskolas verslui, pradėjo veikti 2016 metų pabaigoje. Šiai dienai yra jau 18 licencijuotų bei Lietuvos Banko prižiūrimų sutelktinio skolinimosi platformų, tad galima sutikti, jog ši paslauga sėkmingai prigijo ir Lietuvoje. Remiantis Lietuvos Banko statistikos duomenimis nuo 2017 metų iki 2021 metų III ketv. sutelktinio skolinimosi sandorių skaičius padidėjo net 8 kartus, o finansuotų paskolų suma išaugo nuo 1,29 mln. 2017 metais iki 80 mln. 2021 metais, kas reiškia, jog suteikiamų paskolų suma per šį laikotarpį padidėjo net 62 kartus. Tokios rinkos tendencijos rodo, jog augimo potencialas sutelktinio skolinimosi rinkai Lietuvoje gan didelis.

Antra vertus, informacijos apie tai, kokie veiksniai lemia šios skolinimosi priemonės perspektyvas Lietuvoje - nėra daug, arba ji labiau susijusi su tarpusavio skolinimusi tarp fizinių asmenų. Mokslinėje literatūroje teigiama, jog vienas pagrindinių šios finansinės paslaugos sėkmingo veikimo elementų globaliu mastu, tai dalyvių tarpusavio pasitikėjimas bei informacijos skaidrumas. Kad platformos ir jų operatoriai veiktų sąžiningai bei sklandžiai – išleisti šią sritį reglamentuojantys įstatymai, vykdoma griežta platformų priežiūra. Tačiau ar vartotojams užtenka vien tik šių aspektų, jog sutelktinis finansavimas būtų saugus bei patikimas būdas tiek skolintis, tiek investuoti pinigus – tokios informacijos rasti nepavyko.

Nors informacinių bei publicistinių leidinių apie sutelktinio finansavimo platformas Lietuvoje vis daugėja, tačiau lietuvių autorių mokslinės literatūros apie tai, kas daro įtaką dalyvių (tiek skolintojų, tiek investuotojų) elgsenai bei kaip vertinamos su šia veikla susijusios rizikos – nėra arba ji viešai nepublikuojama. Užsienio mokslinėje literatūroje randama keletą tyrimų,

analizavusių sutelktinio finansavimo platformų rizikas bei dalyvių elgsenai įtaką darančius veiksniai. Vienas jų Y. Song ir R. Boeschoten (2015) atlikas tyrimas, kurio metu, pasitelktus kiekybinės internetinės apklausos bei interviu metodus buvo apklausti sutelktinio finansavimo verslui platformų investuotojai bei skolintojai. Darbo tikslas buvo išsiaiškinti, kokiais būdais galima sukurti pasitikėjimą tarp dalyvių tokio tipo finansavimo platformose. Kitas panašus tyrimas buvo atliktas Q. Zhao, C.D. Chen, J.L. Wang (2019). Jame taip pat buvo taikomas kiekybinės apklausos metodas, kuriuo buvo apklausiami sutelktinio finansavimo patirties turintys asmenys. Klausimyną sudarė skaliniai klausimai susiję su pasitikėjimu ir patirtimi sutelktinio finansavimo platformose. Šie ir kiti panašaus pobūdžio darbai padėjo autoriui giliau suvokti sutelktinio finansavimo paslaugos vartotojų elgsenos aspektus bei kaip ši paslauga vertinama pačių dalyvių. Sutelktinio finansavimo perspektyvas kaimyninėje Latvijoje analizavo G. Mazure (2017). Taikant aprašomąjį, analizės ir sintezės metodus, autorė bandė įvertinti Latvijos verslininkų galimybes pritraukti finansavimą naudojantis sutelktinio finansavimo platformų paslaugomis.

Atsižvelgiant į tai, jog trūksta lietuviškos mokslinės literatūros, kurioje būtų aptartos sutelktinio finansavimo perspektyvos Lietuvoje ir jai įtaką darantys veiksniai, šiame magistro baigiamajame darbe bus analizuojamas Lietuvos gyventojų požiūris į sutelktinio finansavimo platformas bei su jomis susijusias rizikas. Taip pat bus atliktas šių platformų siūlomų paskolų sąlygų ir kainos palyginimas su kredito rinkoje esančiomis alternatyviomis finansavimo priemonėmis. Autorius viliasi, jog šiame darbe identifikuoti Lietuvos gyventojų elgsenos ir rizikos vertinimo aspektai, bei pateikti konkretūs pasiūlymai - bus naudingi sutelktinio finansavimo bendrovėms, platformų procesų tobulinimui ateityje, o paskolų palyginimas leis skaitytojams bei potencialiems klientams išsamiau susipažinti su šios srities siūloma paslauga bei ypatumais.

Tyrimo problema: Kaip Lietuvos gyventojai vertina sutelktinio finansavimo platformas ir investavimo galimybes jose?

Tyrimo objektas: Lietuvoje veikiančios sutelktinio finansavimo platformos

Tyrimo tikslas: įvertinti sutelktinio finansavimo platformų perspektyvas Lietuvoje, palyginant jų paskolų sąlygas su tradicinėmis kredito institucijomis bei pasitelkiant gyventojų nuomonės tyrimą, apie investavimą į sutelktinio finansavimo projektus.

Tyrimo tikslui pasiekti suformuoti šie **uždaviniai**:

1. Apžvelgti sutelktinio finansavimo teorinius aspektus.
2. Išanalizuoti Lietuvoje veikiančių sutelktinio finansavimo platformų empirinius rodiklius.
3. Įvertinti bendrą skolinimosi kainos metinę normą skolinantis sutelktinio finansavimo platformoje, komerciniame banke ir kredito unijoje.

4. Ištirti Lietuvos gyventojų nuomonę apie investavimą sutelktinio finansavimo platformose bei veiksniais, darančiais įtaką kėtinimui investuoti.

Tyrimo metodai: sisteminė ir lyginamoji mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų rinkimas bei empirinė analizė, palyginamoji paskolų sąlygų analizė, finansinis vertinimas, kiekybinio nuomonės apklausos tyrimo rezultatų matematinė ir statistinė analizė.

Tyrimo struktūra: Pirmame darbo skyriuje analizuojami sutelktinio finansavimo teoriniai aspektai. Apžvelgiama sutelktinio finansavimo istorija, tipai bei veikimo principas tradicinės kredito rinkos kontekste. Toliau analizuojami mokslinėje literatūroje pateikti su sutelktiniu finansavimu susiję rizikos veiksniai, Lietuvos platformų reglamentavimas bei vertinimas. Antrame darbo skyriuje, pateikiami išsamūs baigiamojo magistro darbo tyrimo metodologiniai aspektai, metodai ir hipotezės. Išsamiai pateiktas duomenų rinkimo metodas, tyrimo prielaidos bei apribojimai. Trečioje dalyje atliekamas sutelktinio finansavimo vertinimo tyrimas, kuris suskirstytas į tris etapus. Pirmame etape atliekama Lietuvos sutelktinio finansavimo platformų dinamikos analizė. Antrame etape - sutelktinio finansavimo platformų, banko bei kredito unijos teikiamų paskolų sąlygų ir kainos lyginamoji analizė. Trečiame etape analizuojami Lietuvos gyventojų apklausos metu surinkti duomenys bei aprašomi gauti tyrimo rezultatai. Magistrinio darbo pabaigoje pateikiamas tyrimo rezultatų apibendrinimas bei autoriaus rekomendacijos tolimesniai sutelktinio finansavimo platformų vystymuisi.

1. TEORINIAI SUTELKTNIO FINANSAVIMO ASPEKTAI

Siekiant deramai išanalizuoti sutelktnio finansavimo perspektyvas Lietuvoje, pirmiausia būtina apibrėžti šios, palyginus, visai naujos kredito suteikimo alternatyvos esmę, išanalizuoti sutelktnio finansavimo raidą istoriškai, aptarti jos tipus. Taip pat, šiame skyriuje bus studijuojami sutelktnio finansavimo ir tradicinės kredito rinkos instrumentų, veikimo principo panašumai ir skirtumai. Kad tinkamai įvertinti sutelktnio finansavimo tolimesnio vystymosi galimybes Lietuvoje, pateikiama su šia platforma susijusių rizikų analizė, platformų veiklos reglamentavimas bei vertinimas.

1.1. Sutelktnio finansavimo sampratata ir raida

Sutelktnis finansavimas (angl. *Crowdfunding*) mokslinėje literatūroje apibūdinamas kaip pažangus informacinių technologijų produktas, leidžiantis jo vartotojams savo idėjoms bei poreikiams gauti lėšų nesinaudojant tradicinėmis kredito rinkos priemonėmis. Pats sutelktnio finansavimo terminas – „Crowdfunding“, pradėtas vartoti 2006 metais rugpjūčio mėnesį, jo autorius – antreprenieris Maiklas Sulivanas (angl. Michael Sullivan), kuris pasinaudojo juo kurdamas savo įmonę „Fundavlog“ – vaizdo dienoraščių projektų inkubatorių (Belleflamme, Lambert ir Schwienbacher, 2010). Nors ši sutelktnio finansavimo idėja yra laikoma šių laikų inovacija, oficiali atsiradimo istorija prasideda dar XVI amžiuje. Ankstyvaisiais 1700 metais Airių nacionalistas Džonatanas Sviftas (angl. Jonathan Swift) įkūrė Airijos paskolų fondą, kurio idėja buvo surenkant aukas iš pasiturinčiųjų ir jų pagalba suteikti paskolas neturtingiems, bet patikimiems Dublino gyventojams. Fondas buvo sėkmingas ir iki 1843 buvo suteikta apie 300 tokio tipo paskolų visoje Airijoje.

Šių laikų sutelktnio finansavimo koncepcijos pradžia laikoma 1997 metai, kuomet anglų roko muzikos grupė nusprendė elektroninių laiškų pagalba kreiptis į savo gerbėjus, jog galėtų surinkti trūkstamų lėšų sumą savo koncertiniam turui po Jungtines Amerikos Valstijas. Įkvėpti šios sėkmingos minios finansavimo istorijos, 2001 metais JAV buvo sukurta pirmoji sutelktnio finansavimo platforma „ArtistShare“, kurios tikslas ir buvo padėti muzikos autoriams ir atlikėjams surinkti lėšas iš savo gerbėjų muzikos leidybai arba koncertiniams turams. Ilgai netrukus pradėjo atsirasti ir daugiau tokio tipo startuolių, įskaitant tokias sėkmingas platformas kaip „IndieGoGo“ (2007) ir „Kickstarter“ (2009), kurios sukūrė naują finansavimo pritraukimo nišą ne tik muzikos atlikėjams, bet verslui/antrepnieriems. Sutelktnio finansavimo pramonė greitai tapo populiaria priemone ne tik gauti finansavimą, bet ir generuoti naujas verslo idėjas, sutelkti klientų ratą bet ir plėstis į naujas rinkas (Mazure, 2017).

Sutelktinis finansavimas turi ne vieną apibūdinimą, kadangi nėra vieningai sutariama dėl šio finansavimo tipo apibrėžimo. Šiame skyriuje pateikti kelių autorių moksliniuose darbuose pateikti apibrėžimai. (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Skirtingų autorių sutelktinio finansavimo apibrėžimai

Autoriai	Metai	Apibrėžimas
J. Liu	2017	Sutelktinis finansavimas yra naujas finansavimo modelis, kuriuo remdamiesi verslininkai gali ieškoti alternatyvios finansinės paramos tiesiogiai iš visuomenės, nusiteikusios remti konkrečias iniciatyvas internetu.
P. Belleflamme, T. Lambert, A. Schwienbacher	2017	Sutelktinis finansavimas, tai priemonė, kuria verslininkas gali pritraukti finansavimą iš plačios minios mažsenėmis sumomis, užuot kreipęsis į bankus ar į investicinius fondus.
V. Kaartemo	2017	Sutelktinis finansavimas, tai galimybė verslininkams, menininkams ar ne pelno siekiančioms organizacijoms finansuoti savo veiklą pasinaudojant minios suteiktomis lėšomis mainais už palūkanas, dalį nuosavo kapitalo arba pagaminta produkcija/paslaugomis.
Sutelktinio finansavimo įstatymas	2016	Sutelktinis finansavimas – finansavimo būdas, kai specialioje platformoje viešai paskelbtą projektą savo lėšomis finansuoja su tuo projektu nesusiję finansuotojai arba kai per sutelktinio finansavimo platformą finansuotojai įsigyja parduodamas kreditoriaus reikalavimo teises.
C. H. Lee, Y. Bian	2018	Sutelktinis finansavimas yra skolinimuisi iš kredito įstaigų alternatyva, kuomet finansavimo siekiantis šalis, naudodamasi internete esančiomis licencijuotomis platformomis, savo verslo projektui ar asmeniniams poreikiams gauna mažas sumas pinigų iš daugelio investuotojų.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis perskaityta literatūra

Grętinant skirtinguose šaltiniuose pateiktus sutelktinio finansavimo apibūdinimus pastebima, jog beveik visuose akcentuojamas lęšų pritraukimas iš minios žmonių, naudojantis tam skirta internetine platforma. Verta atkreipti dėmesį, jog didžiojoje dalyje apibręžimų nėra paminęta tai, jog minia, suteikianti finansavimą, taip pat yra suinteresuota gauti finansinę ar kitokios formos materialinę grąžą, kas autoriaus nuomone, patikslintų sutelktinio finansavimo esmę. Kitą vertus, yra tam tikros tokio tipo finansavimo rūšys, kurios yra pagrįstos aukų (paramos) principu, tačiau didžiąją dalį rinkos, visgi, užima finansavimas pagrįstas tam tikra grąža. Sutelktinio finansavimo tipai plačiau analizuojami sekančiame skyriuje. Grįžtant prie sutelktinio finansavimo apibręžimo, neįmanoma išskirti vienos teisingos sąvokos, atsižvelgiant į tai, jog šis procesas vis dar sparčiai vystosi ir atsiranda naujų jo atmainų. Kita vertus, dauguma autorių naujesniuose tyrimuose pritaria, jog sutelktinis finansavimas nėra tik finansavimo būdas, bet ir informacinis įrankis (Liu, 2017). Kalbant apie sutelktinio finansavimo perspektyvas, vis dažniau užsimenama apie informacijos gausą ir skaidrumą. Anot autorių, šie du elementai yra vieni iš svarbiausių faktorių, kurie lemia pasitikėjimą tiek projekto, tiek pačio sektoriaus veikla. Įvertinus šiuos aspektus, autoriaus nuomone, pasitikėjimo ir informacijos skaidrumo sąvokos ateityje bus dažniau minimos sutelktinio finansavimo apibręžimuose.

Sutelktinio finansavimo formos

Ankstesniame skyriuje buvo minima, jog pati pirmoji sutelktinio finansavimo forma buvo pagrįsta labdara (XVI a. Airijos paskolų fondas), tačiau keičiantis laikams bei technologijoms, keitėsi ir sutelktinio finansavimo konceptas. Šiai dienai sutelktinis finansavimas išskiriamas į keturias pagrindines formas, tačiau neatsisakoma idėjos, jog ateityje jų skaičius augs. Remiantis mokslinėje literatūroje bei straipsniuose rasta informacija, žemiau esančioje 2 lentelėje pateikti sutelktinio finansavimo tipai, bei veikimo principai.

2 lentelė

Sutelktinio finansavimo tipai

Kategorija	Veikimo principas
<i>Aukojimu pagrįstas finansavimas</i>	Tokio tipo finansavimas grindžiamas tuo, jog žmonės nori neatlygintinai padėti kitiems žmonėms ar organizacijoms, kurie jiems patinka ar yra artimi emociškai ar geografiškai.
<i>Atlygiu pagrįstas finansavimas</i>	Lęšos projektui įgyvendinti surenkamos mažomis sumomis iš skirtingų žmonių, kurie vėliau mainais tikisi gauti materialų, bet ne finansinį atlygį.

2 lentelės tęsinys

<i>Nuosavybe / lojalumu pagrįstas finansavimas</i>	Investuotojai skiria lėšas verslo idėjoms per tam skirtas platformas, o už tai gauna tam tikrą nuosavybės (akcijų) ar pajamų dalį.
<i>Tarpusavio skolinimas</i>	Fizinis arba juridinis asmuo per tarpusavio skolinimosi platformas pritraukia lėšas iš skirtingų investuotojų mažomis sumomis, o po nustatymo termino tas sumas gražina su iš anksto nustatytais palūkanomis.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mateescu, 2015, Klafft, 2008, Cornaggia, Wolfe ir Yoo, 2018, Belleflamme, Lambert ir Schwienbachem, 2017, Europos Sąjungos Komisija, 2018

Dauguma autorių pritaria šiam sutelktinio finansavimo skirstymui, tačiau mokslinėje literatūroje galime rasti ir kitokių skirstymo alternatyvų. Pavyzdžiui, pasak K. Bastani, E. Asgari, H. Namavari (2018) sutelktinis finansavimas gali būti skirstomas ir į dvi kategorijas: aukojimu ir atlygių grįstus finansavimus. Šiuo atveju atlygiu grįstas finansavimas klasifikuojamas dar į dvi rūšis: aktyvus ir pasyvus. Šie du tipai taip pat skirstomi į atlygio (materialinio ar finansinio) bei nuosavybės pagrįstus finansavimus, tačiau skiriasi tuo, jog aktyvus investavimas reiškia, jog investuotojas nori dalyvuti įmonės produkto vystyme bei įmonės valdyje, kitaip tariant - turėti balsavimo teises bei įtakos produkto/paslaugos vystyme, o pasyviai investuodami, investuotojai tikisi tik finansinės grąžos ir dalyvavimas projekte ar įmonės veikloje, pasak autorių, jiems neaktualus. Ši klasifikavimo teorija parodo, jog investuotojų elgsena bei motyvai turi didelę reikšmę sutelktinio finansavimo procesų bei platformų vystymuisi.

Šiomis dienomis populiariausia sutelktinio finansavimo forma išlieka tarpusavio finansavimo modelis. Remiantis statistikos duomenimis, 2019 metais, tarpusavio skolinimosi paskolų apimtis sudarė net 64,1%, viso net 195 mlrd. JAV dolerių visų sutelktinio skolinimosi paskolų apimties Pasaulio mastu (P2PmarketData, 2020). Tarpusavio skolinimas yra skirstomas į skolinimą verslui (angl. *P2P business lending*) bei skolinimą vartotojams (angl. *P2P consumer lending*), abiejais atvejais skolintojai gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, tačiau būtina pabrėžti, kad Lietuvoje šis skirstymas netinkamas, kadangi pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, tarpusavio skolinimosi platformose vartojimo kreditus fiziniams asmenims gali skirti tik fiziniai asmenys.

Lietuvoje tarpusavio skolinimosi aspektus analizavo L. Subačiūtė bei K. Taujanskaitė (2019). Darbe analizuojamos namų ūkių skolinimosi galimybės skolinantis iš komercinių bankų bei tarpusavio skolinimosi platformų Lietuvoje ir užsienyje. Tyrime buvo pasitelkta lyginamoji bei statistinių duomenų analizė, daugiakriterinis vertinimas, vietų sumos bei SAW metodai, kuriais buvo vertinamas Lietuvos bei Didžiosios Britanijos bankų patikimumas bei jų kredito sąlygų palyginimas su tarpusavio skolinimosi platformomis. Tyrimo metu nustatyta, jog

mažesnes kredito sumas geriau skolintis iš tarpusavio skolinimosi platformų, kadangi jose taikomi mažesni administravimo mokesčiai bei pinigų skolinimosi procedūra yra palygintinai greitesnė nei skolinantis iš komercinių bankų.

Toliau šiame darbe bus detaliau analizuojamas sutelktinis finansavimas, kurio paskolų gavėjai yra tik juridiniai asmenys, o finansuotojais gali būti tik fiziniai asmenys. Tiek gyvenime, tiek mokslinėje literatūroje labai dažnai iškeliamas patikimumo klausimas, kuomet diskutuojama apie tokio tipo finansavimą. Atliekant investuotojų apklausas arba kalbinant šios srities ekspertus, visuomet pabrėžiama, jog būtent tarpusavio pasitikėjimas tarp skolintojų ir skolininkų yra vienas iš svarbiausių apskėtų, kuris lemia tolimesnį šios platformos vystymąsi kredito rinkos kontekste. Trečioje lentelėje pateikiami kelių autorių tyrimai, kuriais buvo bandoma suprasti investuotojų elgseną sutelktinio finansavimo platformose bei jiems įtaką darančius veiksnius.

3 lentelė

Tyrimai, aprašantys sutelktinio finansavimo investuotojų elgseną

Autorius	Tyrimo problema	Tyrimo metodas	Rezultatai
Song, Boeschoten (2015)	Kaip sukurti pasitikėjimo ryšį tarp skolinančiųjų ir skolininkų sutelktinio finansavimo procese	Literatūros analizė, ekspertų interviu, investuotojų apklausa	Investuotojams svarbus konkretus kompanijos kontekstas per įvairius žiniasklaidos kanalus bei tarpusavio ryšys prieš priimant sprendimą investuoti.
Kitano (2017)	Investuotojai vertina ne tik finansinę verslo padėtį bet ir elgseną skolinimosi platformose	Literatūros analizė, investuotojų apklausa	Asmeninis ir kolektyvinis pasitikėjimas turi didelę įtaką sprendimų priėmimo procese.
An, Quercia ir Crowcroft (2014)	Minios investuotojų elgesio analizė "Kickstarter" platformoje	Kiekybinė sutelktinio finansavimo projektų ir jų investuotojų analizė	Tyrimas išskyrė du investuotojų tipus: pastovius ir atsitiktinius. Jų investavimo elgsenai įtakos turi skirtingi faktoriai.
Zhao, Chen ir Wang (2019)	Visuomenės pasitikėjimo finansavimo platformomis poveikis rėmėjų suvoktai rizikai ir abipusiškumui	Literatūros analizė, investuotojų apklausa	Kuo stipriau investuotojai jaučia abipusio išsipareigojimo suvokimą, tuo didesni jų ketinimai finansuoti.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis perskaityta literatūra

Q. Zhao, C.D. Chen ir J.L. Wang (2019) bei H. A. Kitano (2017) savo tyrimuose daugiausiai analizavo visuomenės pasitikėjimo sutelktinio skolinimosi platformomis faktorius ir

kokią įtaką tai daro finansavimo ketinimams, atsižvelgiant į investavimo grąžą. Autoriai atliko kiekybinius tyrimus, kurio metu buvo apklausiami sutelktinio finansavimo patirties turintys asmenys. Klausimyną sudarė skaliniai klausimai, susiję su pasitikėjimu ir patirtinimi sutelktinio finansavimo platformose. Abejuose tyrimu pastebimi panašūs rezultatai, jog suvoktas abipusiškumas yra vienas iš svarbiausių veiksnių, darančių įtaką finansavimo ketinimams. Investuotojai vertina antreprinero pastangas ruošiant projektą, išskirtinį unikalumą bei komunikaciją su visuomene. Žinoma, įmonės finansiniai rodikliai bei kreditingumas taip pat lieka svarbiais faktoriais priimant sprendimą investuoti. Q. Zhao, C.D. Chen ir J.L. Wang (2019) Tyrime daugiausia ankcentuoti inovatoriški projektai ir investuotojų elgsena investuojant į juos, autoriaus nuomone, projektų pavyzdžių pasirinkimas galėjo būti įvairesnis vertinant investuotojų elgseną. H.A. Kitano (2017) tyrimas yra platesnės apimties, orientuotas į įvairesnių projektų investavimo patirtį, tačiau susidurta su imties nepakankamumu norint nustatyti vidutinio investuotojo profilį bei jo elgseną. Taip pat vienas iš tyrimo iššūkių buvo veiksnių aiškumas, kas lemia pasitikėjimą kitais, savo sprendimais ir jų rezultatais, kadangi nėra galimybės išmatuoti kiekvieno investuotojo suplanuoto pasitikėjimo ar rizikos lygio.

J. An, D. Quercia ir J. Crowcroft (2014) atliko jau įvykusių projektų analizę vienoje iš sėkmingiausių platformų “Kickstarter”. Tyrimo metu buvo surenkami duomenys apie jau įgyvendintus projektus, jų rinkodarą lėšų rinkimo procese bei pačius investuotojus. Tyrimas atskleidė jog yra du investuotojų tipai: pastovius ir atsitiktinius. Pastoviesiems investuotojams svarbu projekto bendruomeniškumas, tarpusavio ryšio egzistavimas, dažniausiai tokie investuotojai priklauso tai pačiai bendruomei bei savo porfelį diversifikuoja labai atsargiai. Kita dalis investuotojų – atsitiktiniai, kitais žodžiais labiau orientuoti į grąžą. Jiems nėra būtinas dalyvavimas projekto vystyme, juos domina įmonės finansiniai rodikliai, patikimumas, amžius, strategija, pagal kuriuos jis sprendžia ar investuoti savo lėšas, ar ne. Tyrimo trūkumas tas, jog analizuojami buvo tik vienos platformos projektai, tad gauti rezultatai negali būti priskiriami visai populiacijai, žinant, jog tam tikros platformos būna skirtos skirtingo tipo vartotojams.

Y. Song ir R. Boeschoten (2015) atliko kiekybinį tyrimą, kurį sudarė trys dalys. Pirmoje dalyje jie vykdė investuotojų apklausą apie jų patirtį sutelktinio finansavimo platformose. Antroje dalyje, remiantis gautais apklausos rezultatais, autoriai bandė sudėlioti sėkmingo finansavimo platformos modelį, kurį vėliau davė išbandyti verslams, norintiems pritraukti lėšų. Trečioje dalyje buvo apklausti projektų iniciatoriai, apie jų patirtį naudojantis tarpusavio skolinimosi platforma. Tyrimas atskleidė, jog investuotojams svarbus tiesioginis bendravimas su verslu ar projekto savininkais. Asmeninis interesas ir projekto potencialas yra du pagrindiniai faktoriai lemiantis skolinimą. Nustatyta, jog investuotojai bando susisiekti su projekto savininkais, tačiau niekada nesusisiekia su kitais investuotojais. Tai autoriai išskiria kaip

problema, kurią išsprendus socialinių tinklų pakalba, būtų galima pagertinti tarpusavio skolinimosi platformų bei projektų sėkmingumą. Kitą vertus, apklausus sutelktinio skolinimosi projektų iniciatorius nustatyta, jog greičiausiai dauguma įkurėjų antra kartą nesinaudotų tokiomis finansavimo platformomis. Pasak jų, rinkodara bei visas iniciavimo procesas reikalauja labai daug laiko ir pastangų, taip pat dauguma jaučiasi nepatogiai prašant investuoti dar neturint pabaigto produkto.

Šių anksčiau minėtų tyrimų ir jų rezultatų analizė parodė, jog visuose atsispindi ta pati pasitikėjimo stokos ir jo didinimo tarp platformos naudotojų problema. Autoriaus nuomone, geriausiai investuotojų eglseną leidžia įvertinti apklausų metodas, kadangi tokiu būdu galima gauti tyrimui aktualią ir reikalingą informaciją, taip pat išskirti skirtingus investuotojų tipus pagal jų tam tikrus bendrus bruožus bei kokie faktoriai lemia pasirinkimą investuoti. Šiuo atveju pasirinktos platformos projektų ir jo dalyvių analizės metu gali trūkti informacijos veiksniams įvertinti, tokių kaip investuotojų amžius, pajamos, išsilavinimas, investavimo patirtis, kadangi ši informacija gali būti neprieinama dėl bendrojo duomenų apsaugos reglamento (*GDPR*) įstatymo ar dėl to, kad jos nereikalauja pateikti prieš investuojant. Vėlgi, apklausos būdu gali būti tiksliau klasifikuojami vartotojų interesai, lūkesčiai bei požiūris.

Sutelktinio finansavimo platformų vartotojų interesai

Norint įvertinti sutelktinio finansavimo perspektyvas, vienas iš svarbesnių aspektų - šiomis paslaugomis besinaudojančių vartotojų interesai. Anksčiau buvo aptarti keturi pagrindiniai sutelktinio finansavimo tipai, tad šiame poskiryje bus bandoma priskirti jiems būdingus skolininkų bei finansuotojų interesus.

Šiais laikais verslas ar fizinis asmuo turi ne vieną alternatyvą iš kur gali gauti lėšų savo poreikiams patenkinti ar tikslams pasiekti. Populiariausi iš jų, žinoma, lieka komerciniai bankai ar kredito unijos. Deja, bet vis dar vyrauja požiūris, jog į tarpusavio skolinimosi platformas asmenys kreipiasi tik tuomet, kai nepavyksta gauti finansavimo būtent iš tradicinių kredito įstaigų. Autoriaus nuomone, laikui bėgant šis požiūris turėtų keistis, kadangi vis dažniau sutelktinio skolinimosi platformos minimos ne tik kaip paprastesniu lėšų pritraukimo instrumentu lankstesnėmis sąlygomis, bet ir puikia laisvų pinigų investavimo alternatyva. Kad sutelktinio finansavimo platformų operatoriai sėkmingai vystytų veiklą bei pritrauktų jų paslaugomis pasirengusių naudotis varototojų – būtina išsiaiškinti skolininko bei skolinotojo interesus. Kol kas tokios susistemintos informacijos lietuviškoje mokslinėje literatūroje rasti sudėtinga, tad remiantis kelių užsienio autorių moksliniais darbais, buvo sudaryta 4 lentelė,

kurioje sudėlioti abiejų šalių interesai bei lūkesčiai naudojantis tam tikromis sutelktinio finansavimo formomis.

4 lentelė

Sutelktinio finansavimo platformų vartotojų poreikiai ir lūkesčiai

Skolininko poreikiai ir lūkesčiai	Skolintojo poreikiai ir lūkesčiai
Pritraukti trūkstamų lėšų savo veiklai ar verslo idėjai įgyvendinti;	Galimybė diversifikuoti savo investicijų portfelį;
Galimybė gauti finansavimą bankui nesuteikus paskolos dėl nepakankamo užstato ar per didelės palūkanų normos;	Galimybė uždirbti iš aukštų palūkanų normų, lyginant su kitais investiciniais produktais (indėliai, obligacijos, akcijos, investiciniai fondai ir kt.)
Naujos rinkodaros galimybės įvedant naują produktą į rinką;	Patikima platformų priežiūra, vis didėjantis informacijos skaidrumas sumažina laiko išteklius, skirtus domėtis apie įmonę ir jos patikimumui vertinti savarankiškai;
Galimybė užmegsti naujus ryšius su investuotojais, kurie galbūt bus linkę investuoti ir į kitus ateities projektus (skolintojai tampa globėjais);	Galimybė atrasti perspektyvius antrepnerius, prie kurių gali prisidėti ilgesniu laikoatarpiu, tapti projekto dalimi projekto bei susirasti vertingų pažinčių;
Galimybė išmatuoti paklausą dar neturint baigto produkto;	Investuojant į nuosavu kapitalu ar atlygiu grįstus projektus, skolintojai turi galimybę pirmieji išbandyti produktą/paslaugą, gauti geresnę kainą ir kitų privilegijų;
Projekto/verslo vystytojas gali demonstruoti siūlomo produkto svarbą bei reikšmę visuomenei;	Galimybė pačiam rinktis į kokius projektus ar verslo idėjas investuoti;
Investuotojai suinteresuoti projekto vystymu bei jo sėkme ateityje;	Galimybė pasirinkti projektus investuojant pagal laikotarpius, taip padarant savo turta likvidesniu;
Nauja patirtis, įgytos žinios bei pažintys padės ne tik projekto įgyvendinimui, bet ir naujų projektų vystymui ateityje;	Skolintojams, neturintiems patirties, bet norintiems išmokti investuoti, tarpusavio skolinimosi platformos puiki priemonė savarankiškai pradėti investuoti nuo mažų sumų;

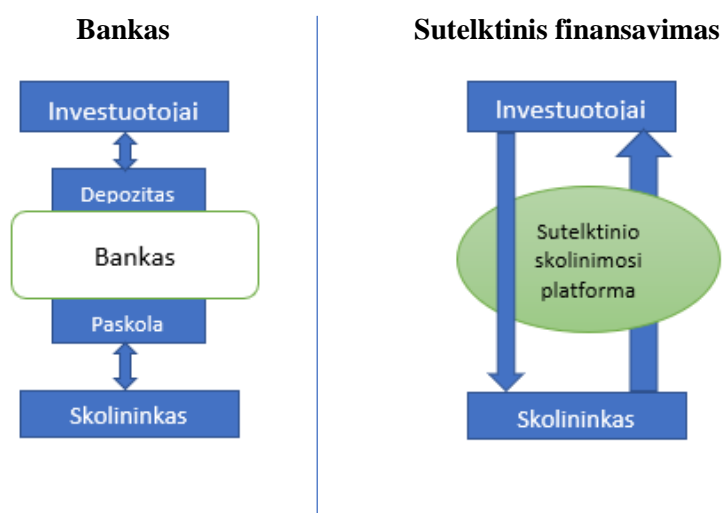
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis: Cai, Polzin ir Stam, 2019, Yang, Zhao, Tao ir Shiu, 2019, Belleflamme, Lambert ir Schwienbach, 2010, Arkrot, Unger ir Ahlstrom, 2017

Norint suprasti, kas lemia sutelktinio finansavimo sėkmingą vystymąsi, vartotojų interesų analizė turėtų būti vienas iš pirmųjų darbų sąrašė. Kuo ši informacija geriau susisteminta ir aiški, tuo platformų operatorius turi daugiau šansų pritraukti savo tikslinę auditoriją naudotis jų paslaugomis (Yang, Zhao, Tao ir Shiu, 2019). Renkant informaciją apie vartotojų interesus tokiose platformose, daugiausia buvo akcentuojamas jaunas, arba kitaip tariant, nepatyręs vartotojas. W.

Cai, F. Polzin bei E. Stam (2019) teigimu, jaunas verslas dažnai neturi reikiamo užstato, kurio reikalauja kitos finansinės įstaigos prieš suteikiant paskolą arba patenka į didesnės rizikos grupes, o tuom naudodamiesi investuotojai gali diversifikuoti savo investicinį porfelį investuojant į rizikingus, bet patikimai atrodančius projektus ir taip uždirbti iš didesnių palūkanų. P. Belleflamme, T. Lambert, A. Schwienbach (2010), kalbant apie vartotojų lūkesčius, dažnai akcentuoja naujas rinkodaros galimybes, ilgalaikį tarpusavio ryšį tarp investuotojų ir projektų autorių ir jo tęstinumą kituose projektuose. Visgi, daugumoje darbų minimas komercinis bankas ir tai, jog sutelktinio finansavimo griebiamasi dauguma atvejų tik negavus paskolos iš jų ar kitų tradicinių kredito įstaigų. Šis požiūris, autoriaus nuomone, daro neigiamą įtaką sutelktinio finansavimo įvaizdžiui tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse. Kad pagrįsti šį argumentą, reikėtų palyginti šiuos du finansavimo būdus bei išsiaiškinti jų skirtumus bei panašumus.

1.2. Sutelktinis finansavimas tradicinės kredito rinkos kontekste

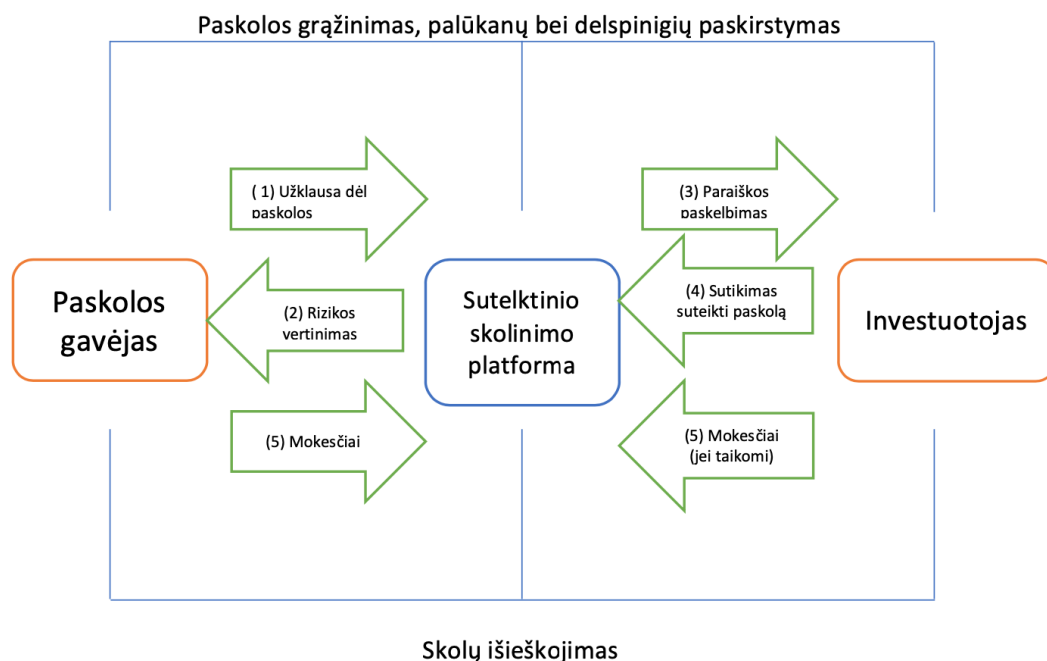
XXI amžius laikomas FinTech amžiumi, ne tik dėl inovatyvių finansinių produktų, kaip kriptovaliutos ar pinigų transferių netarpininkaujant bankams, bet ir dėl šiuolaikinių skolinimosi galimybių (Subačiūtė, Tujanskaitė, 2019). Lietuvoje ši paslauga į rinką atėjo tik 2016 metais, tad verslas skolintis galėjo pagrįdė komerciniuose bankuose, kredito unijose arba iš vartojimo kreditų davėjų. Sutelktinio finansavimo platforma laikoma tiesioginė banko paskolų alternatyva, kuri skiriasi tuo, jog užuot skolinantis iš vieno šaltinio (banko), įmonės tam skirtose platformose gali skolintis iš dešimčių ar netgi daugiau skirtingų asmenų, pasirengusių paskolinti. Komercinio banko ir sutelktinio finansavimo platformų veikimo principas pavaizduotas 1 pav.:

1 paveikslas. Pinigų skolinimosi procesų banke ir sutelktinio finansavimo platformoje palyginimas

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Oxera Consulting LLP, 2016, Karmaza ir Laurinaitis, 2019

Sutelktinio finansavimo metu abi pusės suveda licencijuotos internetinės paskolų platformos. Jose dalyviai, priklausomai nuo poreikių, įsipareigoja skirti lėšų arba jų gauti. Pagrindinis platformos veikimo principas yra toks, jog rėmėjai skolina įmonėms pinigus su sąlyga, jog šie pinigai bus gražinti su palūkanomis. Jeigu lėšų rinkimo iniciatyva sėkminga - lėšų rinkėjai sumoka platformų operatoriams tam tikrą mokestį. Mainais už tai, jos įsipareigoja suteikti saugią ir patikimą pinigų surinkimo paslaugą. Jeigu užsibrėžtas finansinis tikslas pasiekiamas – skolininkas gauna pinigus, tačiau jei visos sumos surinkti nepavyksta, pinigai yra gražinami skolintojams ir nepatiriama jokių finansinių nuostolių. Žemiau esančiame 2 paveiksle, pavaizduotas tikslesnis sutelktinio skolinimosi procesas.

2 paveikslas. Sutelktinio finansavimo platformos veiklos procesas

Šaltinis: Karmaza ir Laurinaitis, 2019, p. 2.

Kaip jau minėta anksčiau, sutelktinio finansavimo platforma jungia skolintojus ir paskolų gavėjus (įmones). Lietuvos atveju, paskolos gavėjai gali būti tik įmonės, o investuotojais – tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Platformų operatorių pagrindiniu tikslu išlieka vartotojų interesų suderinimas. Pirmajame etape, pirmiausia paskolos prašytojas (įmonė) pateikia užklausą dėl norimo finansavimo. Paraiškoje nurodoma paskolos suma, informacija apie įmonę, verslo/projekto planas, pateikiami visi finansiniai rodikliai, kredito istorija, kurie dažniausiai reikalaujami pagal platformų įstatus, taip pat įkeičiamo turto aprašymas ar asmeninis laidavimas. Toks pat procesas vyksta teikiant paraiškas ir komerciniams bankams. Po to, sutelktinio finansavimo platformos kredito rizikos vertinimo grupė įvertina pateiktą informaciją, nustato rizikos kategoriją. Jeigu paskolos prašymas patvirtintas, trečiame žingsnyje jis tam tikram laikotarpiui patalpinamas platformoje, kurioje skolintojai teiks savo pasiūlymus (paskolos sumą

bei palūkanų normą). Net ir surinkus norimą paskolos sumą, pasiūlymai vis dar gali būti teikiami, tokiu būdu mažinant palūkanų normas (jeigu projektas populiarus ir į jį pasirenge investuoti daug skolintojų). Tuo tarpu komerciniame banke, ar suteikti paskolą, ar ne, sprendžia pats bankas, įvertinęs verslo planą, finansinius rodiklius, kredito istoriją bei prašomos paskolos dydį. Jeigu įmonė pasirodo nepajėgi mokėti paskolą, ar neturi tinkamo užstato – bankas paskolos nesuteikia. Iki šio punkto, viso proceso etapas vadinamas rinkos plėtros etapu, kuriame platformų operatoriai stengiasi optimizuoti skolininkų naudingumą, kitaip tariant padėti surinkti kuo daugiau pinigų per trumpesnę laiką ir mažesnėmis sąnaudomis (Song, Chen, Zhou, Wu, 2018).

Kai surenkama reikiama pinigų suma, prasideda antrasis – rizikos valdymo etapas. Pirmiausia, po paskolos sudarymo sutarties, platformos operatoriais surenka indėlius iš investuotojų, kurie pervedami paskolos gavėjui. Tuo tarpu komercinis bankas paskolos sumą pasiskolina iš indėlių, neinformuodamas jų turėtojų, kur ir su kokia grąža jie bus investuojami. Paskola grąžinama pagal sutartyje nurodytas sąlygas pervedant įmokas kartu su palūkanomis į platformą, iš kurios po to jos būna perskirstomos skolintojams. Platformos pareiga šiame etape yra užtikrinti, kad įmokos būtų mokamos laiku, jeigu ne – kreipiamasi į tam tikras skolų išieškojimo institucijas. Komercinis bankas paskolos įmoką kartu su kažkiek procentų palūkanų grąžina į indėlį, dalį palūkanų pasilikdamas sau kaip uždarbį.

Kad palyginti šių dviejų etapų procesus tarp komercinio banko ir sutelktinio finansavimo platformų, remiantis P. Song, Y. Chen, Z. Zhou, H. Wu (2018) ir kitais autoriais, sudaryta 5 lentelė.

5 lentelė

Paskolos suteikimo etapų skirtumai tarp komercinių bankų ir sutelktinio finansavimo platformų

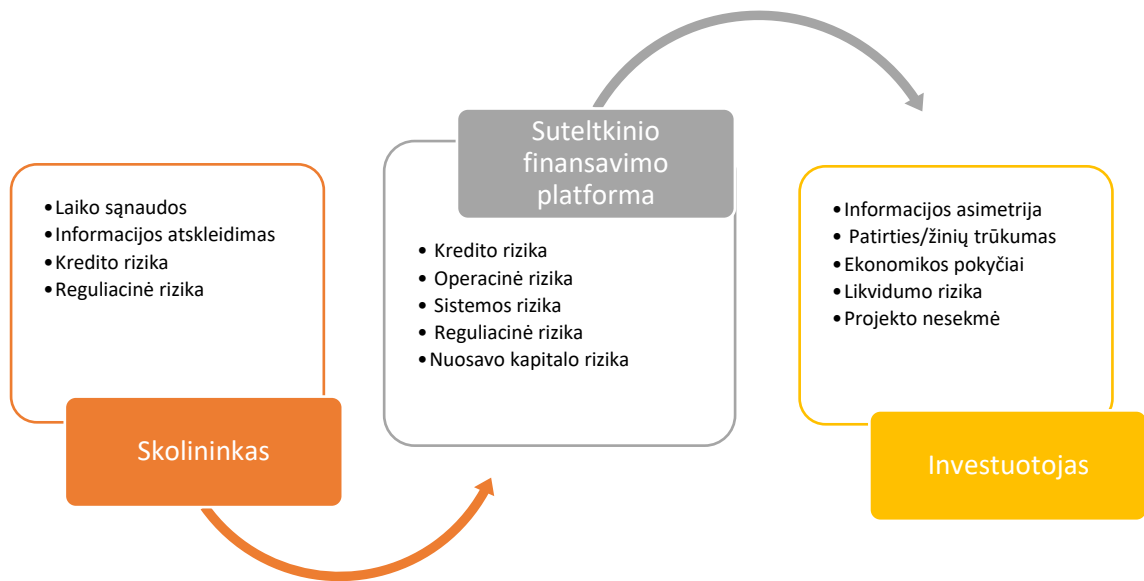
	Sutelktinio finansavimo platformos	Komercinis bankas
<i>I etapas</i>	Rinkos plėtros etapas. Platformos tikslas rasti norinčius paskolinti asmenis. Paskolos terminas paraiškų skaičius ir palūkanų normos čia yra sąnaudos.	Indėlio apskaičiavimas. Analizuojamos paskolos prašytojo finansiniai rodikliai, kapitalas, kredito istorija. Vertinamas užstatas ar laidavimas. Po to seka indėlio dydžio apskaičiavimas, kuris laikomas tarpiniu veiklos rezultatu.
<i>II etapas</i>	Rizikos valdymo etapas. Sąnaudomis laikoma vidutinis paskolos terminas ir negrąžinta paskola. Dispersija ir skaidrumas yra šio etapo rezultatas, už kurį, kaip ir už rizikos valdymą atsako platforma.	Indėlio panaudojimo etapas. Jo metu bankai panaudoja į indėlius suneštas lėšas ir iš jų suformuoja paskolas. Už jas gautas palūkanas, bankai dalį atideda už gautus indėlius, o dalį pasilieka sau kaip uždarbį. Nemokumo riziką prisiima bankas.

Šaltinis: Song, Chen, Zhou ir Wu, 2018, Luca, 2016, Oxera Consulting LLP, 2016

Atliekant mokslinės literatūros analizę pastebėta, jog trūksta informacijos apie esminius tradicinių bankų bei sutelktinių finansavimo platformų teikiamų paslaugų skirtumus. Apibendrinant kitų autorių nuomonę, paskolos tradiciniuose bankuose smulkiąjam ar vidutiniam verslui kainuoja brangiau, palūkanos nustatomos banko kainodaros principu, o ne pačių skolintojų, ko rezultate, potencialaus projekto verslininkas dėl didelio susidomėjimo sutelktinio finansavimo platformoje gali gauti paskolą ženkliai geresnėmis sąlygomis (Luca, 2016). Po didžiosios 2008 metų finansų krizės, komerciniai bankai sugriežtino užstato bei hipotekos reikalavimus, tad didžioji dalis jauno verslo neturi galimybės gauti finansavimo dėl per daug užkeltos kartelės. Iš investavimo pusės, sutelktinio finansavimo platformose laisvų lėšų turintys asmenys turi galimybę patiems pasirinkti kiek ir į kokius projektus finansuoti, kokios investicijų gražos pageidauti ir kiek rizikos prisiimti. Taip pat prisijungus prie platformos stebėti ir patiems tvarkyti savo investicijų portfelį, tuo tarpu komerciniuose bankuose indėlius tvarko tam skirti padaliniai. Tačiau reikia pabrėžti, kad nors sąlygos daugėliu atveju ir skamba patraukliau nei komerciniuose bankuose, skolintojų nemokumo tikimybė sutelktinio finansavimo platformose vis dar išlieka aukšta, taip pat egzistuoja ir kitų rizikų, kurios itin aktualios tokiose rinkose kaip Lietuvos, kur sutelktinis finansavimas veikia gan trumpą laiką.

1.3. Sutelktinio finansavimo platformų rizikos

Nors pirmoji sutelktinio finansavimo platforma pradėjo veikti dar anksčiau nei prieš dešimtmetį, su šiuo FinTech produktu susijusios rizikos vis dar išlieka aktuali tyrimų problema mokslininkų ar kitų su juo susijusių asmenų tarpe. Tradicinės kredito rinkos rizikos veiksniai dar seniai buvo įvertinti bei aprašyti mokslinėje literatūroje, bet ar galima jas pritaikyti ir sutelktinio finansavimo platformoms? Kad aiškiau suprasti su šiuo procesu susijusias rizikas bei jų poveikį tolimesniam platformų vystymuisi, šiame poskiryje jos pateikiamos iš trijų pusių: skolininko, investuotojo bei platformų operatorių. Žemiau esančiame 3 paveiksle pavaizduotos pagrindinės sutelktinio finansavimo interesų grupės bei joms aktualios rizikos.

3 paveikslas. Sutelktinio finansavimo dalyviai bei su jais susijusios rizikos

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Luca, 2016, Oxera Consulting LLP, 2016, Waelkens, 2018, Gaigalienė ir Česnys, 2018, Song ir Boeschoten, 2015

Paskelbti projektą lėšoms pritraukti sutelktinio finansavimo platformoje reikalauja ne tik žinių bei kruopštaus pasiruošimo, bet ir kantrybės. Y. Song ir R. Boeschoten (2015) atlikę skolininkų apklausą nustatė, jog dauguma nebesiryžtų naudotis šios platformos paslaugomis dėl per itin didelių laiko sąnaudų praleidžiant prie projekto paruošimo, rinkodaros darbų bei bendravimo su investuotojais, kurie galiausiai nusprendžia neinvestuoti. Tuos pačius veiksmus savo darbe mini N. Luca (2016), papildant jog dažniausiai tai būna smulkus ar vidutinis verslas, tad visų darbuotojų laiko sąnaudų rizika, aktyviai palaikant projektą viešumoje, gali pakenkti pačio produkto/paslaugos kokybei. Kita, su skolininkais susijusi rizika, yra ta, jog priešingai nei kreipiantis paskolos į komercinius bankus ar į kitas tradicines kredito įstaigas, čia verslas neretai renkasi atskleisti visuomenei kartais net ir jautrią informaciją, norint pritraukti finansavimą idėjoms įgyvendinti. Tuom pasinaudoti gali kiti platformos vartotojai ir nukopijuoti verslo idėją. Kita rizika, susijusi su viešu informacijos atskleidimu, gali būti tai, jog potencialūs tiekėjai, turėdami daug informacijos apie įmonę (pvz. ateities planai bei strategijos), įgyja pranašumą kainų bei sąlygų derybų procese (N. Luca, 2016). Na ir paskutinė su viešumu susijusi rizika yra tai, jog projektui neįvykus dėl nepakankamai surinktų lėšų, kiti vartotojai tai mato, o tai gali pakenkti verslo reputacijai bei turėti įtakos kitiems to paties atreprenerio projektams ateityje (Oxera, 2016). Informacijos, apie kredito riziką iš skolininko perspektyvos, mokslinėje literatūroje rasti nepavyko, kadangi ji aptariama pagrindė iš platformų operatorių ar investuotojų

pusės. Autoriaus nuomone, būtų verta paminėti tai, jog skolininkui susidūrus su kredito rizika, t.y. nemokumu, tarkime ir ne dėl verslininko kaltės, o dėl force majeure aplinkybių (pavyzdžiui, 2020 metų Covid-19 pandemija), antreprenieris netenka užstatyto turto, susigadina kredito istoriją bei savo reputaciją, kas gali būti kliūtimi ateityje vystant naujus projektus. Dar viena rizika, kuri ypač aktuali rinkose, kur sutelktinis finansavimas veikia gan trumpą laiką - yra reguliavimo rizika. Ji iš skolininko perspektyvos aktuali tuomet, kai įstatymai nustatato tam tikras skolinimosi ribas, bei investuojamų sumų dydžius. Tai tampa kliūtimi verslui gauti visos sumos finansavimą, nors investuotojai ir būtų pasirengę ją paskolinti.

Sutelktinio finansavimo platformų perspektyvai didelę įtaką daro jų operatorių gebėjimas suvaldyti su jų veikla susijusias rizikas. Bendrovės finansiniai rezultatai taip pat priklauso nuo sutelktinio skolinimo verslo augimo, tad kad tai užtikrinti ir neprarasti vartotojų susidomėjimo, didelis dėmesys skiriamas rizikos prevencinėms priemonėms. Viena pagrindinių rizikų – kredito rizika. Paskolų gavėjų mokumas yra esminis bendrovės finansinės gerovės veiksnys. Kuomet skolintojas yra nepajėgus gražinti paskolą, platformos operatoriai patiria administracinių sąnaudų skolų išieškojimo iniciavimui ir su juo susijusiems darbams. Priešingai nei bankuose, kredito rizika perleidžiama investuotojui. Kad to išvengti, vykdomas itin griežtas paskolų gavėjų kreditingumo vertinimo procesas, kurio rezultatas – gavėjui suteiktas kredito reitingas. Skalėje yra trys laipsniai: A, B ir C, kur A- mažiausia rizika, o C – didžiausia nemokumo rizika. Jeigu kreditingumo vertinimo procedūra neveiksminga, ar pasireiškia kitos darbuotojų klaidos – tai daro neigiamą įtaką sutelktinio finansavimo platformos verslui, ko pasekoje prarandamas investuotojų pasitikėjimas. Iš to kyla operacinė rizika (Gaigalienė ir Česnys, 2018).

Kitas svarbus bendrovės sėkmę lemiantis veiksnys - technologijos (Luca, 2016). Jeigu bendrovė atsiliks nuo IT tendencijų, nespės laiku įgyvendinti naujų funkcijų, prasidės aplikacijų gedimai ar kibernetinės atakos - tai gali neigiamai paveikti bendrovės augimo perspektyvas, reputaciją bei finansinę padėtį. Ši rizika įvardinama kaip sistemos rizika (Oxera, 2016). Kita rizika, su kuria susiduria visos kredito rinkos bendrovės yra reguliacinė rizika. Teisės aktai reglamenuojantys sutelktinio skolinimosi veiklą Lietuvoje yra gan nauji, tad yra didelė tikimybė, kad keičiantis rinkos sąlygoms, jie taip pat gali keistis, kas darytų esminį neigiamą poveikį bendrovės verlui. Tai gali atsiliiepti padidėjusia reguliavimo ir priežiūros našta, kas gali pakenkti platformų verslui, veiklso rezultatams, finansinei būklei bei akcijų kainai (Audito aspektai, 2019). Paskutinė su bendrovės veiklos tęstinumu susijusi rizika yra nuosavo kapitalo užtikrinimas (Mollenkamp, 2017). Platformos plėtrai, naujoms technologijos įdiegti bei veiklai palaikyti, gali neužtekti apyvartinių lėšų veiklos pradžioje, tad pakankamo nuosavo kapitalo neužtikrinimas kelia grėsmę neišsilaikyti rinkoje.

Rizikos veiksniai, susiję su investuotojais sutelktinio finansavimo platformose – gan dažnai analizuojama tema mokslinėje literatūroje (Žilinskij ir Lukševičiūtė (2020), Song ir Boeschoten (2015), Zhao, Chen ir Wang (2019)). Jos analizės metu nustatyta, jog pagrindinės rizikos, su kuriomis susiduria skolinioji yra šios:

1. Informacijos asimetrija – sutelktinio finansavimo platformose investuojant į tam tikrus projektus ar verslus visuomet yra rizika, jog informacija pateikta apie įmonę bei jos rodiklius gali būti neteisinga arba pateikta tik dalis jos. G. Žilinskij ir G. Lukševičiūtė (2020), analizavę pradelstų skolų sutelktinio finansavimo platformose priežastis teigia, jog skolininkai turi daugiau informacijos apie savo galimybes ir norą grąžinti paskolas, dėl ko investuotojai atsiduria nepalankioje situacijoje. To priežastimi gali būti tai, jog kol kas skolinimosi platformose išlaikomas anonimiškumas ir abi šalys tarpusavyje bendrauja internetu.
2. Investavimo žinių trūkumas – sutelktinio finansavimo platformos pasižymi tuo, jog tai gera priemonė išmokti investavimo neturint pakankamai patirties šioje srityje. Kiekvienas gali tapti investuotoju, kuris turi laisvą lėšų bei nori jas “įdarbinti”. Tačiau neturint tinkamos kvalifikacijos, išlieka rizika netinkamai įvertinti bei patikrinti skoliniojo kreditingumą ar būti apgautam (Zhao, Chen ir Wang, 2019).
3. Ekonomikos pokyčiai – šie investuotojams gali pasireikšti kaip rizika tuomet, kai patiriamos finansinės krizės. Jos metu pradeda smukti nekilnojamojo turto rinka, ko pasekoje ženkliai nuvertėja už paskolą įkeitas užstatas, bei išauga skolininko nemokumo rizika.
4. Nelikvidumas – tipinė sutelktinio finansavimo rizika. Tai reiškia, jog investuotojas paskolinę pinigų, neturi galimybės greitai juos atsiimti ir atsitraukti, kaip antai akcijų rinkoje. Antrinė skolų perpardavimo rinka Lietuvoje po truputį vystoma ir judama link to, jog investicijos būtų likvidesnės.
5. Projekto nesėkmė – šią riziką galima būtų sieti su skolininko nemokumu, tačiau nebūtinai. Kol sutelktinio finansavimo platformos surenka lėšas projektui - turi praeiti kažkiek laiko. Visuomet išlieka tikimybė, jog lėšos nebus surinktos ir pinigai bus grąžinti, kas neigiamai gali atsiliiepti investuotojui, kadangi jis patiria ne tik laiko sąnaudas, bet neretai ir potencialių investicijų praradimą, nespėjus investuoti į kitus potencialius projektus, jeigu finansiniai ištekliai yra riboti (Song ir Boeschoten, 2015).

Rizikų, susijusių su sutelktiniu finansavimu, tyrimai gan reikšmingi analizuojant jų perspektyvas ateityje. Deja, tačiau išsamesnės analizės, kaip šios rizikos paveikia Lietuvos rinkos dalyvių sprendimą dalyvauti sutelktinio finansavimo platformose vis dar trūksta.

Užsienyje atliktų apklausų, kurias iniciavo Deloitte, Zopa ir RateSetter (Oxera, 2016) rezultatai rodo, jog didžioji dalis investuotojų supranta, jog investicijos sutelktinio finansavimo platformoje yra rizikingos, o skolintojų nemokumas buvo išrinkta kaip pagrindinė rizika. Visgi dauguma respondentų mano, jog investavimas sutelktinio finansavimo platformose saugesnis nei investavimas akcijų, užsienio valiutų ar žaliavų rinkose. Dauguma apklaustųjų pritaria, jog rizikos valdymas taip pat labai priklauso ir nuo reguliacinės sistemos. Tiek Lietuvos, tiek pasaulio mastu, ji daro įtaką rizikos valdymui bei minimizavimui, tačiau reguliavimo sistema tiek sutelktinio finansavimo, tiek visoje FinTech rinkoje - vis dar formuojasi ir yra tobulinama, kad rinkos dalyviai išvengtų manipuliacijų bei jaustųsi patikimai ir užtikrintai būdami jos dalimi.

1.4. Sutelktinio finansavimo reglamentavimas ir vertinimas

Didžioji finansų krizė sukėlė didžiulį visuomenės nepasitenkinimą dėl bankų ir kitų finansinių institucijų veiklos. Taip pat išaugo ir vartotojų nepasitikėjimas, tad ilgai netrukus rinkoje pradėjo rasti alternatyvių finansavimo priemonių, susijusių su informacinėmis technologijomis, viena jų – sutelktinis finansavimas. Kaip ir minėta anksčiau, į Lietuvą jis atėjo tik 2016 metais, tačiau dar tuomet jau buvo prognozuojamas didelis augimas, kurio pagrindui svarbią įtaką turėjo tais pačiais metais išleistas Lietuvos Respublikos Sutelktinio finansavimo įstatymas. Verta dar kartą paminėti, jog Lietuvoje tarpusavio skolinimu laikomas fizinių asmenų tarpusavio skolinimas, kurį reglamentuoja Vartojimo kredito įstatymas, tuo tarpu sutelktinis finansavimas yra paskolos verslui, kurias reglamentuoja Sutelktinio finansavimo įstatymas. Šį įstatymą bei jo reikšmę vartotojams lyginamuoju aspektu analizavo T. Vedrickas (2017). Moksliniame darbe buvo naudojami lyginamasis, lingvistinis bei teleologinis metodai, sisteminė literatūros analizė, ekstrapoliacija bei interpoliacija, kuriais buvo siekiama sulygtinti lietuviškąjį sutelktinio ir tarpusavio skolinimo reglamentavimą su Jungtinės Karalystės ir Estijos atitinkamais įstatymais, identifikuoti galimas praktines problemas, susijusias su šiuo reglamentu Lietuvoje, pateikti pasiūlymus jų sprendimui bei išsiaiškinti tikrąjį šio įstatymo normos prasmę bei tikslą. Tyrimo metu daug dėmesio skirta reikalavimų platformų operatoriams bei vartotojams, kurie išdėstyti Sutelktinio finansavimo įstatyme, analizei. Autoriaus nuomone, reikalavimai šios rinkos dalyviams yra itin svarbi reguliavimo dalis, kadangi jais siekiama užtikrinti vartotojų teises, skolinimosi skaidrumą ir sąžiningumą bei atlikti sukčiavimo prevenciją (Vedrickas, 2017). Lentelėje apačioje pateikti esminiai reikalavimai sutelktinio finansavimo platformų operatoriams Lietuvoje bei jų reikšmė.

6 lentelė

Lietuvos Respublikos Sutelktinio finansavimo įstatymo esminiai reikalavimai platformų operatoriams

Reikalavimas	Reikšmė
Lietuvos Banko veiklos licencija	Prieš pradėdami vykdyti veiklą, platformos operatorius privalo gauti priežiūros institucijos leidimą ja užsiimti. Taip pat atskira licencija išduodama jei operatorius nori vykdyti antrinės paskolų rinkos veiklą.
Griežtas sandorio priimtumo finansuotojui vertinimas	Platformos operatorius, gavęs netinkamą naujo investuotojo žinių ir patirties priimtumo vertinimo rezultata, privalo perspėti finansuotoją apie sandorio netinkamumą.
Nemažesnis nei 40 000 EUR nuosavas kapitalas arba finansinės institucijos laidavimas	Kapitalo reikalavimas nustatytas siekiant užtikrinti, kad tokia veikla galėtų verstis tik tvariam ir ilgalaikiam paslaugų teikimui pasirengę asmenys.
Nepriekaištinga vadovų ir vartotojų reputacija	Išvengti situacijų, kai platformos vadovai ar dalyviai, naudodamiesi sutelktinio finansavimo platformos priedanga naudojami savo nusikalstamoms veikoms atlikti.
Sąžiningos, rūpestingos, teisingos ir profesionalios veiklos bei patikimų priemonių ir procedūrų užtikrinimas;	Platformos operatoriai įpareigoti sąžiningai veikti geriausiomis finansuotojui ir skolintojui sąlygomis ir jų interesams.
Turėti ir taikyti organizacines interesų konfliktų nustatymo ir valdymo priemones	Platformų operatoriai nusistatę galmybę dalyviams atskleisti interesų konflikto egzistavimo faktą.
Užtikrinti veiklos nenutrūkstamumą	Parengti ir patvirtinti veiklos tęstinumo planą, kuriame būtų numatytos priemonės ir procedūros, skirtos užtikrinti, kad sutelktinio finansavimo platformos operatoriaus funkcijos būtų atliekamos nenutrūkstamai, įskaitant ir nenumatytų aplinkybių atvejus.
Priežiūros institucijos nurodymų vykdymas	Lietuvoje priežiūros funkciją atlieka Lietuvos Bankas. Jam pareikalavus, platformos operatoriai turi pateikti papildomą informaciją apie platformos veiklą, atlikti kitus veiksmus arba neatlikti tam tikrų veiksmų, kad būtų pašalinti teisės aktų pažeidimai arba veiklos trūkumai.
Informacijos atskleidimo ir skaidrumo užtikrinimas	Ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį operatorius privalo atskleisti bendrą paraiškų skaičių, sumą ir kitas su paskolomis susijusias finansines statistikos detales, finansuotų projektų vystymą bei skelbti informaciją apie vėluojančius mokėjimus. Taip pat reikalaujama atskelbti visa būtina informaciją investuotojams apie konkrečius projektus bei su jais susijusią riziką, užtikrinti klaidinančios informacijos ar reklamos eliminavimą.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Vedrickas, 2017, Lietuvos Respublikos Sutelktinio finansavimo įstatymas, 2016 ir Lietuvos Bankas, 2016

Visi 6 lentelėje išvardinti reikalavimai yra bendrojo pobūdžio, kuriuos kiekviena, į viešąjį sutelktinio finansavimo platformų operatorių sąrašą įtraukta bendrovė, privalo įgyvendinti, norint vykdyti savo veiklą. Autoriaus nuomone, Lietuvos sutelktinio finansavimo įstatyme itin didelis dėmesys sutelktas į vartotojų apsaugą, apgavysčių prevenciją bei veiklos skaidrumą. Visgi, kas liečia investuotojų teises veikti platformose, lyginant su Jungtinės Karalystės reglamentais - Lietuvoje griežtų kompetencijų reikalavimų nėra. Tai reiškia, jog platformos operatoriai turi teisę reklamuoti savo platformos investicinius produktus visiems norintiems paskolinti, tuo tarpu Jungtinėje Karalystėje, kur sutelktinio finansavimo rinka veikia gerokai ilgiau nei Lietuvoje, produktų reklama galima tik profesionaliems, pasiturintiems arba limituotiems investuotojams. Autoriaus nuomone, griežtesnio finansuotojų apribojimo nuostata galimai kirstųsi su kita – finansavimo pritraukimo neapribojimo nuostata. Tyrimo išvadose teigiama, jog sutelktinio finansavimo reglamentavimas Lietuvoje yra išsamus, aiškus, atitinkantis rinkos aktualijas (Vedrickas, 2017). Ypač gerai vertinamas informacijos atskleidimo reglamentas, kuris įtvirtina aukštus vartotojų teisių apsaugos standartus bei suteikia galimybę verslams sėkmingai gauti reikiamą finansavimą. Visgi yra keletas pastabų dėl ne itin išsamaus įstatymo taikymo srities apibrėžimo, kadangi jame nėra aiškiai įvardinta, jog šis įstatymas reglamentuoja ir tarpusavio skolinimą verslui, kas gali suklaidinti vartotojus. Antra, projektų savininkų patikimumo vertinimo gairėse kol kas nenumatyta, kada skoliniojas laikomas nepatikimu. Atsiranda tikimybė, jog vertinant skolininko reputaciją, gali būti patvirtinti iš dalies ir abejotini projektai. Kadangi Lietuvoje sutelktinio finansavimo rinka veikia gan trumpą laiką, lyginant, pavyzdžiui, su Jungtine Karalyste, kur reglamentai taikomi platformų veiklai iš esmės yra griežtesni, manoma, jog ir Lietuvoje įstatymai dar bus koreguojami ne vieną kartą reaguojant į rinkos situaciją bei pokyčius.

2. SUTELKTNIO FINANSAVIMO PLATFORMŲ, VEIKIANČIŲ LIETUOVJE, PERSPEKTYVŲ VERTINIMO METODOLOGIJA

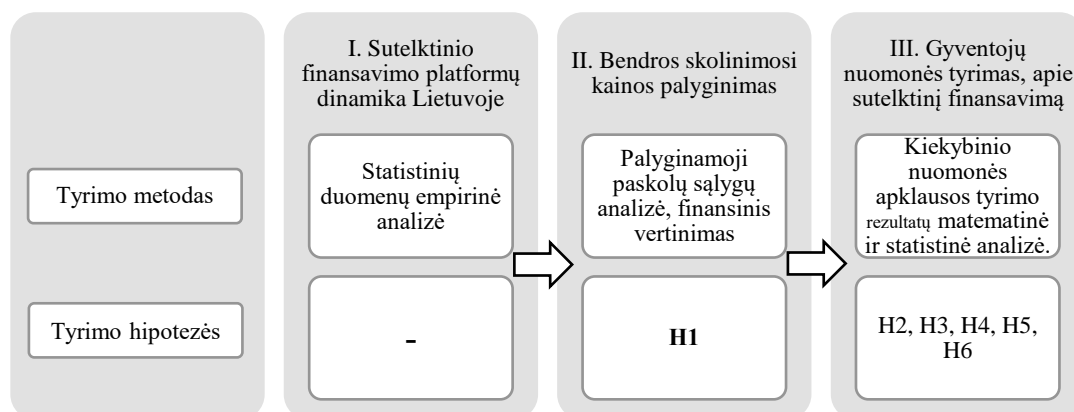
2.1. Tyrimo tikslas, metodai ir hipotezės

Prieš tai darbe buvo analizuojami sutelktinio finansavimo kilmė bei teoriniai aspektai, bet norint įvertinti šio sektoriaus perspektyvas ateityje, būtina išanalizuoti jo veiklą plačiau. Šis tyrimas aktualus tuo, jog nors sutelktinio finansavimo, kaip alternatyvaus lėšų pritraukimo bei investavimo įrankio, populiarumas Lietuvoje sparčiai auga, visgi mokslinių tyrimų, analizuojančių jo veiklą bei su ja susijusias rizikas – nėra daug. Dauguma lietuvių autorių tyrimų aprėpia arba visą FinTech rinką arba tarpusavio skolinimą. Tad šio **tyrimo tikslas** - įvertinti sutelktinio finansavimo platformų perspektyvas Lietuvoje, palyginant jų paskolų sąlygas su tradicinėmis kredito institucijomis bei pasitelkiant gyventojų nuomonės tyrimą, apie investavimą į sutelktinio finansavimo projektus. Tam, kad atliekamas tyrimas būtų aiškus ir pagrįstas, šiame darbo skyriuje pateikiami jo uždaviniai, hipotezės bei aprašoma detali tyrimo metodika. Taip pat, pateikiamos visos pagrindinės tyrimo metu pasiremtos formulės, paaiškinama jų esmė, aprašomi tyrimo kintamieji bei jų pasirinkimo motyvai.

Tyrimo tikslui pasiekti suformuoti šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti Lietuvoje veikiančių sutelktinio finansavimo platformų empirinius rodiklius.
2. Įvertinti bendrą skolinimosi kainos metinę normą skolinantis sutelktinio finansavimo platformoje, komerciniame banke ir kredito unijoje.
3. Ištirti Lietuvos gyventojų nuomonę apie investavimą sutelktinio finansavimo platformose bei veiksnius, darančius įtaką kėtinimui investuoti.

Kad įgyvendinti visus iškeltus uždavinius, tyrimas sudarytas iš trijų etapų. Jo struktūra pavaizduota 4 paveiksle.

4 paveikslas. Tyrimo etapai

Šaltinis: sudaryta autorės

Pirmas skirtas Lietuvoje veikiančių sutelktinių platformų operatorių empirinių duomenų analizei. Jos metu bus apžvelgta sutelktinių finansavimo platformų skaičiaus Lietuvoje dinamika, finansuotų projektų skaičiaus augimas, sandorio vidutinės vertės bei investuotojų skaičiaus pokyčio tendencijos, pradelstų mokėjimų analizė. Taip pat bus atliekamas SFPO bei tradicinių finansinių įstaigų (bankų ir kredito unijų) suteiktų naujų tikrųjų paskolų sumų bei vidutinių palūkanų normų pokyčio palyginimas. Antroje tyrimo dalyje bus atliekama verslo paskolos sąlygų bei kainos skirtumų analizė skolinantis sutelktinio finansavimo platformoje, komerciniame banke ir kredito unijoje. Jos metu bus lyginamos paskolos gavimo sąlygos minėtose įstaigose bei vertinamas bendras kredito kainos metinės normos rodiklis, kuris parodys tikrąją paskolos kainą, įtraukiant visus sutarties mokesčius. Trečiajame tyrimo etape bus atliekamas Lietuvos gyventojų apklausos tyrimas apie investavimą sutelktinio finansavimo platformose. Jo metu bus siekiama sužinoti apie lietuvių patirtį investuojant tokio pobūdžio priemonėmis, nuomonę apie susijusias rizikas bei operatorių ir projektų autorių patikimumą.

Tyrimo metodai

Kadangi šio mokslinio darbo tyrimas sudarytas iš trijų atskirų dalių - pasitelkiami skirtingi metodai.

Pirmame tyrimo etape atliekama sutelktinių finansavimo platformų operatorių (toliau SFPO) statistinių duomenų analizė. Vertinant šį sektorių, autoriaus nuomone, yra svarbu išanalizuoti, kaip jis keičiasi bei sąveikauja su panašias paslaugas teikiančiomis įstaigomis, šiuo atveju bankais ir kredito unijomis. Ši tyrimo dalis padės įvertinti SFPO augimo tempą Lietuvoje ir esminius jų rodiklius – skolinimosi palūkanų ir investicinės grąžos normas, vidutines vieno sandorio vertes, vėluojančius skolininkų mokėjimus bei visų šių rodiklių dinamiką. Šį metodą, analizuojant SFPO augimą globaliu mastu ir kaip nuo 2014 metų keitėsi investicijos į sutelktinį finansavimą, savo moksliniame tyrime pasitelkė G. Navickaitė ir G. Žilinskij (2019). Autoriai savo darbe gilinasi į visos FinTech rinkos vystymąsi viso Pasaulio mastu ir tam buvo pasitelkta statistinių duomenų analizė bei gautų rodiklių pateikimas grafikuose.

Antroje tyrimo dalyje atliktas sutelktinio finansavimo platformos, komercinio banko ir kredito unijos kredito sąlygų ir paskolų kainų palyginimas. Jam atlikti buvo pasitelkta sąlygų palyginimo analizės ir finansinio vertinimo metodai. Šio tyrimo modelis paremtas R. Vaičekauskaitės ir A. Lakštutienės (2019) moksliniu straipsniu, kuriame autorės šiais metodais vertino skirtingų kredito unijų fiziniams asmenims teikiamų vartojimo ir būsto paskolų sąlygas ir jų bendras vartojimo kredito kainos metinės normos (BVKKMN). Į paskolų sąlygų palyginimą buvo traukiama metinės skolinimosi palūkanų normos, kredito užtikrinimo priemonės,

administraciniai ir sutarties sudarymo mokesčiai, kredito unijoms būdingi mokesčiai - privalomasis pajus ir stojamasis mokestis. Finansiniame vertinime buvo lyginamos paskaičiuotos mėnesinės įmokos, BVKKMN, viso per sutarties laikotarpį mokėtinų palūkanų suma bei sutarties mokesčių suma. Tyrimo išvadose buvo nurodyta, kurioje kredito unijoje yra palankiausias skolinimosi sąlygos ir mažiausia bendra paskolos kaina.

Šiame paskolų palyginimo tyrime lyginamos trijų skirtingų kredito įstaigų verslo paskolos sąlygos bei bendra paskolos kaina. Tyrimui pasirinktos trys įstaigos buvo pasirinktos pagal didžiausias verslo paskolų apimtinius, remiantis naujausiais Lietuvos Banko duomenimis. Daugiausia verslo finansavimui skirtų lėšų 2021 metais III ketvirčio duomenimis buvo surinkta EstateGuru Lietuva sutelktinio finansavimo platformoje (apie 24 mln. Eur), pagal verslo paskolų portfelį, remiantis Verslo žinių (2021) išleistu komercinių bankų metinės veiklos apžvalgos straipsniu – tarp komercinių bankų 2020 metais lyderis buvo AB “SEB” (2,781 mlrd. Eur, viso 34,5 proc. rinkos), o iš visų Lietuvoje veikiančių kredito unijų – daugiausia verslo paskolų 2020 metais buvo suteikta Rato kredito unijoje – viso apie 54 mln. Eur (Lietuos Bankas, 2021). Antroje tyrimo dalyje palyginami šie kredito įstaigų duomenys:

1. Paskolos sąlygos. Palyginimui pateikti oficialiuose internetiniuose puslapiuose skelbiami kainoraščiai ir paskolų sutarčių sąlygos.
2. Palūkanų norma. Kadangi paskolų palūkanų normos visose trijose įstaigose priklauso individualiai nuo įmonės finansinio vertinimo, veiklos bei paskolos sumos ir sąlygų – tyrimui buvo naudojamos vidutinės skelbiamos verslo paskolų metinės palūkanų normos, kurios papildomai buvo patikslintos susisiekus su pasirinktų įstaigų verslo paskolų vadybininkais.

Siekiant įvertinti paskolos galimybes pasirinktose įstaigose, toliau tyrimo antroje dalyje atliekamas finansinis vertinimas modeliuojant situaciją smulkiąjam verslui, norinčiam gauti 20,000 Eur 12 mėn. verslo paskolą verslo plėtrai. Naudojant surinktus duomenis, apskaičiuojami šie rodikliai:

1. Mėnesinė paskolos grąžinimo įmoka. Kadangi kreditas šiame tyrime suteikiamas smulkiąjam verslui - atsižvelgus į tai, jog tokio tipo verslui pinigai dažniausia reikalingi dabar – mėnesinė grąžintina suma paskaičiuojama pasirinkus anuitetinį paskolos grąžinimo metodą, kuriuo skaičiuojant pradžioje mėnesinė įmoka gaunasi mažesnė, nei renkantis linijinį grąžinimo metodą. Mėnesinė įmoka dydis (A) paskaičiuojama pagal žemiau patektą formulę:

$$A = K \times S \quad (1)$$

K – koeficientas, apskaičiuojamas:

$$K = \frac{i * (1 + i)^n}{(1 + i)^n - 1} \quad (2)$$

i - palūkanos,

n– periodų skaičius.

2. Bendra kredito kainos metinė palūkanų norma. Tai paskolos kaina, kuri apima visas su kreditu susijusias išlaidas ir todėl tiksliausiai parodo realią kredito kainą. Į BVKKMN rodiklio skaičiavimą įeina ne tik palūkanos, bet ir visi kiti mokesčiai: paskolos sudarymo ir administravimo mokesčiai, delspinigiai, draudimas, komisiniai ir kitos susijusios išlaidos. BVKKMN apskaičiuojamas pagal trečią formulę:

$$\sum_{k=1}^m C_k (1+X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l (1+X)^{-s_l} \quad (3)$$

kur:

X – bendros vartojimo kredito kainos metinė norma;

m – paskutinio vartojimo kredito sumos išmokėjimo eilės numeris;

k – vartojimo kredito sumos išmokėjimo eilės numeris, todėl $1 \leq k \leq m$;

C_k – vartojimo kredito išmokėjimo vartojimo kredito gavėjui k-uojū mokėjimu suma;

t_k – intervalas, išreiškiamas metų dalimis, nuo pirmos vartojimo kredito sumos išmokėjimo dienos iki kiekvienos kitos vartojimo kredito sumos išmokėjimo dienos, todėl $t_1 = 0$;

m' – paskutinio bendros vartojimo kredito sumos gražinimo arba mokesčių ar kitų išlaidų mokėjimo eilės numeris;

l – bendros vartojimo kredito sumos gražinimo arba mokesčių ar kitų išlaidų mokėjimo eilės numeris, todėl $1 \leq l \leq m'$;

D_l – bendros vartojimo kredito sumos gražinimo arba mokesčių ar kitų išlaidų mokėjimo suma;

S_l – intervalas, išreiškiamas metais ir metų dalimis, nuo pirmos vartojimo kredito sumos išmokėjimo dienos iki kiekvienos kitos bendros vartojimo kredito sumos gražinimo arba mokesčių ar kitų išlaidų mokėjimo dienos.

3. Mokėtinos palūkanos. Kad palyginti, kurioje įstaigoje skolinantis mokėtinų palūkanų suma viso paskolos laikotarpiu metu yra mažiausia, reikės apskaičiuoti mokėtiną

palūkanų sumą kas mėnesį mažėjant gražintinos paskolos sumai ir susumuoti kiekvieno mėnesio paskaičiuotas palūkanas. Paskaičiavimai pateikti 1 priede.

4. Paskolos gražinama suma. Tai visa paskolos vertė, prie pasiskolintos sumos (20000 Eur) pridėjus per visą paskolos laikotarpį sumokėtų palūkanų sumą bei su paskola susijusius mokesčius.

Gauti tyrimo rezultatai leis priimti arba atmesti šią hipotezę:

H1: Skolinantis sutelktinio finansavimo platformoje bendra kredito kainos metinė palūkanų norma mažesnė nei kredito unijoje.

Trečiame tyrimo etape atliekamas Lietuvos gyventojų kiekybinis nuomonės tyrimas. Pasitelktus Likerto skalių vertinimo metodą, bus analizuojamas gyventojų požiūris į sutelktinio finansavimo platformas bei jų veiklą Lietuvoje. Taip pat apklausoje bus vertinama investavimo elgsena tų, kurie turėjo patirties investuojant sutelktinio finansavimo platformose. Gauti tyrimo rezultatai ir jų tinkamumas bus vertinami su SPSS Statistics programa, naudojant šias funkcijas:

1. Cronbacho alfa koeficientas – juo naudojantis, siekiama įvertinti atskirų anketos klausimų koreliaciją bei apklausos skalės vidinį nuoseklumą (Pūkėnas, 2009). Apskaičiuoto koeficiento rekomenduojama mažiausia vertė yra 0,6, kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_T^2}\right) \quad (4)$$

kur S – nuokrypio nuo rangų vidurkio kvadratų suma, apskaičiuojam

$$S^2 = \sum_{j=1}^k \left(\sum_{i=1}^m x_{ij} - a\right)^2 \quad (5)$$

Gauto koeficiento reikšmė:

$\alpha < 0,6$ – nepatikima skalė;

$0,6 \leq \alpha \leq 0,7$ – skalė nėra labai patikima;

$0,7 \leq \alpha \leq 0,95$ – skalė labia patikima;

$\alpha \geq 0,95$ ir daugiau – nėra labia patikima, teiginiai per daug suderinti tarpusavyje.

2. Sigma p reikšmė – parodo patikimumą ar statistškai reikšmingas skirtumas.

$p > 0,05$ – statistškai reikšmingo skirtumo nėra;

$p < 0,05$ – statistškai reikšmingas skirtumas egzistuoja.

3. Pearson koreliacijos koeficientas - Pirono koreliacijos koeficientas, dar vadinamas Pearsono R statistiniu testu, matuoja stiprumą tarp skirtingų kintamųjų ir jų sąsajų. Kai atliekamas bet koks statistinis testas tarp dviejų kintamųjų, analizuojančiam asmeniui visada yra gera mintis apskaičiuoti koreliacijos koeficiento vertę, kad žinotų, koks stiprus yra dviejų kintamųjų ryšys.
4. Moda, mediana – šie statistiniai rodikliai, anot K. Pūkėno (2009), padės atlikti tikslesnę respondentų nuomonių analizę. Moda – dažniausiai pasikartojanti skalės reikšmė variacinėje eilutėje rodantis, kaip kiekvieną teiginį apie sutelktinio finansavimo platformas skalėje nuo 1 iki 5 daugiausiai vertino respondentai. Mediana – skaičių eilės vidutinė reikšmė, skirianti mažesnę ir didesnę imties puses – padės įvertinti teiginio įvertinimo vidurkį.
5. Chi-kvadrato testas – naudojamas tikrinti hipotezėms apie kintamojo skirstinį populiacijoje, dviejų kintamųjų nepriklausomumui ar vieno kintamojo homogeniškumui tikrinti. Atliekant testą - tikrinama hipotezė:
 H_0 : bet koks vertinimas (rangas) yra vienodai galimas ;
 H_1 : bet koks vertinimas (rangas) yra nevienodai galimas.
 Jeigu apskaičiuota X^2 reikšmė $p > 0,05$ – H_0 priimama. Daroma išvada, jog respondentų nuomonė ir vertinimai skiriasi statistiškai nereikšmingai. Jeigu testo tikimybė $p < 0,05$ – respondentų nuomonė panaši ir skiriasi nedaug.

Apklauso tyrimo modelyje, remiantis Y. Song ir R. Boeschoten (2015), Q. Zhao, C.D. Chen ir J.L. Wang (2019) bei H.A. Kitano (2017) atliktais tyrimais, kuriuose autoriai analizavo vartotojų pasitikėjimą SFPO lemiančius veiksnius, yra išskiriami trys nepriklausomi kintamieji: sutelktinio finansavimo suvokimas, pasitikėjimas sutelktinio finansavimo platformų operatoriais bei pasitikėjimas sutelktinio finansavimo projekto autoriais. Kiekvieną kintamąjį atskirai sudarė teiginiai, kuriuos respondentai apklausos metu turėjo įvertinti Likerto skalėje nuo 1 – visiškai nesutinku iki 5 – visiškai sutinku.

Pirmasis kintamasis – sutelktinio finansavimo suvokimas – sudarytas iš 6 teiginių, kuriuos respondentai įvertinę skalėje atitinkamai nuo 1 iki 5 - atskleis autoriui, kaip respondentai suvokia sutelktinio finansavimo procesą. Respondentai, kurie teiginius įvertins 5 – savo sutelktinio finansavimo suvokimą vertina puikiai. Teiginiai pateikti 1 priede 5 klausimų skiltyje. Šis kintamasis tolimesniame tyrimo etape padės įvertinti, ar sutelktinio finansavimo suvokimas daro įtaką pasitikėjimu SFPO bei skolininkais.

Antrajam kintamajam – pasitikėjimas sutelktinio finansavimo platformų operatoriais, įvertinti buvo pateikti 7 teiginiai apie sutelktinio finansavimo platformų operatorių veiklą bei jose skelbiamos informacijos patikimumu.

Trečiajam kintamajam – pasitikėjimas sutelktinio finansavimo projekto autoriais, įvertinti pateikti 4 teiginiai, apie skolininkų patikimumą, jų teikiamos informacijos teisingumą, laiku įvykdomus projektus bei skolininkų mokumą.

Visų šių kintamųjų patikimumas buvo įvertintas naudojant Cronbach alfa koeficientą, o tinkamumas įrodytas naudojant vidutinės dispersijos metodą. Be paminėtų kintamųjų, atsižvelgiant į anksčiau minėtų autorių atliktus tyrimus – tyrimo autorius suformavo teiginių sąrašą, apie veiksnius, darančius įtaką respondento ketinimui investuoti į sutelktinio finansavimo projektą - tai jo pristatymas, verslo planas, kredito reitingas ir kt. (žiūrėti 1 priedą), kuriuos respondentai turėjo įvertinti skalėje nuo 1 – visiškai nesvarbu iki 5 – labai svarbu. Pateiktų teiginių įvertinimų analizė bus atliekama naudojant moda ir mediana statistinius rodiklius.

Hipotezės

Atlikus išsamią mokslinės literatūros bei su sutelktiniu finansavimu susijusių užsienio autorių tyrimų analizę - šiame tyrime, vadovaujantis pasirinktais tyrimo metodais, bus siekiama palyginti SFPO paskolos sąlygas bei kainą su tradicinėmis skolinimosi alternatyvomis bei atlikti išsamią Lietuvos gyventojų analizę iš investavimo sutelktinio finansavimo platformose perspektyvos. Gauti tyrimo rezultatai leis priimti arba atmesti šias hipotezes:

H1: Skolinantis sutelktinio finansavimo platformoje bendra kredito kainos metinė palūkanų norma mažesnė nei kredito unijoje.

H2: Didesnė dalis aukštąjį išsilavinimą turinčių respondentų nei aukštesnįjį ar vidurinį, esant galimybėms, sutiktų investuoti į sutelktinio finansavimo projektus.

H3: Kuo geresnis sutelktinio finansavimo suvokimas, tuo didesnis pasitikėjimas SFPO.

H4: Kuo geresnis sutelktinio finansavimo suvokimas, tuo didesnis pasitikėjimas sutelktinio finansavimo projekto autoriais.

H5: Projekto investicinė grąža, skolininkų kredito reitingas bei verslo planas – svarbiausi veiksniai, darantys įtaką ketinimui investuoti į sutelktinio finansavimo projektą.

H6: Į aukšto kredito reitingo (A) projektus labiau linkusios būtų investuoti moterys, nei vyrai.

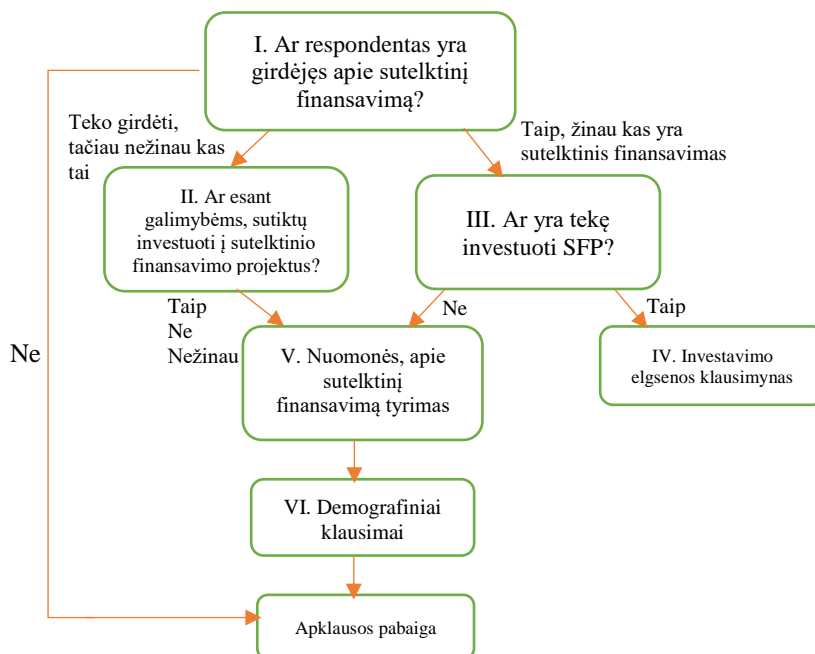
2.2. Duomenų rinkimo metodai

Pirmoje tyrimo dalyje empirinei duomenų analizei atlikti buvo pasitelkta Lietuvos Banko oficialiame puslapyje randama statistikos duomenų bazė bei ten pat skelbiamos finansų rinkos dalyvių (SFPO, komerciniai bankai, kredito unijos) metinės, bei ketvirtinės veiklos analizės. Kad palyginti skirtingų metų duomenis - buvo analizuojamos skirtingų metų ataskaitos. Pateiktos finansinių įstaigų tikrųjų naujų paskolų sumos pasirinktame intervale buvo apskaičiuojamos sudedant mėnesinius minėtų paskolų statistinius duomenis, kadangi metinė suteiktų tikrųjų naujų paskolų suma nepateikta.

Antroje tyrimo dalyje, norint atlikti paskolos sąlygų bei bendros kredito kainos metinės normos palyginimus pasirinktose finansų įstaigose – AB “SEB”, Rato kredito unija bei sutelktinio finansavimo platformoje EstateGuru Lietuva reikėjo sužinoti minėtose įstaigose taikomas vidutines metines verslo paskolų palūkanų normas, visus su paskolos sutarties sudarymu susijusius mokesčius bei paskolos suteikimo sąlygas. Visa reikiama informacija buvo rasta oficialiuose minėtų įstaigų internetinėse svetainėse. Taip pat būtina paminėti, jog visa ši tyrimo nurodyta informacija yra bendrinio pobūdžio - pasirinktos vidutinės rodiklių eikšmės, kadangi norint gauti konkrečias vertes, pavyzdžiui, palūkanų normą ar sutarties sudarymo mokesčių procentą nuo sutarties sumos - kiekvienai įstaigai reikėtų teikti konkretų paskolos užklausimą, pridėdant verslo planą, finansines ataskaitas ir kt.

Trečioje dalyje tyrimui atlikti pasirinktas kiekybinis tyrimas – gyventojų apklausa, kuri nuo lapkričio 15 d. buvo vykdoma elektroniniu būdu. Šis metodas buvo pasirinktas dėl jo aiškumo, patikimumo (Dikčius, 2011) ir suteikiamų galimybių tiksliai ištirti respondentų elgseną bei nuomonę. Anketą sudarė 18 klausimų, kurie buvo padalinti į 6 segmentus (žr. 4 paveikslą).

Pirmoje dalyje klausama, ar respondentas yra girdėjęs apie sutelktinį finansavimą. Atsakiusius į šį klausimą “Ne”, respondentas buvo nukeliamas į apklausos pabaigą, paaiškinus, jog ieškoma respondentų, kurie būtų bent girdėję apie sutelktinį finansavimą. Atsakiusiems, jog yra tekę girdėti, bet nežino, kas tai – antroje skiltyje buvo pateiktas išsamus sąvokos apibrėžimas ir paklausta, ar esant galimybei respondentas norėtų investuoti SFPO. Tų, kurie atsakė, jog žino, kas yra sutelktinis finansavimas – trečioje skiltyje buvo užduotas klausimas, ar jiems patiems yra tekę investuoti SFP. Teigiamai atsakiusiems respondentams ketvirtoje skiltyje buvo pateikta papildomų klausimų, susijusių su investavimo patirtimi SFP.

5 paveikslas. Apklauso anketos struktūra

Šaltinis: sudaryta autorės

Vėliau visi, tarp jų ir neturintys investavimo patirties SFP – buvo nukelti į 5 skiltį, kur buvo pateikti skaliniai, teiginių forma pateikti klausimai, kuriuos įvertinus skalėje nuo 1 – visiškai nesutinku/nesvarbu iki 5 – visiškai sutinku/labai svarbu, bus tirama respondentų nuomonė apie sutelktinio finansavimo principus, rizikas, SFPO ir projektų autorių patikimumą bei svarbiausius aspektus, darančius įtaką investavimo apsisprendimui. Likerto skalės vertinimo metodas naudingas tuo, jog leidžia įvertinti bendrą respondentų nuomonę apie tiriamus objektus (Dikčius, 2011). Apklauso pabaigoje, respondantai turėjo atsakyti į klausimus apie save: amžius, lytis, įgytas išsilavinimas, socialinė padėtis, mėnesinės pajamos.

2.3. Tyrimo imtis, prielaidos bei apribojimai

Pirmoje tyrimo dalyje, empirinei SFPO statistinių duomenų analizei buvo naudojami Lietuvos banko oficialiame elektroniniame tinklalapyje skelbiami SFPO bei finansų įstaigų duomenys. Analizės laikotarpio imtis – 2017 – 2021 I – III ketv. Kadangi ne visi SFPO aktyviai vykdė savo veiklą – duomenys tyrime pateikti ne visų SFPO. Prie tyrimo apribojimų būtų galima priskirti ir informacijos trūkumą apie metines palūkanų normas. Nors 2020 metais prie aktyviai veikiančių sutelktinio finansavimo platformų buvo priskirti 10 operatorių – apie taikomas palūkanų normas (vidutinę skolinimosi kainą/investicinę grąžą) informacijos buvo galima rasti tik apie 6 SFPO. Pavyzdžiui, UAB “Trečia diena” 2021 m. I-III ketv. duomenimis

buvo antroje vietoje pagal sandorių sumas eurais, tačiau nei Lietuvos Banko ataskaitoje, nei jų oficialiame elektroniniame tinklalapyje nebuvo galima rasti informacijos apie vidutines palūkanų normas. Nors pagal Lietuvos Banko SFPO taikomus reguliavimo reglamentus - kiekviena SFPO privalo skelbti savo veiklos statistinius duomenis – jie neretai yra sunkiai palyginami tarpusavyje, nes skirtingose platformose, kai kuriais atvejais, skelbiami skirtingi duomenys ir tik keliose iš jų buvo galima rasti rodiklių dinamiką nuo pat veiklos pradžios, kurie ir tai buvo atvaizduoti grafiniais paveikslais, nenurodant rodiklių skaitinių reikšmių. Daugumoje SFPO skelbiami tik einamojo laikotarpio rodikliai. Tyrimo eigoje taip pat buvo lūkestis palyginti Lietuvos rinkos SFPO veiklos duomenis su užsienio rinka, pavyzdžiui Baltijos šalimis ar Europa, tačiau susidurta su sutelktinio finansavimo sąvokos reikšmės apribojimu. Lietuvoje sutelktinis finansavimas (angl. Crowdfunding) traktuojamas kaip fizinių asmenų paskolos verslui suteikimas su tam tikra finansine grąža (palūkanomis). Užsienyje “crowdfunding” sąvoka apima ne tik tai, bet ir fizinių asmenų tarpusavio paskolas, verslo finansavimą mainais už produktus ar dalį įmonės nuosavo kapitalo, taip pat paramą patinkantiems startuoliams ir panašiai, tad lyginti Lietuvos SFPO statistinius duomenis su užsienio statistikoje skelbiamais “crowdfunding” metiniais duomenimis būtų netikslinga. O tokių duomenų, kur būtų išskirtas verslo finansavimas už palūkanas kitose užsienio šalyse – rasti nepavyko.

Antroje tyrimo dalyje, norint atlikti skirtingų finansų institucijų verslo paskolos sąlygų ir bendros kainos palyginimą - buvo modeliuojama paskolos smulkiajam verslui situacija. Visi duomenys buvo nurodyti remiantis oficialiuose įstaigų tinklalapiuose 2021 metų rugsėjį skelbiama informacija – sutarčių mokesčiai, preliminarios palūkanų normos, paskolos garantijos reikalavimai ir kt. Realiai skaičiuojant bendros kredito kainos metinę normą – į papildomas išlaidas įskaičiuojamos baudos už vėlavimą ar sąlygų nesilaikymą, delspinigiai ir panašios išlaidos. Šiame tyrime daroma prielaida, jog realiai neegzistuojanti, paraišką paskolai teikianti įmonė – neturi jokių esminių finansinių įsipareigojimų bei skolų, paskaičiuotas mėnesines įmokas ir mokesčius mokės laiku, vykdys savo veiklą pagal nustatytas sąlygas, ko pasekoje papildomų, prieš tai minėtų išlaidų, viso paskolos laikotarpio metu patirta nebus. Taip pat daroma prielaida, jog įmonė veikia pelningai jau daugiau nei kelis metus, turi tvarkingas finansines ataskaitas bei realių verslo planą – tad dėl šių priežasčių įmonei visose visose įstaigose bus taikomos geriausios sutarties sąlygos – minimalūs sutarties bei administravimo mokesčių tarifai.

Dar viena svarbi prielaida šiame tyrime daroma paskolos metinės palūkanų normoms. AB “SEB” banko ir Rato kredito unijos metinės palūkanų normos yra kintamos, kadangi susideda iš paskolos maržos + EURIBOR palūkanų normos. Marža šiose įstaigose yra fiksuota, tačiau EURIBOR atitinkamai gali kisti priklausomai nuo situacijos rinkoje, kadangi ją nustato

Europos Centrinis bankas. Todėl atliekant finansinį vertinimą, daroma prielaida, jog nurodytos metinės palūkanų normos tiek komerciniame banke, tiek kredito unijoje – per paskolos mokėjimo laikotarpį nekis. Renkant duomenis apie palūkanų normas – buvo susidurta su tam tikrais esminiais apribojimais. Kiekvienoje įstaigose jos skolininkui siūlomos individualiai ir visų susitarimų istorinės reikšmės nėra skelbiamos viešai. Tad nustatant AB “SEB” verslo paskolos palūkanų normą buvo remtasi verslo paskolos skaičiuoklėje nurodyta metine palūkanų norma, darant prielaida, jog pateiktas skaičius yra einamojo laikotarpio verslo paskolų metinių palūkanų normų vidurkis. Pabandžius susisiekti su verslo kredito skyriaus vadybininku – detalesnės informacijos apie šiuo metu taikomas palūkanų normas smulkiąjam verslui atskleisti negalėjo. Konkrečios Rato kredito unijos taikomos metinės palūkanų normos oficialiame jų tinklalapyje taip pat neatskleidžiamos, tačiau susisiekus su verslo klientų vadybininku – buvo išsiaiškinta, jog panašaus tipo paskolai šiuo metu vyrauja 7-8 proc. metinės palūkanų normos. Sutelktinio finansavimo platformoje EstateGuru Lietuva fiksuotos metinės palūkanų normos taip pat taikomos kiekvienam projektui individualiai. Tyrimo metu, renkant duomenis, jų oficialiame tinklalapyje buvo nurodyta, jog metinė palūkanų norma smulkiam verslui svyruoja nuo 8 iki 11 proc., tad šiam tyrimui buvo paskaičiuota vidutinė 9,5 proc. reikšmė.

Trečioje dalyje, atlikti gyventojų nuomonės tyrimui apie sutelktinio finansavimo platformas ir investavimą jose – būtina nusistatyti tikslinę tyrimo grupę bei apskaičiuoti reikiamą respondentų imtį. Tikslinė tyrimo grupė – pilnamečiai asmenys nuo 18 iki 64 metų, kurie kasdien naudojami internetu. Tokia tikslinė grupė pasirinkta todėl, kad norint investuoti sutelktinio finansavimo platformose yra būtina mokėti naudotis internetu bei turėti galimybę užsidirbti pajamų investavimui. Pensinio amžiaus žmonės nėra įtraukiami į šį tyrimą, kadangi daroma prielaida, kad tokio amžiaus žmonės nelabai domisi FinTech rinka ar naudojami jos paslaugomis. Remiantis oficialiais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2020 metais Lietuvoje gyveno 2794090 žmonių, iš kurių 1740314 18 - 64 metų amžiaus pilnamečiai asmenys. 2020 metais atliktas oficialios statistikos portalo tyrimas apie skaitmeninę ekonomiką ir visuomenės ypročius Lietuvoje parodė, jog tais pačiais metais kasdien internetu naudojami vidutiniškai apie 74 proc. 16 – 74 metų amžiaus gyventojų. Ši procentinė dalis pritaikoma šiam tyrimui, norint apskaičiuoti internetu kasdien besinaudojančių asmenų nuo 18 iki 64 amžiaus skaičių – viso 1287832 asmenys. Tyrimo imties dydis paskaičiuojamas pagal žemiau pateiktą formulę:

$$n = z^2 \times p(1-p)/e^2 \quad (6)$$

kur:

n – imties dydis;

z – standartinės paklaidos dydžio vienetai normaliame pasiskirstyme, atitinkantys norimam patikimumo laipsniui – 95 proc. patikimumui $z = 1,96$;

p – visumos proporcijos, kurios atitinka norimas charakteristikas;

e- atrankos klaida.

7 lentelė

Lietuvos gyventojų nuomonės apie sutelktinį finansavimą apklausos tyrimo imtis

Rodiklis	Reikšmė	Apskaičiavimas
Lietuvos gyventojų skaičius 2020 m.	2794090	-
18 – 64 amžiaus, kasdien internetu besinaudojantys lietuviai	1287832	-
Visumos proporcija, atitinkanti charakteristikas	46,09 proc.	$=(100 \times 1287832)/2794090$
Tyrimo imtis	382	$=1,96^2 \times 0,4609 \times (0,4609 - 1)/0,05^2$

Šaltinis: Lietuvos oficialios statistikos portalas, 2021

Naudojant visumos proporcijos dydį, 95 proc. patikimumo laipsnį bei 5 proc. atrankos klaidą – imties dydis 382 apklausos respondentai.

Gyventojų nuomonės apklausos tyrimo prielaidos:

1. Apklausos dalyviai, kuriems yra tekę girdėti apie sutelktinį finansavimą, bet nežino kas tai yra – po pateikto sąvokos apibūdinimo yra tinkami respondentai, išreikšti savo nuomonę apie šios rinkos dalyvių patikimumą.
2. Respondentai, atsakę, jog žino, kas yra sutelktinis finansavimas – supranta sąvokos reikšmę Lietuvos rinkos kontekste ir skiria tarpusavio skolinimąsi nuo sutelktinio finansavimo.

Tyrimo apribojimai

Kadangi gyventojų apklausa vyko internetu, nesikreipiant į tikslines amžiaus grupes individualiai, o talpinant anketos nuorodą įvairiuose investavimo forumuose, socialinių tinklų

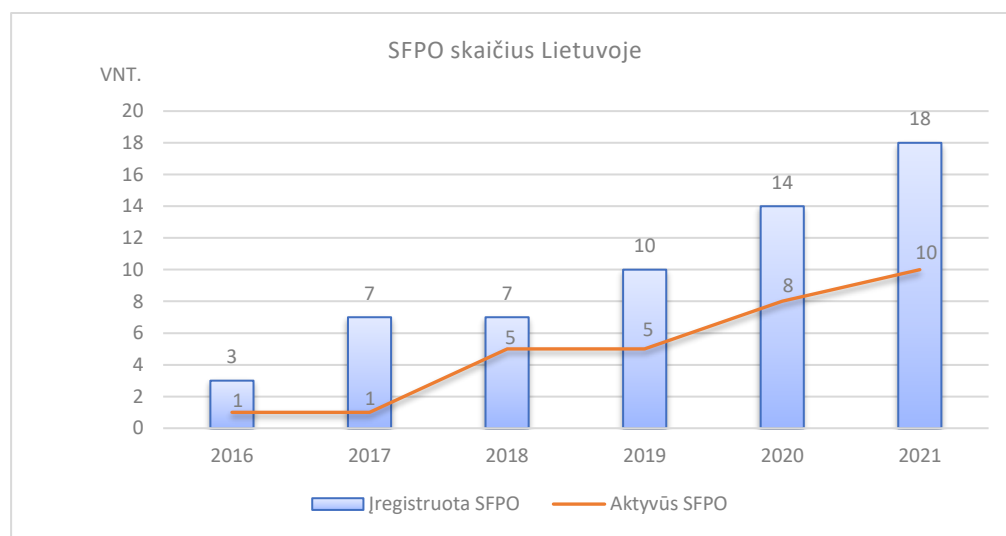
grupėse ir pan. – nepavyko apklausti visų tyrimo imties amžiaus grupių atstovų. Nors apklausoje buvo galima dalyvauti asmenims nuo 18 metų, nei vienas iš apklaustųjų nepriklausė studentų ar pensininkų socialinei grupei. Taip pat, apklausa labiau orientuota buvo į asmenis, turinčius patirties investuojant sutelktinio finansavimo platformose, nes jų nuomonė būtų grįsta asmenine patirtimi – visgi didesnė dalis respondentų be investavimo patirties. Pats apklausos tyrimas apie sutelktinį finansavimą galėtų būti tikslesnis, jeigu tyrimo tikslinė grupė būtų konkrečioje sutelktinio finansavimo platformose investuojantys Lietuvos gyventojai, tačiau šiuo atveju, neturint prieigos prie investuotojų kontaktinių duomenų ir dėl to negalint asmeniškai nusiųsti prašymo užpildyti anketą - būtų sunku surinkti reikiamą respondentų skaičių.

3. SUTELKTNIS FINANSAVIMAS IR JO PERSPEKTYVOS LIETUVOJE

3.1. Lietuvoje veikiančių sutelktinio finansavimo platformų statistika

Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, sutelktinis finansavimas – gan naujas reiškinys finansų rinkoje. Vienas iš būdų, leidžiančių geriau suprasti rinkos raidą ir vizualiai pamatyti jos augimą – tai statistinių duomenų analizė, kuri taip pat parodo ir vartotojų susidomėjimą šiuo finansiniu instrumentu. Šiame skyriuje vizualiai pateikiami Lietuvoje veikiančių Sutelktinio Finansavimo Platformų Operatorių (toliau SFPO) statistiniai duomenys bei veiklos apžvalga. Kadangi ne visi sutelktinio finansavimo platformų operatoriai savo oficialiuose tinklapiuose pateikia istorinius statistikos duomenis, o Lietuvos bankas veiklos rodiklių analizes pradėjo skelbti nuo 2019 metų, ne visi statistiniai duomenys buvo analizuojami nuo SFPO veiklos pradžios Lietuvoje.

Grįžtant į veiklos pradžią - Lietuvoje pirmieji SFPO startavo 2016 metais. Ketvirtame paveiksle galima matyti, jog viso užregistruotos buvo trys įmonės, tačiau aktyviai veikė tik viena. Per penkis metus įmonių skaičius šoktelėjo šešis kartus – iki 18, iš kurių, remiantis veiklos rodiklių duomenimis, aktyviai veiklą vykdė 10 SFPO. 2020m.

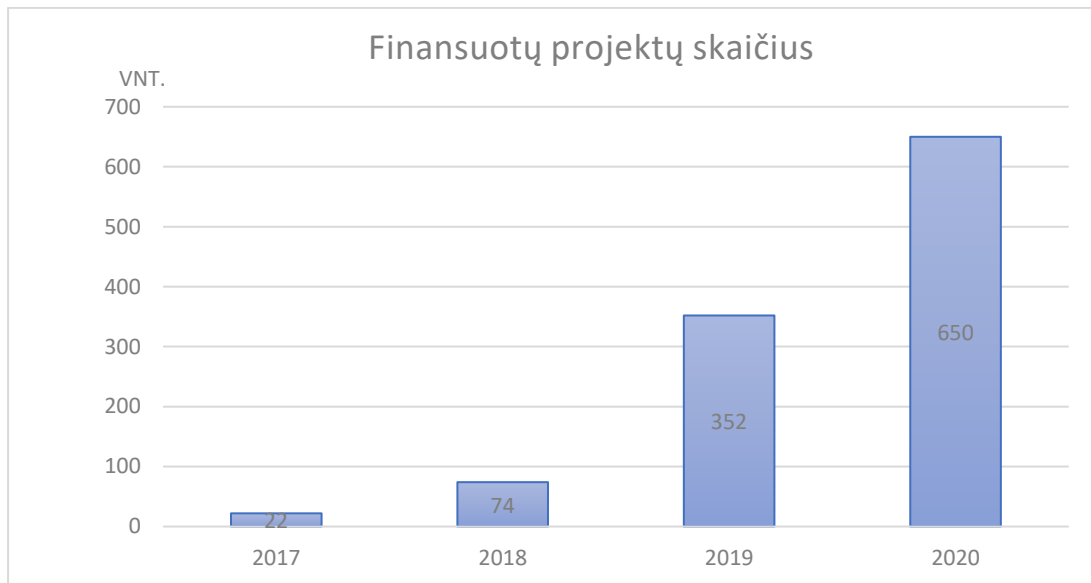

6 paveikslas. SFPO skaičiaus dinamika Lietuvoje 2016-2021 metais

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos banko statistiniais duomenimis, 2021

Apžvelgiant SFPO projektų skaičiaus dinamiką - iš 5 pav. galime matyti, kad nuo 2017 iki 2020 projektų skaičius per metus padidėjo apie 30 kartų. Per visą analizuojamą laikotarpį iš viso buvo paskelbta 1098 projektai. Remiantis Lietuvos banko 2020 metų SFPO veiklos analizės duomenimis, daugiausia investicijų (net 77%) per SFPO buvo pritraukta finansuoti su

NT susijusiems verslo projektams, 23 proc. investicijų buvo skirta naujo verslo kūrimui ar vystymui, t.y. apivartinėms ar naujai įrangai įsigyti skirtos lėšos.

7 paveikslas. SFPO finansuotų projektų skaičius 2017-2020 metais

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos banko duomenimis, 2020 m.

Žemiau lentelėje pateiktos vidutinės vieno investavimo sandorio vertės aktyviai veikiančiose SFPO.

8 lentelė

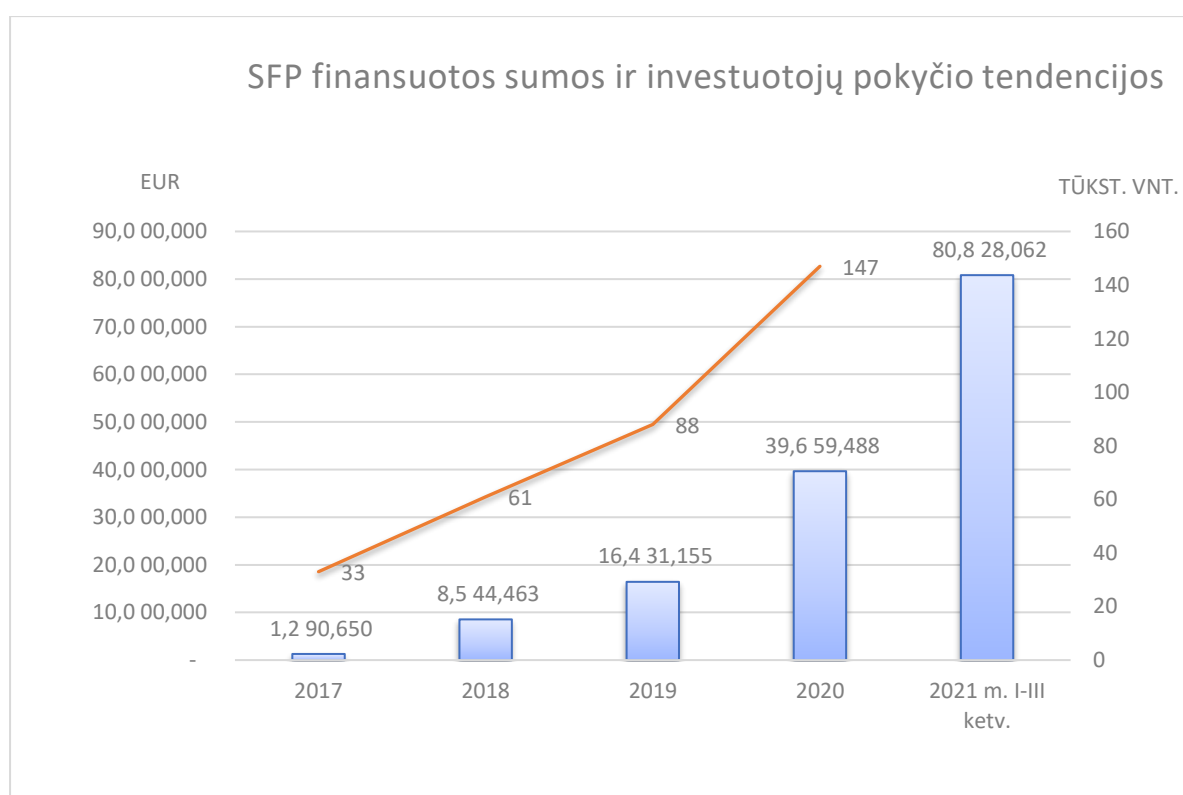
Vidutinė vieno SFPO sandorio vertė

SFPO	Vidutinė vieno sandorio vertė, Eur				
	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m. I-III ketv.
UAB "Finansų bitė verslui"	39	48	42	75	59
UAB "Trečia diena"	0	28 205	22 247	13 219	4 344
UAB Nordstreet	0	1 604	1 047	1 457	751
UAB "Bendras finansavimas"	0	51	166	48	95
UAB "Sutelktinio finansavimo platforma "Profitus"	0	4 362	1 977	1 055	1 061
UAB 8 Stars	0	0	0	0	17 850
EstateGuru Lietuva, UAB	0	0	0	167	194
UAB Inrento	0	0	0	4 693	3 559
UAB HEAVY FINANCE	0	0	0	1 084	636
UAB "Finomark"	0	0	0	0	240
IŠ VISO	39	6 854	5 096	2 725	2 879

Šaltinis: Lietuvos Bankas, SFPO veiklos analizė 2021 III ketv.

Pasak Lietuvos banko duomenų, pateiktais 8 lentelėje – 2020 metų pabaigoje vidutinė vieno sandorio vertė, lyginant su 2018 metų, sumažėjo apie 60 proc. ir sudarė 2725 Eur. Tokio

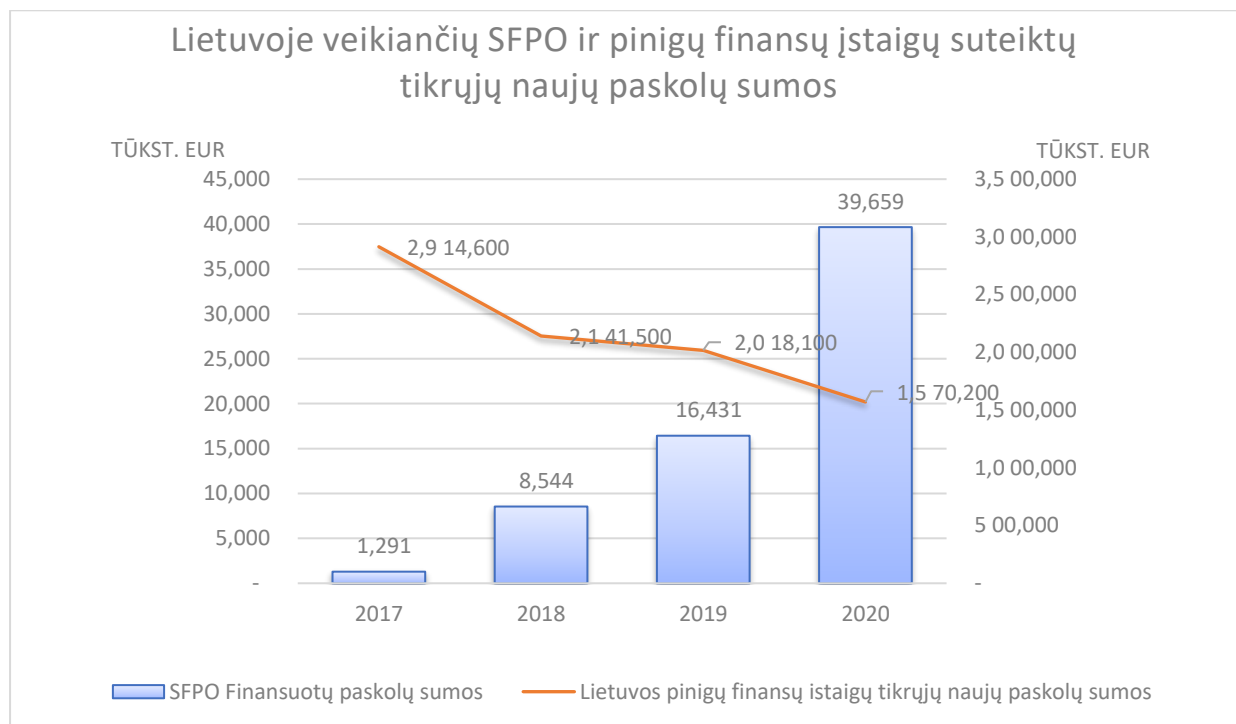
drastiško sandorio vertės sumažėjimo priežastį būtų galima išvelgti 4 paveiksle – projektų skaičius nuo 2018 metų iki 2020 metų padidėjo 9 kartus – iki 650 naujų projektų per metus, tad investuotojai turėjo galimybių investuoti į daugiau projektų mažesnėmis sumomis, kas ir paaiškina vidutinės vieno sandorio vertės sumažėjimą. Lyginant kiekvieną SFPO atskirai – daugiausiai vidutinė sandoro vertė sumažėjo UAB "Sutelktinio finansavimo platforma "Profitus" – nuo 2018 metų vidutinė vieno sandorio vertė sumažėjo daugiau nei 4 kartus, tačiau remiantis Lietuvos banke pateiktais SFPO veikos analizės duomenimis, šio SFPO sandorių skaičiaus per vienerius metus išaugo nuo 343 sandorių per 2018 metus iki 9511 sandorių per 2020 metus, kas viso yra net 27 daugiau nei 2018 metais. Vientintelėje SFP UAB "Finansų bitė verslui" vidutinė sandorio vertė per tris metus padidėjo apie 55 proc.

8 paveikslas. Lietuvoje veikiančių SFPO finansuotos sumų ir investuotojų pokyčio tendencijos
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos banko duomenimis, 2020 m.

Sutelktinio finansavimo platformų spartų augimą Lietuvoje puikiai paaiškina ir 6 pav. pateikti investuotojų skaičiaus ir finansuotų sumų pokyčiai nuo 2017 iki 2021 m. III ketv. Nors nuo 2017 m. iki 2019 m. investuotojų skaičius augo palaipsniui – didžiausiais prieaugis, net 67 proc. fiksuojamas nuo 2019 iki 2020 metų pabaigos (2021 duomenys dar nepatekti). Galimai tam įtakos galėjo turėti SFPO EstateGuru Lietuva veiklos pradžia Lietuvoje, kadangi vos tik pradėję aktyviai vykdyti savo veiklą, 2020 m. – šioje platformoje, lyginant su kitais SFPO, surinko daugiausia investicijų - net 10mln. Eur. Finansuotų paskolų sumos vien per 2021 m. tris

ketvirčius pralenkė 2020 metų sumą net dvigubai, tad galima daryti prielaidą, jog Lietuvoje smulkiąjam ir vidutiniam verslui susidūrus su COVID-19 pandemijos ekonomikos padariniais – vis daugiau įmonių finansavimui gauti rinkosi banko paskolai alternatyvias priemones, o tai, kad atsiranda vis daugiau gyventojų, kurie sutinka finansuoti tokias paskolas – rodo, kad sutelktinis finansavimas kaip investicija tampa vis patrauklesniu laisvų pinigų “įdarbinimo” bei uždirbimo būtu.

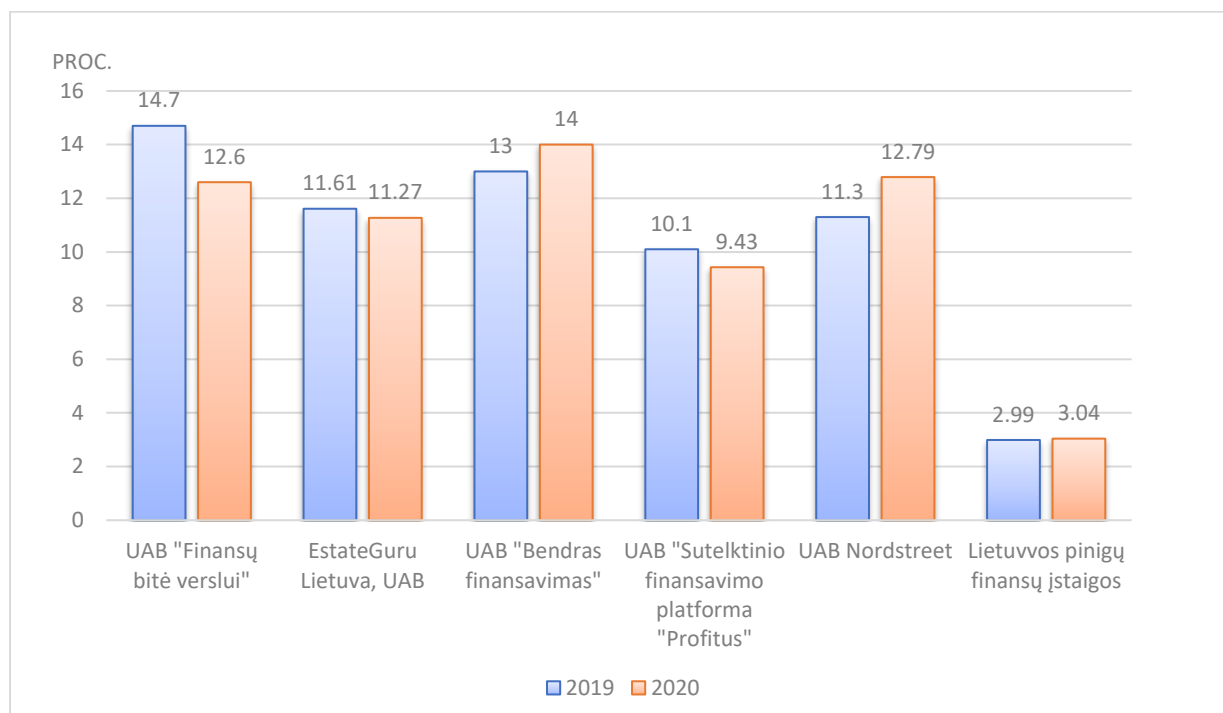

9 paveikslas. Lietuvoje veikiančių SFPO ir bankų suteiktų paskolų sumų dinamika 2017 -2020

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos banko statistikos duomenimis, 2020

Įvairiuose verslo bei moksliniuose straipsniuose randama pasakymų, jog verslas, po didžiųjų finansinių krizių, nebepasitiki bankais. Kita vertus, bankai pastaraisiais metais vis griežtina reikalavimus verslui paskoloms gauti. Visi šie faktoriai priveda prie to, jog smulkiąjam verslui tenka ieškoti alternatyvių lėšų skolinimosi būdų. Tai galima išvelgti ir 7 paveiksle vaizduojamame grafike, kuriame matyti SFPO bei bankų finansuotų paskolų sumų dinamika. Kairėje pusėje pateikiamos SFPO finansuotos sumos per metus, dešinėje grafiko pusėje – Lietuvoje veikiančių bankų verslui suteiktų tikrųjų naujų paskolų sumos. Žinoma, lyginti šių dviejų finansavimo būdų pagal sumas - nebūtų tikslinga, kadangi bankai, visgi, išlieka pagrindiniu paskolu teikėju tiek namų ūkiams, tiek verslo subjektams, tačiau iš grafiko galima pamatyti, jog nuo 2017 metų bankų išduotų paskolų suma verslui sumažėjo beveik 50 proc., o tuo pačiu laikotarpiu SFPO suteiktų paskolų sumos per metus išaugo daugiau nei 30 kartų.

Skolinimosi palūkanos – vienas svarbiausių paskolų kainos sudedamųjų dalių. Tęsiant SFPO ir bankų verslo paskolų duomenų analizę, 8 paveiksle galima pamatyti šių skirtingų įstaigų vidutinės metinių palūkanų normos 2019 – 2020 metais pokytį.

10 paveikslas. SFPO ir bankų vidutinė metinė verslo paskolų palūkanų norma 2019 – 2020 metais

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis Lietuvos banko bei SFPO statistikos duomenimis

SFPO tarpe, remiantis Lietuvos banko (2020) SFPO veiklos analizės duomenimis, didžiausios palūkanos yra mokamos už verslo finansavimo paskolas (vidutiniškai 13,8 proc.), o Nekilnojamojo turto vystymo projektų paskolas – vidutiniškai 9,5 proc. Grafike atvaizduotos didžiausių, pagal suteiktų paskolų apimtį, sutelktinių finansavimo platformų vidutinės metinės palūkanų normos dinamika. 2019 metais daugiausiai palūkanų mokėjo skolinęsi iš UAB “Finansų bitė verslui” platformos – vidutiniškai apie 14,7 proc., o mažiausiais palūkanos buvo skolinantis iš SFPO “Profitus” – 10,1 proc. Šios platformos palūkanos per metus sumažėjo dar beveik 7 proc., lyginant su 2019 metų vidutine palūkanų norma, ir taip pat liko mažiausios 2020 metais. Didžiausiais palūkanų normos pokytis matomas UAB “Finansų bitė verslui” – per metus jos sumažėjo apie 14 proc. 2020 metais didžiausias vidutinės metinės palūkanas mokėjo projektų savininkai, kurie skolinosi lėšas savo projektui įgyvendinti iš UAB “Bendras finansavimas” (apie 14 proc.).

Sutelktinio finansavimo platformų vartotojams, kurie renkasi investuoti į verslo projektus - svarbu, jog projektų autoriai laiku vykdytų savo įsipareigojimus ir mokėtų sutartas palūkanas. Žemiau esančioje lentelėje pateikiamas visų SFPO, deklaravusių visus vėlavimus

pagal dienų skaičių, sąrašas. Turint omenyje, jog viso 2020 metų pabaigoje aktyviai veiklą vykdančių SFPO buvo dešimt – pusėje jų nebuvo registruota mokėjimų vėlavimų, kas rodo neprastus skolininkų mokumo rezultatus. Daugiausiai pradelstų mokėjimų turi UAB “Finansų bitė verslui” - vėluojančių paskolų suma iš viso 2021 m. trečiame ketvirtyje siekė 383,730.00 Eur, iš kurių net 361 tūkst. Eur vėluojama sumokėti daugiau nei 90 dienų. Lyginant su 2019 metais – viso pradelstų mokėjimų 2021 m. trečiojo ketvirčio pradelstų mokėjimų skiltyje matyti, jog lyginant su 2020 metų duomenimis, SFPO UAB Profitus visų pradelstų mokėjimų suma sumažėjo 20 proc.

9 lentelė

Sutelktinio finansavimo platformų paskolų pradelsti mokėjimai 2019 -2021 m. III ketv.

SFPO	Įsisteigimo data	2019 m.			2020 m.			2021 m. III ketv.		
		Daugiau kaip 30 dienų, bet ne daugiau nei 60 dienų iš eilės, Eur	Daugiau kaip 60 dienų, bet ne daugiau nei 90 dienų iš eilės, Eur	Daugiau kaip 90 dienų iš eilės, Eur	Daugiau kaip 30 dienų, bet ne daugiau nei 60 dienų iš eilės, Eur	Daugiau kaip 60 dienų, bet ne daugiau nei 90 dienų iš eilės, Eur	Daugiau kaip 90 dienų iš eilės, Eur	Daugiau kaip 30 dienų, bet ne daugiau nei 60 dienų iš eilės, Eur	Daugiau kaip 60 dienų, bet ne daugiau nei 90 dienų iš eilės, Eur	Daugiau kaip 90 dienų iš eilės, Eur
UAB "Finansų bitė verslui"	2017	4 200	5 256	227 145	5 704	11 794	349 895	8 840	13 886	361 004
UAB Nordstreet	2017	0	0	0	74 171	6 733	0	81 553	8 426	0
UAB Profitus	2017	122 185	0	0	0	9 326	128 150	0	0	109 866
UAB HEAVY FINANCE	2020	0	0	0	0	0	0	25 534	6 506	3 201
UAB "Finomark"	2021	0	0	0	0	0	0	2 159	0	0
IŠ VISO (Eur):		126 385	5 256	227 145	79 875	27 853	478 045	118 085	28 818	474 071

Šaltinis: Lietuvos bankas, 2020

Projektų paskolų mokėjimų vėlavimai gali būti siejami su 2020 m. COVID-19 pandemija ir jos sukeltais ekonominiais padariniais - ekonomikos nuosmikiu, išaugusiu nedarbu, stabdomais NT projektais, neužtikrintumu rinkose (Lietuvos Bankas, 2020). Tačiau SFPO 2020 metų veiklos analizėje, kurią kismet atlieka Lietuvos Bankas, žinoma, jog visos vėluojančių mokėjimų verslo paskolos yra garantuotos įkeistu nekilnojamu turtu – tad investuotojai neturėtų nerimauti, jog neatgaus į tokius projektus savo investuotų lėšų.

3.2. Sutelktinio finansavimo platformos ir tradicinių kredito įstaigų bendros skolinimosi kainos vertinimas

Neretai smulkus bei vidutinis verlas negali verstis be papildomų skolintų lėšų. Jos dažniausiai būna skirtos įrangos įsigijimui/atnaujinimui, apyvartinėms lėšoms ar verslo plėtrai. Juridinis asmuo tradiciškai pirmiausia paskolos krepiasi į komercinius bankus, kadangi ne paslaptis, jog bankai skolina su mažiausiomis palūkanomis dėl mažesnių skolinimo kaštų. Tačiau Lietuvos Banko atlikto smulkaus ir vidutinio verslo kreditavimo tyrimo (2021) išvadose

teigiama, jog nuo 2019 metų smulkaus ir vidutinio verslo atmetamų paskolų paraiškų dalis komerciniuose bankuose ypač išaugo lyginant su ankstesniais laikotarpiais. To pasekoje - verslas ieškojo ir rado kitų finansavimo alternatyvų. Lietuvos Banko duomenimis, 2019 metais kredito unijų suteikiamų paskolų dalis, lyginant su ankstesniais metais, išaugo 40 proc., o sutelktinio finansavimo platformų – net 92 proc. Dėl vis labiau besiplėčiančių sutelktinio finansavimo galimybių bei apimčių Lietuvoje, yra būtina analizuoti kreditavimo sąlygas juridiniam asmeniui sutelktinio finansavimo platformose bei palyginti su tradicinėmis finansavimo įstaigomis – banku, kredito unija. Taip pat svarbu išskirti ir galimus kredito sąlygų skirtumus, kurie padėtų vartotojui sutelkti dėmesį į reikšmingas detales renkantis iš kur pasiskolinti.

10 lentelė

Paskolų sąlygos AB “SEB”, Rato kredito unija ir UAB EstateGuru Lietuva

	Istaiga		
	AB SEB	Rato kredito unija	UAB EstateGuru Lietuva
Suma, Eur	20000		
Vidutinė metinė palūkanų norma, proc. (2021)	6	7	9,5*
Sutarties sudarymo ir administravimo mokesčiai	0,6 % (ne mažiau 500 EUR)	Vienkartinis nuo 3 % nuo paskolos sumos (min. 500 EUR) papildomai imamas dokumentų nagrinėjimo mokesčiai, kuris sudaro 0,2 % nuo sutarties sudarymo mokesčio sumos, bet ne mažiau nei 100 EUR	0-2%
Tarpininkavimo mokesčiai	-	-	2,5 % nuo paskolos sumos
Privalomas pajus	-	1 proc. nuo paskolos sumos	-
Garantija/įkeitimas	Lėšų bankuose įkeitimas, nekilnojamas/kilnojamas turtas, laidavimai/garantijos	Nekilnojamas turtas, kilnojamas turtas, atsargos, LR įstaigos garantija, laidavimai, gautinos sumos pagal sutartis	Įkeičiamas nekilnojamojo turto objektas. Iki 75% LTV (Paskolos ir užstato vertės santykis)
Saugumo agento mokesčiai už hipotekos registravimą, Eur	-	-	300
Saugumo agento mokesčiai už hipotekos išregistravimą, Eur	-	-	100

*Skelbiamos vidutinės metinės skolinimosi palūkanų normos (8-11 proc.) vidutinė reikšmė

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis finansavimo įstaigų oficialiuose portaluose pateiktais duomenimis

Lyginant 20,000.00 Eur paskolos 12 mėnesių laikotarpiui sąlygas pasirinktose įstaigose (10 lentelė) galima matyti, jog didžiausios metinės palūkanos yra sutelktinio finansavimo platformoje UAB EstateGuru Lietuva (oficialiame portale skelbiama, jog einamajame laikotarpyje vidutinės metinės skolinimosi palūkanos yra 8-11 proc., tad tyrimo tikslais palyginimui autorius paskaičiavo palūkanų vidutinę reikšmę – 9,5 proc.). Mažiausia metinė paskolos palūkanų norma yra AB “SEB” (6 proc.), tuo tarpu Rato kredito unijos vidutinė smulkiojo ir vidutinio verslo paskolos metinė palūkanų norma – 7 proc. Vertinant paskolos

užtkrinimo sąlygas – visose galimas/reikalaujamas nekilnojamo turto įkeitimas. Papildoma kredito unijoje ir banke galima įkeisti ir atitinkamos vertės kilnojamą turtą (pvz. automobilis, įranga ir kt.), garantijos/laidavimai. Išskirtinai AB “SEB” įkeitimui gali būti tinkamos ir lėšos banko sąskaitoje, o kredito unijoje “Ratas” – įmonės atsargos, gautinos sumos pagal sutartis.

Kitas svarbus paskolos aspektas – įstaigos taikomi administraciniai ir sutarties mokesčiai. Analizuojamose įstaigose mokesčių sistema gan skirtinga. Mažiausias mokestis imamas AB “SEB”, jo dydis siekia 0,6 proc. nuo paskolos sumos (arba minimalus 500 Eur mokestis). Rato kredito unijoje taikomas net 4 proc. vienkartinis mokestis nuo paskolos sumos (ne mažiau 500 Eur) bei papildomas dokumentų nagrinėjimo mokestis – 0,2 proc. nuo paskolos sumos, tačiau ne mažiau nei 100 Eur. Skirtingai nei kitose įstaigose, papildoma taikomas kredito unijoms būdingas privalomasis pajus – Rato kredito unijoje jį sudaro 1 proc. nuo paskolos sumos. Sutelktinio finansavimo platformoje EstateGuru Lietuva sutarties mokestis priklausomai nuo paskolos dydžio ir skolintojo svyruoja nuo 0 iki 2 proc. nuo paskolos sumos (tolimesniame paskolų lyginimo etape bus daroma prielaida, jog sutarties mokestis analzuojamai paskolai bus 0 proc.), skirtingai nei banke ar kredito unijoje – taikomas 2,5 proc. nuo paskolos sumos tarpininkavimo mokestis bei papildomi saugumo agento mokesčiai už hipotekos įregistravimą ir išregistravimą – viso 400 Eur. Hipotekos mokestis atsirastų kiekvienoje kredito įstaigoje imant paskola įkeičiant nekilnojamą turtą, tačiau jos dydį nustato ne pati įstaiga, o notarų biurai, tad į šį tyrimą jis netraukiamas.

Atlikus paskolų sąlygų analizę pasirinktose kredito įstaigose bei SFP galima teigti, jog palankiausias sąlygos imti 20,000 Eur 12 mėn. paskolą yra AB “SEB” dėl mažiausių paskolos mokesčių bei palūkanų normų. Kita vertus atlikus kredito unijos “Ratas” bei SFP EstateGuru Lietuva sąlygų palyginimą susidaro nuomonė, jog pagal procentines išraiškas paskolos mokesčiai didesni kredito unijoje. Visą paskolos kainą šiose įstaigose padės įvertinti paskolos finansinio vertinimo suvestinė.

Paskolos kainos vertinimas komerciniame banke AB “SEB”, kredito unijoje “Ratas” ir sutelktinio finansavimo platformoje UAB EstateGuru Lietuva buvo atliekamas pasitelkiant situaciją, kurioje paraišką paskolai/finansavimui teikia smulkus, kitų finansinių įsipareigojimų finansinėms įstaigoms neturintis verslas. 20000 Eur 12 mėn. paskola būtų skirta verslo plėtrai - atidaryti naują paslaigų teikimo skyrių. Bendros vartojimo kredito kainos metinė norma skaičiuojama darant prielaidą, kad vartojimo kredito sutartis galios sutartą laikotarpį ir vartojimo kredito sutarties šalys vykdys savo įsipareigojimus vartojimo kredito sutartyje nustatytais sąlygomis ir terminais. Dar vienas svarbus aspektas tai, jog bankų ir kredito unijų palūkanų norma atitinkamai gali kisti priklausomai nuo EURIBOR palūkanų normos, tad šiame modelyje

daroma prielaida, jog nurodyta metinė palūkanų norma iki paskolos išmokėjimo pabaigos išlks tokia pat.

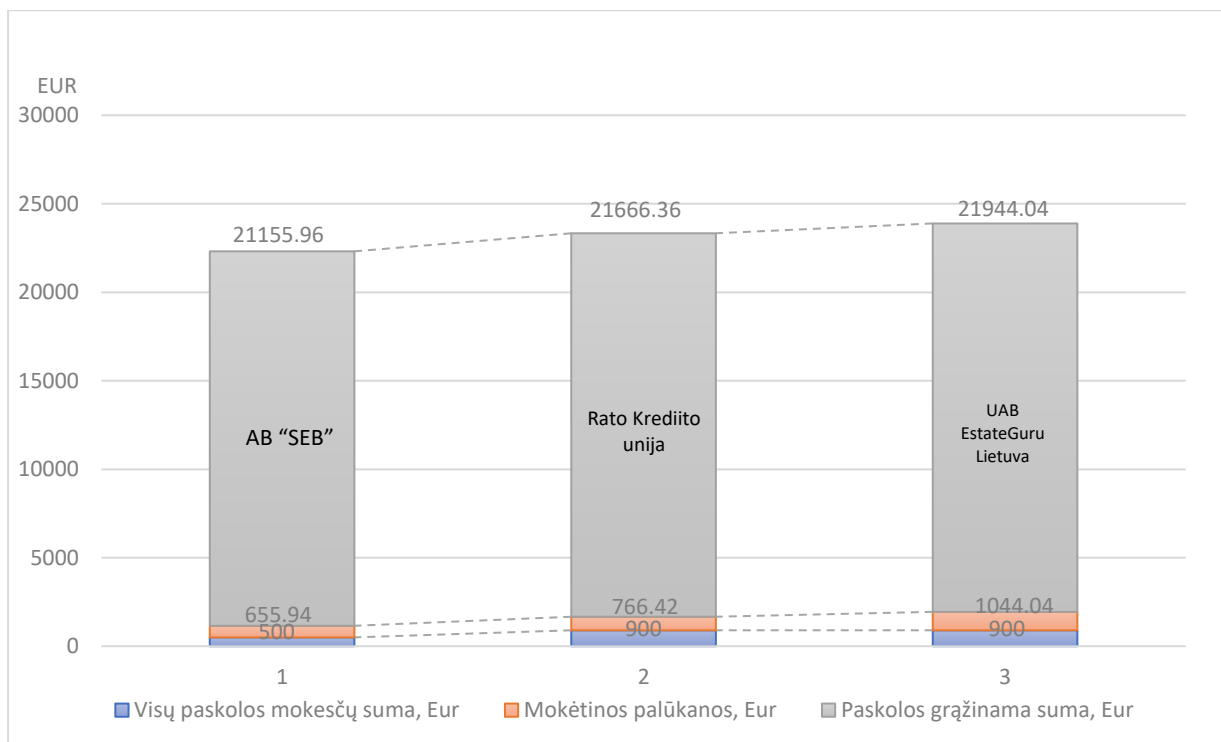
11 lentelė

AB “SEB”, Rato kredito unijos bei UAB EstateGuru Lietuva paskolos finansinio vertinimo suvestinė

	Įstaiga		
	AB SEB	Rato kredito unija	UAB EstateGuru Lietuva
Suma, Eur.	20000		
Terminas	12 mėn.		
Metinė palūkanų norma, proc.	6	7	9,5
BVKKMN, proc.	11,32	16,92	19,9
Visų paskolos mokesčių suma, Eur	500	900	900
Mėnesio įmoka, Eur	1721,33	1730,53	1753,67
Mokėtinos palūkanos, Eur	655,94	766,42	1044,04
Paskolos vertė, Eur	21155,96	21666,36	21944,04

Šaltinis: sudaryta autorės

Atlikus paskolos palūkanų bendros mokėtinos sumos, mėnesinės įmokos (žr.1 priede) ir bendrosios kredito kainos metinės normos skaičiavimus nustatyta, jog didžiausia mėnesinė įmoka (neįtraukus sutarties bei administravimo mokesčių), taikant anuitetinį paskolos gražinimo tipą – imant paskolą AB SEB (viso 1721,33 Eur), Rato kredito unijoje mėnesine įmokos suma būtų 1730,53 Eur, o sutelktinio finansavimo platformoje UAB EstateGuru Lietuva – 1753,67 Eur – viso apie 30 Eur daugiau nei skolinantis iš banko. Norint įtraukti administravimo ir kitų su paskolos gavimu susijusių mokesčių įtaką gražintininos paskolos sumai – reikėtų paskolą vertinti apskaičiuojant BVKKMN. Vertinant pagal šią normą, sutelktinio finansavimo platformoje suteikta paskola yra brangiausia – net 19,9 proc., kas yra beveik dvigubai daugiau nei skolinantis banke (11,32 proc.). Pagal viso paskolos laikotarpio mokėtinų palūkanų sumą, skolinantis iš UAB EstateGuru Lietuva jų bus sumokama daugiausiai lyginant su kitomis, t.y. 40 proc. daugiau nei skolinantis AB “SEB” ir beveik 30 proc. nei skolinantis ir Rato kredito unijos. Vizualus paskolų palyginimas atvaizduojamas 9 paveiksle.

11 paveikslas. AB "SEB", Rato kredito unijos ir UAB EstateGuru Lietuva paskolų palyginimas
Šaltinis: sudaryta autorės

Vertinant visą paskolos vertę (prie 12 mėnesinių įmokų sumos pridėjus visus sutarties mokesčius), brangiausia skolintis būtų iš UAB EstateGuru Lietuva (21944,04 Eur), o pigiausia – iš AB "SEB" (21155,96 Eur). Visgi, kaip ir buvo minėta anksčiau – ne visi smulkieji verslai turi galimybę skolintis iš bankų ar kredito unijų dėl sugriežtėjusio rizikos vertinimo bei keliamų sąlygų paskolai gauti. Vienas iš svarbiausių aspektų, lemiančių paskolos gavimą – garantija (užstatas). Net jei ir įmonės finansinė būklė patenkinama ir pati įmonė turi gerą kredito reitingą, kaip atskleidė Lietuvos Banko smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimo galimybių tyrimas (2021) – neretai bankai nesutinka finansuoti paskolos dėl nepakankamo užstato vertės ar su ja susijusios likvidumo rizikos. Be nepakankamo užstato, išskiriami ir kiti aspektai, dėl kurių bankai atsisako suteikti paskolą – finansinės atskaitomybės stoka/trūkumai, finansinis neraštingumas (Lietuvos bankas, 2021). Vertinant komercinio banko paskolos alternatyvas – kredito uniją ir SFPO – paskolų kainų skirtumas nėra ženklus – šiuo finansinio modelio atveju viso paskolos grąžinama suma skiriasi vos 300 Eur, tad tolimesniuose tyrimuose vertėtų atlikti gilesnę paskolų, skolinantis iš kredito unijos ir SFPO, panašumų ir skirtumų analizę.

3.3. Gyventojų nuomonės tyrimas, apie Lietuvoje veikiančias sutelktines finansavimo platformas

Atliktos gyventojų apklausos metu buvo užduoti klausimai susiję su investavimu sutelktinio finansavimo platformose, veikiančiose Lietuvoje. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti lietuvių požiūrį į sutelktinio finansavimo platformų operatorius, šių platformų skolininkus bei veiksnius, lemiančius ketinimą investuoti į jose skelbiamus projektus. Pirmoje, antroje ir trečioje apklausos dalyse respondentai paskirstomi pagal tai, ar žino kas yra sutelktinis finansavimas ir ar turi investavimo patirties. Ketvirtoje dalyje buvo atliekamas investavimo patirties turinčių respondentų elgsenos tyrimas. Penktoje dalyje buvo siekiama išsiaiškinti visų atrinkų respondentų nuomonę apie SFPO veiklą Lietuvoje, kuri autoriui padės apibendrinti sutelktinio finansavimo perspektyvas Lietuvoje. Apklausos pabaigoje, šeštoje dalyje, pateikiami demografiniai klausimai.

3.3.1. Demografiniai rodikliai

Tyrimas buvo atliktas 2021 metų gruodžio mėnesį. Iš viso pavyko apklausti 457 Lietuvos gyventojus, tačiau pirmoje apklausos dalyje, 37 asmenims atsakius, jog nežino, kas yra sutelktinis finansavimas – viso respondentų liko 420. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes pateikti 12 lentelėje.

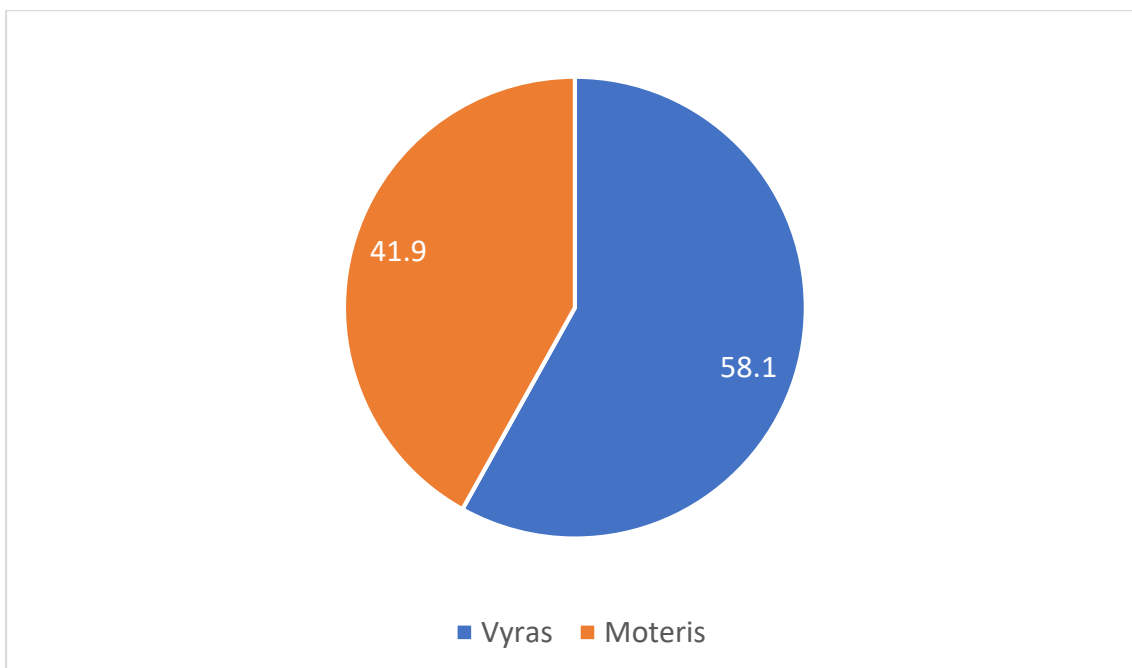
12 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

Amžiaus kategorijos			
	Pasikartojimas	Procentinė dalis	Kaupiamasis procentas
21-31	196	46,7	46,7
32-41	143	34	80,7
42-51	67	16	96,7
52-62	14	3,3	100
Viso:	420	100	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Apklausoje, į atvirą klausimą apie amžių, buvo galima atsakyti įrašius savo metus. Gautus rezultatus susumavus į amžiaus grupes, galima matyti, jog iš 420 atrinktų respondentų, 46,7 proc. (196) buvo 21 – 31 metų amžiaus, 34 proc. (143) – 32 - 41 metų, 16 proc. (67) buvo 42 – 51 amžiaus grupėje ir tik 3,3 proc. buvo 52 – 62 amžiaus. 10 paveiksle vaizduojamas respondentų pasiskirstymas pagal lytį.

12 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Iš 420 apklausoje dalyvavusių asmenų 41,9 proc. (176) buvo moterys ir 58,1 proc. (244) – vyrai. Anketoje taip pat buvo pateiktas klausimas apie respondent išsilavinimą bei socialinę padėtį (13 ir 14 lentelės). Apklausoje dalyvavo 9,3 proc. asmenų, turinčių vidurinį išsilavinimą, 22,9 proc. – aukštesnįjį išsilavinimą, daugiausiai respondentų turi aukštąjį išsilavinimą (67,1 proc.) ir tik 0,7 proc. – profesinį išsilavinimą.

13 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal įgytą išsilavinimą

Įgytas išsilavinimas			
	Pasikartojimas	Procentinė dalis	Kaupiamasis procentas
Vidurinis	39	9,3	9,3
Profesinis	3	0,7	10
Aukštesnysis	96	22,9	32,9
Aukštasis	282	67,1	100
Viso:	420	100	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Anketoje, prie klausimo apie socialinę padėtį, buvo pateikti 5 atsakymo variantai (žr. 1 priedą), tačiau apklausos rezultatai rodo, kad didžioji dalis respondentų (91,4 proc) – dirbantys asmenys ir 8,6 proc. – dirbantys studentai. Apklausoje nedalyvavo nei vienas bedarbis, nedirbantis studentas ar senjoras.

14 lentelė

Respondentų pasiskirstymą pagal socialinę padėtį

Jūsų socialinė padėtis			
	Pasikartojimas	Procentinė dalis	Kaupiamasis procentas
Dirbantis	384	91,4	91,4
Dirbantis studentas	36	8,6	100
Viso:	420	100	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Apklausos duomenys rodo, jog 5,7 proc. apklaustųjų uždirba nuo 501 iki 1000 Eur, didžioji dalis respondentų (43,6 proc.) vidutiniškai nuo 1001 iki 2000 Eur per mėnesį, 36 proc. – nuo 2001 iki 3000 Eur per mėnesį ir 14,8 proc. respondentų uždirba daugiau nei 3001 Eur per mėnesį.

15 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal uždirbamas mėnesines pajamas

Mėnesinės pajamos			
	Pasikartojimas	Procentinė dalis	Kaupiamasis procentas
501-1000 eurų	24	5,7	5,7
1001-2000 eurų	183	43,6	49,3
2001 - 3000 eurų	151	36	85,2
3001 ir daugiau eurų	62	14,8	100
Viso:	420	100	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

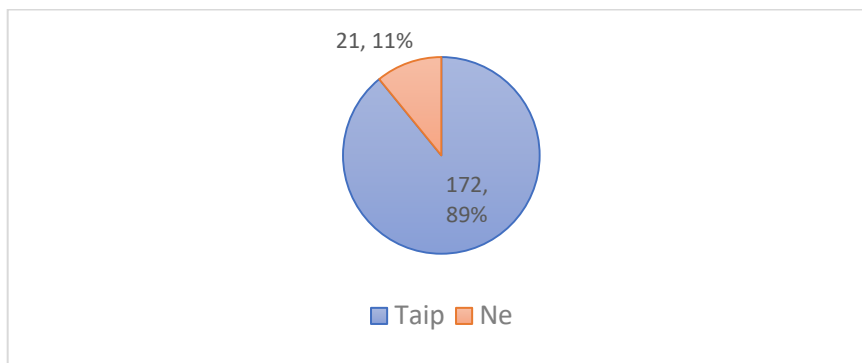
Išanalizavus apklausos demografinius rodiklius, matyti, jog didžioji respondentų dalis yra 21 – 31 amžiaus, dauguma apklaustųjų – vyrai. Didžioji dalis respondentų, net 67,1 proc. turi aukštąjį išsilavinimą, beveik visi yra dirbantys (91,4 proc.) ir dauguma (43,6 proc.) uždirba nuo 1001 iki 2000 Eur per mėnesį.

3.3.2. Sutelktinio finansavimo platformose investuojančių asmenų elgsena

Trečioje apklausos dalyje buvo apklausti investavimo patirties sutelktinio finansavimo platformose turintys respondentai. Buvo klausiama iš kur recenzentai sužinojo apie sutelktinį finansavimą, ar renkasi investuoti Lietuvoje veikiančiose sutelktinio finansavimo platformose, į kokio tipo bei kredito reitingo projektus dažniausiai renkasi investuoti. Taip pat buvo siekiama

sužinoti, kiek vidutiniškai pinigų recenzentas skiria investicijai į vieną projektą ir kaip dažnai investuoja.

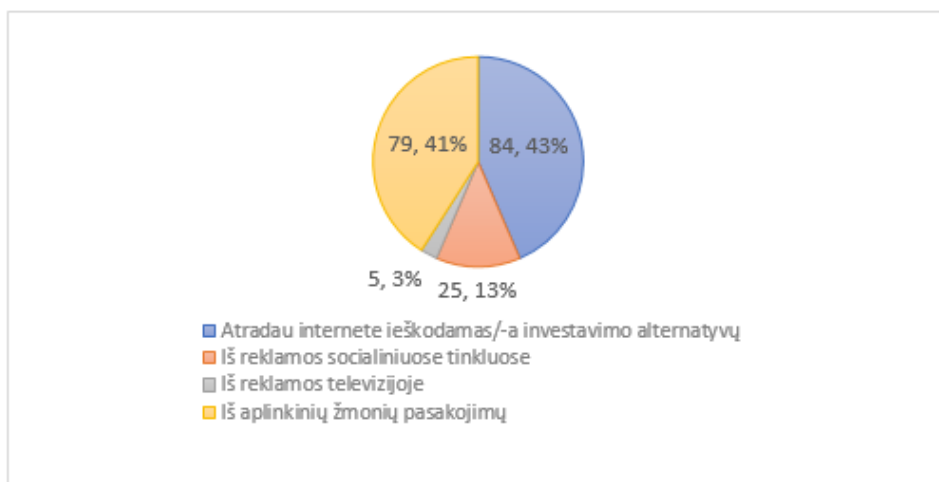
Iš visų 420 respondentų, investuojančių sutelktinio finansavimo platformose buvo 193 asmenys. Iš jų 149 vyrai ir 44 moterys. Žemiau eančiame 11 paveiksle galima matyti, jog iš 193 apklaustųjų, 89 proc. atsakė, jog investuoja Lietuvoje veikiančiose sutelktinio finansavimo platformose, like 11 proc. investuoja užsienio platformose.

13 paveikslas. Respondentai, investuojantys Lietuvoje veikiančiose sutelktinio finansavimo platformose

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Atliekant tyrimą buvo įdomu sužinoti, iš kur respondantai sužinojo apie investavimo galimybes sutelktinio finansavimo platformose. Rezultatai pateikiami 12 paveiksle.

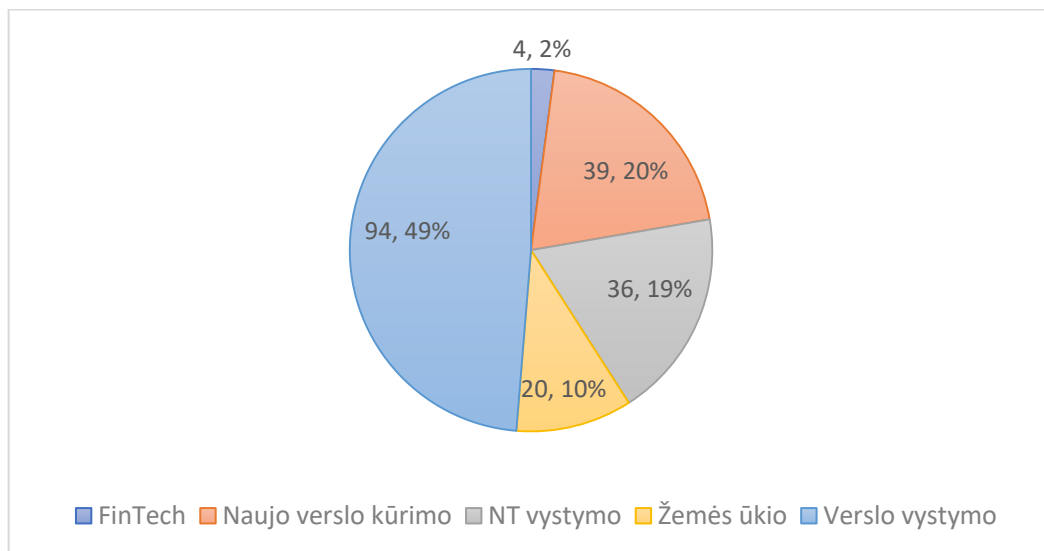

14 paveikslas. Šaltiniai, iš kurių respondantai sužinojo apie sutelktinį finansavimą

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Iš 193 apklaustųjų, didžiausia dalis (43 proc.) teigė, jog apie investavimą sutelktinio finansavimo platformose sužinojo internete, ieškodami investavimo alternatyvų, kita 41 proc. dalis – iš aplinkinių žmonių pasakojimų. Mažiausia dalis respondentų (3 proc.) apie investavimą sutelktinio finansavimo platformose sužinojo iš reklamos televizijoje.

Sutelktinio finansavimo platformose galima rasti vis daugiau skirtingų tipų projektų. Pačioje pirmose platformose pagrinde dominavo nekilnojamo turto vystymo projektai, kuomet jų autoriai teikdavo naujų objektų vystymo projektus – gyvenamuosius daugiabučius, kotedžus ir pan. Su laiku projektų pasiūla vis plečiasi, tad šiame tyrime norėta išsiaiškinti, į kokius projektus dažniausiai renkasi investuoti apklausoje dalyvavę lietuviai. Rezultatai pateikiami 13 paveiksle.

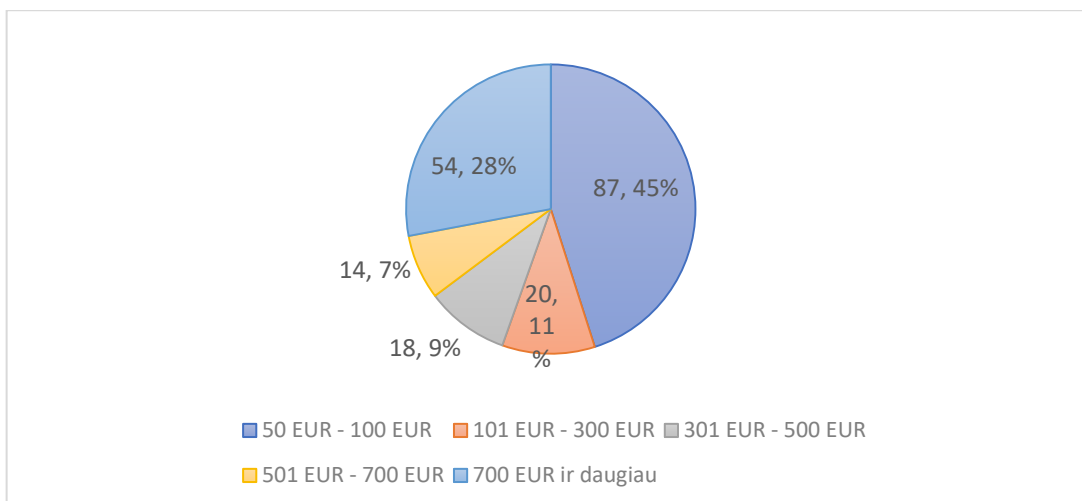

15 paveikslas. Projektai, į kuriuos respondentai dažniausiai investuoja

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Didžioji dalis respondentų, net 49 proc. (94 asmenys), dažniausiai renkasi investuoti į verslo vystymo projektus. Į naujo verslo vystymo projektus dažniausiai renkasi investuoti 20 proc. respondentų, o į NT vystymo – 19 proc. Į su žemės ūkiu susijusius projektus dažniausiai investuoti renkasi 10 proc. ir tik 2 proc. apklaustųjų dažniausiai renkasi investuoti į FinTech projektus.

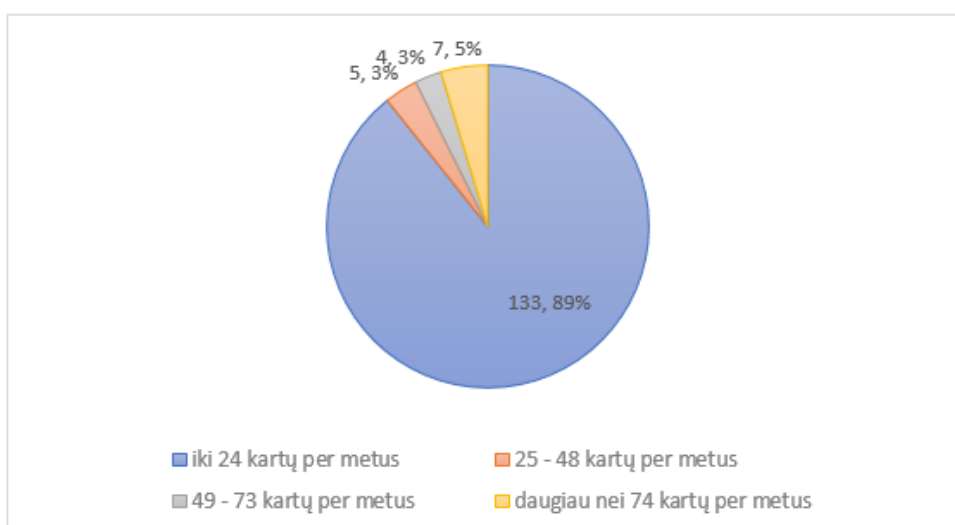
Anksčiau atliktos empirinės SFPO veiklos statistikos duomenų analizės metu buvo nustatyta, jog šiuo metu, lyginant su veiklos pradžia, vieno investavimo sandorio reikšmė ženkliai sumažėjo (2021 metų duomenimis, vidutinė vieno sandorio vertė siekia 2879 Eur). To priežastimi buvo nustatytas padidėjęs projektų skaičius ir investuotojų pasirinkimas investuoti mažesnėmis sumomis į daugiau skirtingų projektų. Dėl šios priežasties, apklausos metu buvo bandoma išsiaiškinti, kokiomis sumomis ir kaip dažnai apklausos dalyviai renkasi investuoti. Rezultatai pateikiami 14 ir 15 paveiksluose.

16 paveikslas. Vidutinė, investuoti į vieną projektą skiriama suma

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

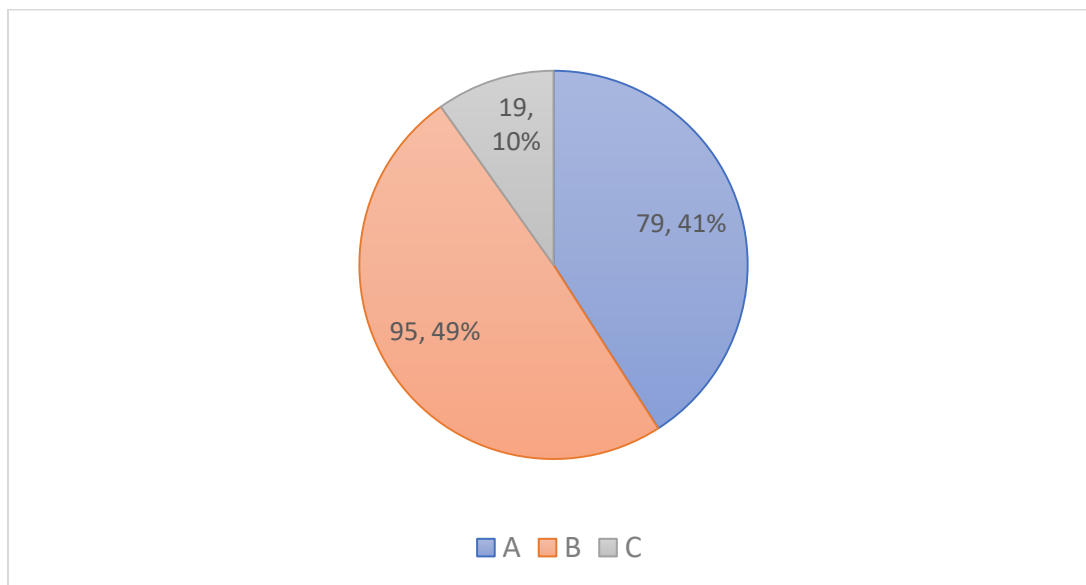
Aplausos metu nustatyta, jog didžioji dalis respondentų (45 proc.) renkami investuoti mažesnėmis 50 – 100 Eur sumomis. Kiek didesnėmis, 101 – 300 Eur, sumomis renkami investuoti 11 proc. apklaustųjų. Mažiausiai respondentų (7 proc.) dažniausiai renkami investuoti nuo 500 iki 700 Eur sumomis, o daugiau nei 700 Eur vienai investicijai renkami skirti 28 proc. respondentų. Žemiau pateiktame 15 paveiksle pateikiami apklausos rezultatai apie tai, kiek kartų per metus apklaustieji investuoja į sutelktinio finansavimo projektus. Anketoje respondentai galėjo įrašyti investicijų skaičių, tad apibendrinant apklausos duomenis buvo sukurtos 4 skalės. Daugiausiai apklaustųjų, net 89 proc. investuoja iki 24 kartų per metus, galima daryti prielaidą, jog investuoja į projektus vidutiniškai 2 kartus per mėnesį. Daugiau nei 74 kartus per metus investuoja 5 proc. respondentų.

17 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kiek kartų per metus investuoja į sutelktinio finansavimo projektus

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Paskutiniame klausime, skirtame į sutelktinius finansavimo projektus investuojantiems respondentams, buvo siekiama išsiaiškinti, į kokio kredito reitingo autorių projektus dažniausiai renkami investuoti. Rezultatai 16 paveiksle atskleidė, jog dauguma (49 proc.) dažniausiai renkami investuoti į vidutinio rizikingumo, B kredito reitingo projektus, 41 proc. dažniausiai investuoja į patikimus, A kredito reitingu įvertintus projektus ir tik 10 proc. dažniausiai renkami investuoti į žemo kredito reitingo (C) projektus.

18 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, į kokio kreditingumo reitingo projektus dažniausiai renkami investuoti

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Atlikus respondentų, kurie investuoja sutelktinio finansavimo platformose, analizę paaiškėjo, jog dauguma respondentų apie šią tradicinio investavimo alternatyvą sužinojo patys internete, ieškodami naujų investavimo galimybių. Daugiausiai dėmesio iš apklaustųjų yra sulaukę verslo vystymo projektai. Didžioji dalis renkami investuoti nedidelėmis 50 – 100 Eur sumomis ir iki 24 kartų per metus. Remiantis apklaustųjų atsakymais, populiariausi, į kuriuos dažniausiai investuoja didžioji dalis respondentų – vidutinio rizikingumo, B kredito reitingą turintys projektai.

3.3.3. Lietuvos gyventojų nuomonės, apie sutelktinio finansavimo platformas tyrimas

Šioje tyrimo dalyje analizuojama apklausos respondentų nuomonė apie sutelktinio finansavimo platformas, projektų autorius bei veiksnius, darančius įtaką ketinimui investuoti į sutelktinio finansavimo projektus. Pasitelkus statistinės analizės SPSS programą, bus tiriamas

ryšys tarp kintamųjų bei statistikos reikšmių tinkamumas taikant 95 proc. patikimumo laipsnį. Gauti rezultatai leis priimti arba atmesti tyrimo pradžioje iškeltas hipotezes.

Anketos pirmoje dalyje buvo užduotas klausimas, ar respondentams yra tekę girdėti apie sutelktinį finansavimą. Viso 103 respondentams, atsakiusiems, jog yra girdėję apie sutelktinį finansavimą, tačiau nežino kas tai, antroje dalyje buvo pateiktas išsamus sutelktinio finansavimo sąvokos apibrėžimas bei esmė. Taip pat buvo užduotas klausimas, ar esant galimybėms, sutiktų investuoti į sutelktinio finansavimo projektus. Žemiau pateiktoje 16 lentelėje pateikti atsakymo rezultatai. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kaip įgytas išsilavinimas daro įtaką respondento kėtinimui, esant galimybėms, investuoti į sutelktinio finansavimo projektus.

16 lentelė

Į sutelktinio finansavimo projektus sutinkančių investuoti respondentų pasiskirstymas pagal įgytą išsilavinimą

Ar esant galimybėms sutiktumėte investuoti į sutelktinio finansavimo projektus?			Įgytas išsilavinimas			
			Vidurinis	Aukštesnysis	Aukštasis	Viso
Ar esant galimybėms sutiktumėte investuoti į sutelktinio finansavimo projektus?	Ne	Skaitinė išraiška	0a	3a	8a	11
		% "Jūsų įgytas išsilavinimas"	0	6,4	15,4	10,7
	Taip	Skaitinė išraiška	0a	44b	14a	58
		% "Jūsų įgytas išsilavinimas"	0	93,6	26,9	56,3
	Nežinau	Skaitinė išraiška	4a	0b	30a	34
		% "Jūsų įgytas išsilavinimas"	100	0	57,7	33
Viso	Skaitinė išraiška	4	47	52	103	
	% "Jūsų įgytas išsilavinimas"	100	100	100	100	

Kiekviena apatinio indekso raidė žymi „Jūsų įgytas išsilavinimas“ poaibį: kategorijas, kurių stulpelių proporcijos viena nuo kitos labai nesiskiria 0,05 lygiu.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Lentelėje matyti, jog 100 proc. vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų nežino, ar sutiktų investuoti į SFP projektus, didžioji dalis (93,6 proc.) aukštesnį išsilavinimą turinčių lietuvių atsakė, jog esant galimybėms sutiktų investuoti ir tik 6,4 proc. pasirinko atsakymą "Ne". Didžioji dalis aukštąjį išsilavinimą tyrintys respondentai (57,7 proc) atsakė, jog nežino, ar esant galimybėms, sutiktų investuoti į sutelktinio finansavimo projektus, 26,9 proc. atsakė, jog sutiktų ir 15,4 proc. pasirinko atsakymą "Ne". Žemiau pateiktoje 17 lentelėje nurodyti Chi-Square testo rezultatai, rodantys gautų statistinių duomenų patikimumą.

17 lentelė

Į sutelktinio finansavimo projektus sutinkančių investuoti respondentų pasiskirstymo pagal įgytą išsilavinimą Chi-Square testo rezultatai

Chi-kvadrato testas			
	Reikšmė	df	Asimptotinė reikšmė (dvipusė)
Pirsono Chi-kvadratas	54,711a	4	<0,001
Tikimybių santykis	69,190	4	<0,001
Linijinis ryšys	0,906	1	0,341
N galiojančių atvejų	103		

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Tyrimo pradžioje buvo iškelta hipotezė - **H2**: Didesnė dalis aukštąjį išsilavinimą turinčių respondentų nei aukštesnįjį ar vidurinį, esant galimybėms, sutiktų investuoti į sutelktinio finansavimo projektus. Remiantis Chi-Square testo rezultatais, galime teigti, jog ketinimas investuoti į sutelktinio investavimo projektus priklauso nuo įgyto išsilavinimo, kadangi $\chi^2(4) = 54,711$ ir $p < 0,001$, tačiau pritaikius Z testą paaiškėjo, jog didesnė dalis respondentų, turinčių aukštesnįjį išsilavinimą (93,6 proc.) nei aukštąjį (26,9 proc) esant galimybėms, sutiktų investuoti. Todėl **H2** hipotezė atmetama.

Atliekant tyrimą, kad ištirti Lietuvos gyventojų nuomonę apie sutelktinio finansavimo platformas, naudoti trys nepriklausomi kintamieji: sutelktinio finansavimo suvokimas, pasitikėjimas SFPO ir pasitikėjimas projektų autoriais. Norint įvertinti, ar gauti duomenys yra tinkami naudoti tyrimo analizei yra naudojamas SPSS (28 versija) programinės įrangos paketas, kuriuo apskaičiuojamos skalių Cronbach alfa reikšmės. Kintamojo sutelktinio finansavimo suvokimas skalės Cronbach alfa koeficientas yra lygus 0,830 (žr. 18 lentelę), toks koeficiento dydis yra labai geras ir leidžia patvirtinti, jog skalė yra patikima.

18 lentelė

Kintamojo “Sutelktinio finansavimo suvokimas” Cronbach alfa reikšmė

Patikimumo statistika	
<i>Chronbanch alfa</i>	<i>N galiojančių atvejų</i>
0,830	6

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Antrojo kintamojo “Pasitikėjimas sutelktinio finansavimo platformų operatoriais” Cronbach alfa reikšmė lygi – 0.897 (žr. 19 lentelę), toks koeficiento dydis yra labai geras ir leidžia patvirtinti, jog skalė yra patikima.

19 lentelė

Kintamojo “Pasitikėjimas sutelktinio finansavimo platformų operatoriais” Cronbach alfa reikšmė

Patikimumo statistika	
Chronbanch alfa	N galiojančių atveju
0,897	7

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Kad iširti, ar tarp minėtų kintamųjų egzistuoja ryšys ir patikrinti H3 hipotezę, atliktas koreliacijos testas, kurio rezultatai patikti 20 lentelėje.

20 lentelė

Sutelktinio finansavimo suvokimo ir pasitikėjimo sutelktinio finansavimo platformų operatoriais kintamųjų koreliacija

Koreliacija			
		<i>Sutelktinio finansavimo suvokimas</i>	<i>Pasitikėjimas SFPO</i>
<i>Sutelktinio finansavimo suvokimas</i>	Pirsono koreliacija	1	0,613**
	Sig. (2-tailed)		<0,001
	N	420	420
<i>Pasitikėjimas SFPO</i>	Pirsono koreliacija	0,613**	1
	Sig. (2-tailed)	<0,001	
	N	420	420

**Koreliacija reikšminga 0,001 lygyje (2-tailed)

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Remiantis koreliacijos rezultatais, jog $R=0,613$, $p < 0,001$, galima teigti, jog kuo didesnis sutelktinio finansavimo suvokimas, tuo didesnis pasitikėjimas SFPO. Gautas koreliacijos koeficiento dydis parodo, jog tarp kintamųjų egzistuoja stiprus ryšys. Tad **H3**: Kuo geresnis sutelktinio finansavimo suvokimas, tuo didesnis pasitikėjimas SFPO - priimta.

Toliau tyrime tikrinamas kintamojo “Pasitikėjimas sutelktinio finansavimo projekto autoriais” patikimumas. Gautas Cronbach alfa koeficientas yra lygus 0.840 - tokia koeficiento reikšmė yra labai gera, tad leidžia patvirtinti, jog skalė yra patikima.

21 lentelė

Kintamojo "Pasitikėjimas sutelktinio finansavimo projektų autoriais" Cronbach alfa reikšmė

Patikimumo statistika	
Chronbanch alfa	N galiojančių atveju
0,840	4

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

22 lentelė

Sutelktinio finansavimo suvokimo ir pasitikėjimo sutelktinio finansavimo projektų autoriais kintamųjų koreliacija

Koreliacija			
		Sutelktinio finansavimo suvokimas	Pasitikėjimas sutelktinio finansavimo projektų autoriais
Sutelktinio finansavimo suvokimas	Pirsono koreliacija	1	0,509**
	Sig. (2-tailed)		<0,001
	N	420	420
Pasitikėjimas sutelktinio finansavimo projektų autoriais	Pirsono koreliacija	0,509**	1
	Sig. (2-tailed)	<0,001	
	N	420	420

**Koreliacija reikšminga 0,001 lygyje (2-tailed)

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Remiantis apskaičiuotu Pearson koreliacijos reikšme - $R = 0,509$ ir $p < 0,001$, galima teigti, jog kuo didesnis sutelktinio finansavimo suvokimas, tuo didesnis pasitikėjimas skolininkais. Gautas koreliacijos koeficiento dydis parodo, jog tarp kintamųjų egzistuoja vidutiniškai stiprus ryšys. Tad **H4**: kuo geresnis sutelktinio finansavimo suvokimas, tuo didesnis pasitikejimas sutelktinio finansavimo projekto autoriais – priimta.

Apklausoje respondentai turėjo įvertinti su sutelktinio finansavimo platformose skelbiamų projektais ir jų autoriais susijusių veiksnių grupę, kuri, jų nuomone, daro įtaką ketinimui investuoti. Apklausoje rezultatai pateikiami 23 lentelėje. Respondentai kiekvieną teiginį turėjo įvertinti skalėje nuo 1 - visiškai nesvarbu iki 5 – labai svarbu, o apibendrinti rezultatus buvo naudojamos mode ir mediana apskaičiavimo funkcijos bei X2 testo tikimybės, leidžiančios nustatyti, kaip respondentai daugiausiai vertino pateiktus veiksnus.

23 lentelė

Veiksnių, darančių įtaką ketinimui investuoti į sutelktinio finansavimo platformoje skelbiamą projektą, verinimų skaitinės charakteristikos ir χ^2 testo tikimybės

Veiksniai	Mode	Mediana	χ^2 testo tikimybė
Projekto pristatymas	4	4	0,003
Verslo planas	5	5	0,025
Projekto norima surinkti finansavimo suma	5	4	0,082
Projekto investicinė grąža	4	4	0,046
Projekto iniciatorių veiklos istorija (finansinės ataskaitos)	5	4	0,121
Skolininkų kredito reitingas (A, B, C)	5	5	0,038
Trečios šalies garantas dėl projekto užbaigtumo	5	4	0,048
Projekto populiarumas (investuotojų skaičius)	4	4	0,036
Jau surinktų investicijų suma	4	4	0,048
Projekto baigtumo stadija (procentinė išraiška)	4	4	0,058
Likęs laikas iki projekto užbaigimo	4	4	0,068

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos duomenimis

Svarbiausiais veiksniais galima išskirti verslo planą ir skolininkų kredito reitingą (A, B, C). Šių vienintelių veiksnių moda ir mediana sutampa ir lygios 5. Šie rodikliai parodo, kad didžioji dalis respondentų šiuos veiksnius vertino kaip labai svarbius. χ^2 tikimybė taip pat patvirtina, kad veiksnių įtaka ketinimui investuoti į sutelktinio finansavimo projektus yra neabejotina, kadangi tikimybė neviršija 0,05 (atitinkamai $p=0,025$ ir $p=0,038$). Šių veiksnių bet koks vertinimas skalėje nuo 1 iki 5 negali būti laikomas vienodai galimu. Sprendžiant iš gautų modos reikšmių, respondantai, kaip labai svarbius veiksnius, taip pat išskyrė projekto norimą surinkti finansavimo suma, projektų iniciatorių veiklos istoriją (finansinės ataskaitos) ir trečios šalies garantą dėl projekto užbaigtumo. Tačiau šių išvardintų veiksnių mediana – 4. Gautos pirmų dviejų veiksnių χ^2 testo tikimybės viršija 0,05, todėl šių veiksnių bet koks vertinimas, nuo 1 iki 5 balų, gali būti laikomas vienodai galimu. Trečio veiksnio χ^2 neviršija 0,05 ($p=0,048$), šio veiksnio bet koks vertinimas (nuo 1 iki 5) negali būti laikomas vienodai galimu. Taigi, nors veiksnių svarba lemiančių ketinimą investuoti į sutelktinio finansavimo projektus vertinama aukštais balais, tačiau respondantai turi skirtingas nuomones šių veiksnių vertinimo klausimu. Remiantis gautais rezultatais, **H5**: projekto investicinė grąža, skolininkų kredito reitingas bei verslo planas – svarbiausi veiksniai, darančys įtaką ketinimui investuoti į sutelktinio finansavimo projektą - atmetama, kadangi paskaičiavus “Projekto investicinė grąža” veiksnio įvertinimo balus – moda ir mediana nėra 5.

Atliekant gyventojų nuomonės tyrimą, apie sutelktinio finansavimo platformų veiklą - norėta išsiaiškinti, į kokio kredito reitingo projektus, esant galimybei, moterims ir vyrams būtų įdomu investuoti. Rezultatų pasiskirstymas pateikiamas 24 lentelėje.

24 lentelė

Apklauso respondentų pasiskirstymas pagal lytį, atsakant į kokio kredito reitingo sutelktinio finansavimo projektus, esant galimybėms, būtų idomu investuoti

			Lytis		
			Vyras	Moteris	Viso
Į kokius sutelktinio finansavimo projektus, jeigu būtų galimybėms Jums būtų idomu investuoti?	Į nerizikingą, turintį aukštą kredito reitingą (A), tačiau mažos finansinės grąžos projektus	Skaitinė išraiška	90	86	176
		% "Jūsų lytis"	36,9	48,9	41,9
	Vidutinio kredito reitingo (B) projektą, žadantį vidutinę grąžą	Skaitinė išraiška	135	63	198
		% "Jūsų lytis"	55,3	35,8	47,1
	Į rizikingą, žemo kredito reitingo (C), tačiau žadantį didelę finansinę grąžą projektą	Skaitinė išraiška	19	27	46
		% "Jūsų lytis"	7,8	15,3	11
Viso		Skaitinė išraiška	244	176	420
		% "Jūsų lytis"	100	100	100

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklauso duomenimis

Rezultatai rodo, jog daugiausia moterų (48,9 proc.) rinkęsi investuoti į nerizikingus, A kredito reitingą turinčius projektus, 35,8 proc. moterų rinkęsi vidutinio rizikingumo projektus ir 15,3 proc. rinkęsi rizikingus, C kredito reitingą turinčius projektus. Daugiausiai, beveik pusė apklausoje dalyvavusių vyrų (55,3 proc.), esant galimybėms, rinkęsi investuoti į vidutinio kredito reitingo (B) projektą, 36,9 proc. - į nerizikingą (A) projektą, o mažiausiai - 7,8 proc. Vyrų rinkęsi investuoti į rizikingus, C kredito reitingu įvertintus projektus. Bendri rezultatai, susumavus vyrų ir moterų atsakymus, rodo, jog dauguma respondentų (47,1 proc.), esant galimybei, rinkęsi investuoti į vidutinio kredito reitingo (B) projektus. Kad patikrinti, gautų rezultatų patikimumą, buvo atliekamas Chi-Square testas, kurio rezultatai pateikiami 25 lentelėje.

25 lentelė

Chi-Square testo rezultatai

Chi-kvadrato testas			
	Reikšmė	df	Asimptotinė reikšmė (dvipusė)
Pirsono Chi-kvadratas	17,103a	2	<0,001
Tikimybių santykis	17,223	2	<0,001
Linijinis ryšys	0,461	1	0,497
N galiojančių atvejų	420		

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklauso duomenimis

Remiantis gautais rezultatais, jog $\chi^2(2) = 17.103$, $p < 0.001$, galima teigti, jog į aukšto kredito reitingo (A) projektus - linkusi investuoti didesnė moterų dalis (48,9 proc.) nei vyrų (36,9 proc.), tad **H6** priimta.

Atlikus magistro baigiamojo darbo tyrimą, būtų galima išskirti pagrindinius kiekvieno etapo rezultatus. Pirmajame etape, atlikus sutelktinio finansavimo platformų, veikiančių Lietuvoje, statistinių duomenų empirinę analizę nustatyta, jog ši sritis Lietuvoje sparčiai vystosi – kiekvienais metais ženkliai didėja surenkamų investicijų dalis bei pačių investuotojų skaičius. Antrajame etape, atlikus paskolų sąlygų ir bendros kredito kainos metinės palūkanų normos palyginimą tarp SFP, komercinio banko ir kredito unijos, nustatyta, jog visgi brangiausia skolintis šiuo metu yra sutelktinio skolinimosi platformose - tad H1 buvo atmesta (žiūrėti 26 lentelę).

26 lentelė

Tyrimo rezultatai

Nr.	Hipotezė	Rezultatas
H1	Skolinantis sutelktinio finansavimo platformoje bendra kredito kainos metinė palūkanų norma mažesnė nei kredito unijoje.	H1 atmesta, kadangi tyrimo metu nustatyta, jog SFPO paskolos bendra kredito kainos metinė palūkanų norma yra didesnė, nei kredito unijoje.
H2	Didesnė dalis aukštąjį išsilavinimą turinčių respondentų nei aukštesnįjį ar vidurinį, esant galimybėms, sutiktų investuoti į sutelktinio finansavimo projektus.	H2 atmetama, kadangi tyrimo metu nustatyta, jog didesnė dalis respondentų, turinčių aukštesnįjį išsilavinimą (93,6 proc.), nei aukštąjį (26,9 proc) esant galimybėms, sutiktų investuoti į sutelktinio finansavimo projektus.
H3	Kuo geresnis sutelktinio finansavimo suvokimas, tuo didesnis pasitikėjimas SFPO.	H3 priimta.
H4	Kuo geresnis sutelktinio finansavimo suvokimas, tuo didesnis pasitikėjimas sutelktinio finansavimo projekto autoriais.	H4 priimta.
H5	Projekto investicinė graža, skolininkų kredito reitingas bei verslo planas – svarbiausi veiksniai, darantys įtaką ketinimui investuoti į sutelktinio finansavimo projektą.	H5 atmesta, kadangi tyrimo metu nustatyta, jog svarbiausiais veiksniais, darančius įtaką ketinimui investuoti, respondantai įvertino verslo planą ir projekto kredito reitingą.
H6	Į aukšto kredito reitingo (A) projektus labiau linkusios būtų investuoti moterys, nei vyrai.	H6 priimta.

Šaltinis: sudaryta autorės

Apibendrinant gautus guventojų nuomonės, apie sutelktinį finansavimą, rezultatus, galima teigti, jog didžioji dalis (93,6 proc.) aukštesnį išsilavinimą turinčių lietuvių, esant galimybėms, sutiktų investuoti į sutelktinio finansavimo projektus. Atlikus nepriklausomų kintamųjų modelio patikimumo testus, paaiškėjo, jog gerėjant sutelktinio finansavimo suvokimui – didėja pasitikėjimas SFPO bei projektų autoriais. Iš apklausoje pateiktų veiksmių, lemiančių ketinimą investuoti į sutelktinio finansavimo projektą, kaip labiausiai svarbūs buvo įvertinti verslo planas ir kredito reitingas. O atlikus ketinimo investuoti į skirtingus kredito reitingų projektus paaiškėjo, jog didesnė dalis moterų, nei vyrų renkasi investuoti į nerizikingus, A kredito reitingą turinčius projektus.

IŠVADOS

Pastaruoju metu vis dažniau galima išgirsti apie įvairias FinTech sektoriaus naujoves. Viena iš jų – Lietuvoje sparčiai augantis verslo finansavimo būdas – sutelktinis finansavimas. Mokslinės literatūros analizės metu nustatyta, jog rinkoje vyrauja keturios pagrindinės sutelktinio finansavimo rūšys: aukojimu pagrįstas finansavimas, atlygiu pagrįstas finansavimas, nuosavybe/lojalumu pagrįstas finansavimas bei tarpusavio skolinimas. Svarbiausia šiame darbe buvo išskirti tai, jog Lietuvoje sutelktiniu finansavimu laikomas paskolos suteikimas juridiniams asmenims, mainais už tam tikrą finansinę grąžą (palūkanas). Jis griežtai reglamentuojamas 2016 metais išleistu Lietuvos Respublikos Sutelktinio finansavimo įstatymu, o veiklos kontrolę vykdo Lietuvos bankas.

Sutelktinis finansavimas nebūtų laikomas tokiu sėkmingu, jei ne besiplėčiantis jo vartotojų ratas. Teigiama, jog tam įtakos galėjo turėti didžioji finansų krizė, kadangi dauguma pradėjo nebepasitikėti bankais ir pradėjo ieškoti alternatyvių skolinimosi bei efektyvių laisvų lėšų investavimo būdų. Atlikus vartotojų poreikių bei lūkesčių analizę, nustatyta, jog verslui sutelktinis finansavimas – tai būdas pritraukti lėšų savo veiklai ar verslo idėjai įgyventinti be didelių biurokratinių barjerų ar, priešingai nei komerciniuose bankuose, neretai sunkiai įvykdomų reikalavimų. Taip pat, atsiveria naujos rinkodaros bei naujų ryšių užmesgimo galimybės su potencialiais partneriais bei klientais. Iš investuotojų perspektyvos nustatyta, jog sutelktinis finansavimas – tai galimybė diversifikuoti savo investicijų portfelį, pačiam pasirinkti, kiek į kokius projektus ar verslo idėjas investuoti. Atsižvelgiant į tai, jog platformų veikla ir informacija apie projektus yra griežtai prižiūrima – investuotojas sutaupo laiko kaštus, kadangi visa būtina informacija apie įmonę jau pateikta susisteminta ir jam nebereikia to daryti pačiam. O neturintiems didelės investavimo patirties – sutelktinio finansavimo platformos - puiki terpė jos įgyti, nerizikuojant didelėmis sumomis.

Kad suprasti, kaip veikia sutelktinio finansavimo platformos ir kuom skiriasi jų veikla nuo komercinio banko – mokslinės literatūros analizės metu, buvo atliktas šių dviejų įstaigų veikimo principo palyginimas. Nustatyta, jog sutelktinio finansavimo platforma veikia kaip licencijuotas tarpininkas tarp asmenų norinčių pasiskolinti pinigų bei asmenų, norinčių investuoti turimas laisvas lėšas. Pagrindinis platformos veikimo principas yra toks, jog rėmėjai skolina įmonėms pinigus su sąlyga, jog šie pinigai bus grąžinti su palūkanomis. Sutelktinio finansavimo platformos nedisponuoja surinktais pinigais, o perduoda juos skolininkui, mainais už sutartą komisinį mokestį. Tuo tarpu komerciniai bankai teikia paskolas iš depozitų, kuriuos surenka iš banko vartotojų (indėliai, pinigai sąskaitose ir kt.) bei iš pinigų, pasiskolintų iš centrinio banko. Paskolos grąžinimo metu, bankas paskolos įmoką kartu su kažkiek procentų

palūkanų grąžina į indėlį, o dalį jų pasilieka sau kaip uždarbį. Mokslinėje literatūroje trūksta tyrimų apie detalesnius šių dviejų institucijų veiklos panašumus bei skirtumus, rizikos suvaldymą ir vertinimą, tačiau randama nemažai nuomonių, jog sutelktinio finansavimo platformose verslo paskolai gauti – smulkiam ir vidutiniam verslui taikomi mažesni reikalavimai, nei komerciniame banke.

Nors sutelktinis finansavimas laikomas inovatyvia ir daug dėmesio sulaukiančia finansavimo pritraukimo bei investavimo priemone – svarbu pabrėžti ir su ja susijusias rizikas. Mokslinės literatūros analizės metu, išskirtos rizikos visoms sutelktinio finansavimo platformų šalims – skolininkams, investuotojams bei patiems platformų operatoriams. Kaip esminės rizikos skolininkams išskiriama: laiko sąnaudos, jautrios informacijos atskleidimas trečioms šalims, kredito bei reguliacinė rizikos. Platformų operatoriams – kredito, operacinė, sistemos, reguliacinė bei nuosavo kapitalo rizikos. Investuotojams – informacijos asimetrijos, patirties trūkumo, ekonomikos pokyčių, likvidumo bei projekto nesėkmės rizikos.

Mokslinės literatūros analizė padėjo atskleisti sutelktinio finansavimo tipus, privalumus bei rizikas. Kad įvertinti sutelktinio finansavimo perspektyvas Lietuvoje – buvo atliktas trijų etapų tyrimas. *Pirmame etape*, išanalizavus Lietuvoje veikiančių sutelktinio finansavimo platformų empirinius duomenis, padarytos šios išvados:

1. Lietuvoje aktyviai veikiančių sutelktinio finansavimo platformų skaičius per penkis metus padidėjo net 10 kartų.
2. Sėkmingai finansuotų projektų skaičius nuo 2017 iki 2020 metų išaugo net 30 kartų.
3. Vidutinė vieno sandorio (investicijos į vieną projektą) vertė sumažėjo vidutiniškai 3 kartus, tačiau tam įtakos turi padidėjęs projektų skaičius platformose, kadangi investuotojai renkasi skirti mažesnes sumas, bet į keletą skirtingų projektų, taip paskirstytami savo investicijas.
4. Lyginant tradicinių kredito įstaigų (bankų, kredito unijų) ir sutelktinio finansavimo platformų suteiktas tikrųjų naujų verslo paskolų sumas nustatyta, jog nuo 2017 metų, kuomet SFPO suteiktų paskolų sumos iki 2020 metų smarkiai išaugo (net 30 kartų), tradicinių kredito įstaigų suteiktų paskolų verslui sumos per tą patį laikotarpį sumažėjo net perpus.

Atliekant empirinių duomenų analizę, buvo susidurta su tam tikros informacijos nevienodo pateikimo problema. Pavyzdžiui, ne visose platformų internetiniuose tinklapiuose galima rasti visų veiklos metų statistiką, o tik einamųjų metų duomenis. Kai kurie rodikliai, tokie kaip investavimo/paskolos palūkanų normos dinamika ar suteiktų verslo paskolų sumų dinamika pavaizduoti grafiniuose paveiksluose, be skaitinių reikšmių. Lietuvos banko SFPO metinės veiklos analizėse taip pat nėra informacijos vientisumo skirtingų metų ataskaitose, o ir ši pateikta

metiniu intervalu. Kad ateityje būtų galima atlikti išsamesnius kiekybinius sutelktinio finansavimo Lietuvos rinkoje tyrimus, pavyzdžiui, palūkanų normų ar suteikiamų naujų paskolų sumų pokyčio priklausomybės nuo ekonominių ar kredito rinkos veiksnių analizes - reikėtų suvienodinti SFPO teikiamus statistikos duomenis, skelbti ne tik einamojo laikotarpio statistiką, bet ir ankstesnių mėnesių susistemintus duomenis.

Antrame etape, atliktas skirtingų finansų įstaigų – komercinio banko, kredito unijos ir sutelktinio finansavimo platformos verslo paskolos sąlygų ir bendros kainos palyginimas. Jo metu nustatyta, jog smulkusis verslas mažiausiomis sąnaudomis verslo paskolą gautų komerciniame banke. Tai lėmė mažiausios taikomos metinės palūkanų normos bei mažiausi administraciniai ir sutarties sudarymo mokesčiai. Didžiausia bendra kredito kainos metinė norma apskaičiuota skolinantis sutelktinio finansavimo platformoje. Tai lėmė didesnė, nei kredito unijoje ar komerciniame banke taikoma paskolos metinė palūkanų norma. Tyrimo metu buvo daroma prielaida, jog smulkiąjam verslui visose įstaigose taikoma mažiausia mokesčių nuo paskolos sumos dalis ir jog paskolos grąžinimo metu nebus patirta jokių papildomų išlaidų susijusių su paskolos grąžinimu ar sąlygų keitimu. Dar viena, ypatingai svarbi prielaida – įstaigų taikomos palūkanų normos. Kadangi kiekvienai verslo paskolai metinė palūkanų norma gali skirtis, priklausomai nuo juridinio asmens jau turimų finansinių įsipareigojimų, užstato vertės bei finansinių rodiklių – šiame tyrime naudota vidutinės metinės verslo paskolos palūkanų normos reikšmės, rastos minėtų įstaigų internetiniuose tinklapiuose ar pasitikslinus su įstaigų verslo paskolų skyrių vadybininkais. Kadangi šis rodiklis daro didelę įtaką bendrai kredito kainos metinei normai – atliekant šio tipo tyrimą ateityje, rekomenduojama modeliuoti realiai veikiančio smulkaus verslo verslo planą bei paraišką paskolai gauti. Tokiu būdu bus galima sužinoti tikslias kiekvienos įstaigos taikomas sąlygas ir metines palūkanų normas.

Mokslinės literatūros analizės metu nustatyta, jog dauguma užsienio autorių savo tyrimuose analizuoja investuotojų elgseną, bei kokie veiksniai daro įtaką ketinimui investuoti į skirtingo tipo sutelktinio finansavimo projektus. Atliktuose tyrimuose ypač akcentuojama pasitikėjimo tiek platformų operatoriais, tiek projektų autoriais svarba, kuris ypatingai siejamas su teikiamos informacijos skaidrumu. Kadangi mokslinėje literatūroje panašių tyrimų, apie Lietuvoje veikiančias sutelktinio finansavimo platformas - rasti nepavyko, *trečiame etape* atliktas Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimas, apie investavimą sutelktinio finansavimo platformose bei sutelktinio finansavimo platformų operatorių ir projektų autorių patikimumą. Atlikus tyrimą, padarytos šios išvados:

1. Iš visų apklausoje dalyvavusių respondentų, 8 proc. nėra girdėję apie sutelktinį finansavimą. Likę apklausos dalyviai buvo paskirstyti į turinčius ir neturinčius investavimo patirties į sutelktinio finansavimo projektus grupes.

2. Didesnė investavimo patirties neturinčių respondentų dalis, turinčių aukštesnį išsilavinimą, nei aukštąjį – esant galimybėms, sutiktų investuoti į sutelktinio finansavimo projektus. Ateityje atliekant tyrimą, vertėtų pridėti papildomą lydinį klausimą, kurio atsakymai nurodytų respondentų pasirinkimą neinvestuoti/investuoti lemiančias konkrečias priežastis.
3. Apie 42 proc. respondentų turėjo investavimo patirties į sutelktinio finansavimo projektus.
4. Didžioji dauguma respondentų - investuoja Lietuvoje veikiančiose sutelktinio finansavimo platformose. Beveik pusė apklaustųjų, apie sutelktinį finansavimą sužinojo patys, naršydami internete ir ieškodami investavimo alternatyvų. Populiariausia investavimo kryptis – verslo vystymo projektai. Didžiausia dalis respondentų renkasi investuoti mažomis sumomis ir vidutiniškai investuoja iki 24 projektų per metus. Beveik pusė apklaustųjų renkasi vidutinio rizikingumo, B kredito reitingo projektus.
5. Ketvirtoje dalyje nustatyta, jog kuo geresnis respondento sutelktinio finansavimo supratimas – tuo didesnis pasitikėjimas SFPO bei sutelktinio finansavimo projektų autoriais. Taip pat, ketinantiems investuoti į sutelktinio investavimo projektą – svarbiausi veiksniai - skolininko verslo planas bei kredito reitingas. Jie, apklausos metu, sulaukė aukščiausių respondentų įvertinimų. Penktoje dalyje taip pat nustatyta, jog daugiau moterų, nei vyrų, rinkęsi investuoti į saugius, A kredito reitingo projektus, tuo tarpu vyrai mieliau rinkęsi investuoti į B kredito reitingo projektus. Galima daryti išvadą, kad daugumai lietuvių, ketinant investuoti į sutelktinio finansavimo projektą - saugumas ir užtikrintumas yra svarbiau nei didesnė investicinė grąža. Atsižvelgiant į tai, SFPO turėtų didelį dėmesį skirti projektų atrankai bei įvertinimui, taip pat darbuotojų kvalifikacijos kėlimui. Vienas iš pagrindinių tikslų – turėtų būti veiklos bei teikiamos informacijos skaidrumas bei patikimumas. Norėdami pritraukti naujų vartotojų ir išlaikyti esamus – operatoriai turėtų teikti aiškiai suprantamą ir patikimą informaciją, šviesti vartotojus apie sutelktinio finansavimo galimybes ir privalumus, nepamirštant išskirti ir visas susijusias rizikas. Taip bus didinamas vartotojų pasitikėjimas SFPO ir jų veikla.

Įvertinus sutelktinio finansavimo dinamiką Lietuvoje, galima daryti išvadą, kad iš ties šis sektorius yra savo pakilime. Visgi, mokslinių tyrimų apie sutelktinio finansavimo perspektyvas Lietuvoje nėra labai daug. Ateities tyrimams rekomenduojama atlikti ekspertų, konkrečių platformų operatorių interviu, o esant galimybei surinkti daugiau periodinių duomenų - atlikti išsamų kiekybinį statistikos duomenų tyrimą apie tai, kaip sutelktinio finansavimo rinką veikia išoriniai ekonominiai veiksniai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- An, J., Quercia, D. ir Crowcroft, J. (2014). Recommending Investors for Crowdfunding Projects. Prieiga internetu:
https://www.researchgate.net/publication/266204217_Recommending_Investors_for_Crowdfunding_Projects
- Arkrot, W., Unger, A. ir Ahlstrom (2017). Crowdfunding from a Marketing Perspective. Prieiga internetu: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1106397/FULLTEXT01.pdf>
- Bastani, K., Asgari, E. ir Namavari, E. (2018). Wide and Deep Learning for Peer-to-Peer Lending. Prieiga internetu: <https://www.researchgate.net/>
- Belleflamme, P., Lambert, T. ir Schwienbach (2010). Crowdfunding: An Industrial Organization Perspective. Prieiga internetu:
https://www.researchgate.net/publication/228468454_Crowdfunding_An_Industrial_Organization_Perspective
- Belleflamme, P., Lambert, T. ir Schwienbach (2017). Crowdfunding: Tapping the Right Crowd. Prieiga internetu:
https://www.researchgate.net/publication/228263793_Crowdfunding_Tapping_the_Right_Crowd
- Cai, W., Polzin, F. ir Stam, E. (2019). Crowdfunding and Social Capital. Prieiga internetu:
https://www.researchgate.net/publication/332485288_Crowdfunding_and_Social_Capital_A_Systematic_Literature_Review
- Cornaggia, J., Wolfe, B. ir Yoo, W. (2018). Crowding Out Banks: Credit Substitution by Peer-to-Peer Lending. Prieiga internetu:
https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/conference/2019/fintech/Yoo_Cornaggia_Wolfe_FinTech

Dikčius, V. (2011). Anketos sudarymo principai. Prieiga internetu:

https://www.evaf.vu.lt/dokumentai/katedros/Rinkodaros_katedra/Medziaga_studentams/Anketos_sudarymo_principai.pdf

Europos sąjunga (2015). Sutelktinio finansavimo apibūdinimas. Prieiga internetu:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjO0ZsjNzpAhUR2aYKHbLuCtUQFjAAegQIAxAB&url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fdocsroom%2Fdocuments%2F10229%2Fattachments%2F1%2Ftranslations%2F1t%2Frenditions%2Fnative&usg=AOvVaw2Fh>

Gaigalienė, A. ir Česnys, D. (2018). Determinants of Default in Lithuanian Peer-To-Peer Platforms. Prieiga internetu:

<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0139427>

Kaartemo, V. (2017). The elements of a successful crowdfunding campaign:^{[1][2]}A systematic literature review of crowdfunding performance. Prieiga internetu:

https://www.academia.edu/34482768/The_elements_of_a_successful_crowdfunding_campaign_A_systematic_literature_review_of_crowdfunding_performance

Karmaza, V. ir Laurinaitis, M. (2019). Tarpusavio skolinimo platformų veikla Lietuvoje: plėtros galimybės. Prieiga internetu:

<http://jmk.vvf.vgtu.lt/index.php/Verslas/2019/paper/view/376>

Kitano, H. A. (2017). The investor-entrepreneur relationship in equity crowdfunding: a combined trust - agency based approach. Prieiga internetu:

<https://ddd.uab.cat/record/188072>

Klafft, M. (2008). Online Peer-to-Peer Lending: A Lenders' Perspective. Prieiga internetu:

https://www.researchgate.net/publication/221186576_Online_Peer-to_Peer_Lending_A_Lenders%27_Perspective

Lee, C. H ir Bian, Y. (2018). Factors Affecting Success of Serial Crowdfunding: From Heuristic and Systematic Perspectives. Prieiga internetu:

<https://aisel.aisnet.org/pacis2018/131/>

- Lietuvos banko viešai prieinama informacija. Žiūrėta 2020 gegužės 4 d. Prieiga internetu:
<https://www.lb.lt/lt/finansu-rinku-dalyviai?type=30&market=1>
- Lietuvos bankas. (2021). Smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimo galimybių tyrimas
Prieiga internetu: <https://www.lb.lt/lt/konsultacijos/smulkiojo-ir-vidutinio-verslo-finansavimo-galimybiu-tyrimas>
- Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymas, TAR 26828 (2016). Prieiga internetu:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/658ec640a5b811e68987e8320e9a5185>
- Lietuvos Statistikos departamentas. (2021). Žiūrėta 2021-11-17. Prieiga internetu:
<https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2020/salies-gyventojai/gyventoju-skaicius-ir-sudėtis>
- Liu, J. (2017). Determinants of Crowdfunding Success: A Trust-based Perspective. Prieiga internetu:
<http://unsworks.unsw.edu.au/fapi/datastream/unsworks:45582/SOURCE02?view=true>
- Liu, L., (2016). Peer to Peer Lending Supervision Analysis base on Evolutionary Game Theory. Prieiga internetu: http://ijiset.com/vol3/v3s1/IJISSET_V3_I1_21.pdf
- Luca, N. (2016). Equity-based crowdfunding: The issuer's perspective. Prieiga internetu:
http://tesi.luiss.it/16378/1/114173_FURNARI_SALVATORE LUCIA.pdf
- Mateescu, A. (2015), Peer-to-Peer Lending. Prieiga internetu:
<https://datasociety.net/pubs/dcr/PeertoPeerLending.pdf>
- Mazure, G. (2017). Perspectives of crowdfunding as innovative and alternative finance platform in Latvia. Prieiga internetu:
https://llufb.llu.lv/conference/economic_science_rural/2017/Latvia_ESRD_46_2017-279-286.pdf
- Mollenkamp, N. (2017). Determinants of Loan Performance in P2P Lending. Prieiga internetu:
https://essay.utwente.nl/72876/1/Möllenkamp_BA_BMS.pdf

- Moreno, A., Berenguer, E., ir Pedregosa, S. (2018). A model proposal to determine a crowd-credit scoring. Prieiga internetu: https://www.economics-sociology.eu/files/4_560_Moreno-Moreno.pdf
- Oxera Consulting LLP. (2016). The economics of peer-to-peer lending – Peer-to-Peer Finance Association. Prieiga internetu:
- P2P Market Data. (2020). Crowdfunding Statistics Worldwide: Market Development, Country Volumes, and Industry Trends. Prieiga internetu: <https://p2pmarketdata.com/crowdfunding-statistics-worldwide/>
- Pūkėnas, K. (2009). KOKYBINIŲ DUOMENŲ ANALIZĖ SPSS PROGRAMA. Prieiga internetu: https://www.spssanalize.lt/wp-content/uploads/2014/03/kokybiniu_duomenu_analize_SPSS_programa.pdf
- Song, P., Chen, Y., Zhou, Z. ir Wu, H. (2018). Performance Analysis of Peer-to-Peer Online Lending Platforms in China. Prieiga internetu: https://www.oxera.com/wp-content/uploads/2018/03/The-economics-of-P2P-lending_30Sep_.pdf-1.aspx.pdf
- Song, Y. ir Boeschoten, R. (2015). Success factors for Crowdfunding founders and funders. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/273067391_Success_factors_for_Crowdfunding_founders_and_funders
- Subačiūtė, L. ir Taujanskaitė, K. (2019). TARPUSAVIO SKOLINIMO PLATFORMŲ IR KOMERCINIŲ BANKŲ TEIKIAMŲ VARTOJIMO KREDITŲ ANALIZĖ. Prieiga internetu: <http://jmk.vvf.vgtu.lt/index.php/Verslas/2019/paper/view/403>
- UAB "Audito aspektai". (2019). Viešai platnamų naujai išleidžiamų paprastųjų vardinių nematerialiųjų akcijų informacinis dokumentas "Neo Finance". Prieiga internetu: https://www.paskoluklubas.lt/uploads/marketing/media/Informacinis_dokumentas.pdf

- Vaičekauskaitė, R. ir Lakštutienė, A. (2019). KREDITAVIMO GALIMYBIŲ PALYGINAMOJI ANALIZĖ. Prieiga internetu: [file:///C:/Users/remote21/Desktop/VF_straipsniu%20rinkinys_2019%20\(koreg%2006.26\).pdf](file:///C:/Users/remote21/Desktop/VF_straipsniu%20rinkinys_2019%20(koreg%2006.26).pdf)
- Vedrickas, T. (2017). Tarpusavio skolinimo bei sutelktinio finansavimo teisinis reguliavimas: lyginamoji analizė: magistro darbas. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, Teisės fakultetas. Prieiga internetu: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUK Ewi_1cqCkNzpAhWLB5oKHYu5DuoQFjAAegQIARAB&url=https%3A%2F%2Fvb.mruni.eu%2Fobject%2Felaba%3A25209377%2F25209377.pdf&usg=AOvVaw0CfvbjBSaf_MkD8k9i4Poi
- Verslo žinios. (2021). Žiūrėta 2021 lapkričio 21. Prieiga internetu: <https://www.vz.lt/finansai-apskaita/2021/09/16/banku-rinkoje-pagal-turta-paskolas-ir-indelius-pirmauja-swedbank>
- Waelkens, C. (2018). Peer-to-peer lending: determinants of loan default. Prieiga internetu: https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/480/932/RUG01-002480932_2018_0001_AC.pdf
- Yang, X., Zhao, K., Tao, X. ir Shiu, E. (2019). Developing and Validating a Theory-Based Model of Crowdfunding Investment Intention—Perspectives from Social Exchange Theory and Customer Value Perspective. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/332803763_Developing_and_Validating_a_Theory-Based_Model_of_Crowdfunding_Investment_Intention-Perspectives_from_Social_Exchange_Theory_and_Customer_Value_Perspective
- Zhao, H., Ge, Y., Chen, E. ir Wang, G. (2017). P2P Lending Survey: Platforms, Recent Advances and Prospects. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/318665428_P2P_Lending_Survey_Platforms_Recent_Advances_and_Prospects
- Zhao, Q., Chen, C. D. ir Wang, J. L. (2019). Factors influencing backer funding intention in crowdfunding: psychological contract violation perspective. Prieiga internetu: <https://jmst.ntou.edu.tw/marine/27-5/413-426.pdf>

Žilinskij, G. ir Lukševičiūtė, G. (2020). Pradelstų paskolų analizė sutelktinio finansavimo platformoje "Mintos". Prieiga internetu:

https://www.researchgate.net/publication/341307387_PRADELSTU_PASKOLU_ANALIZE_SUTELKTINIO_FINANSAVIMO_PLATFORMOJE_MINTOS

PRIEDAI

1 priedas. AB “SEB”, Rato kredito unijos ir SFPO UAB “EstateGuru Lietuva” paskolų palūkanų bendros mokėtinos sumos, mėnesinės įmokos

AB “SEB”:

Mėnuo	Paskolos likutis	Grąžinama paskolos suma	Palūkanų įmoka	Mėnesinė įmoka
1	20000	1621.33	100.00	1721.33
2	18378.67	1629.44	91.89	1721.33
3	16749.24	1637.58	83.75	1721.33
4	15111.65	1645.77	75.56	1721.33
5	13465.88	1654.00	67.33	1721.33
6	11811.88	1662.27	59.06	1721.33
7	10149.62	1670.58	50.75	1721.33
8	8479.03	1678.93	42.40	1721.33
9	6800.10	1687.33	34.00	1721.33
10	5112.77	1695.76	25.56	1721.33
11	3417.01	1704.24	17.09	1721.33
12	1712.76	1712.76	8.56	1721.33
	Viso:	20000.00	655.94	20655.94

Rato kredito unija:

Mėnuo	Paskolos likutis	Grąžinama paskolos suma	Palūkanų įmoka	Mėnesinė įmoka
1	20000	1613.87	116.67	1730.53
2	18386.13	1623.28	107.25	1730.53
3	16762.85	1632.75	97.78	1730.53
4	15130.10	1642.28	88.26	1730.53
5	13487.82	1651.86	78.68	1730.53
6	11835.97	1661.49	69.04	1730.53
7	10174.47	1671.18	59.35	1730.53
8	8503.29	1680.93	49.60	1730.53
9	6822.36	1690.74	39.80	1730.53
10	5131.62	1700.60	29.93	1730.53
11	3431.02	1710.52	20.01	1730.53
12	1720.50	1720.50	10.04	1730.53
	Viso:	20000.00	766.42	20766.42

UAB "EstateGuru Lietuva":

Mėnuo	Paskolos likutis	Gražinama paskolos suma	Palūkanų įmoka	Mėnesinė įmoka
1	20000	1595.34	158.33	1753.67
2	18404.66	1607.97	145.70	1753.67
3	16796.70	1620.70	132.97	1753.67
4	15176.00	1633.53	120.14	1753.67
5	13542.47	1646.46	107.21	1753.67
6	11896.01	1659.49	94.18	1753.67
7	10236.52	1672.63	81.04	1753.67
8	8563.89	1685.87	67.80	1753.67
9	6878.02	1699.22	54.45	1753.67
10	5178.80	1712.67	41.00	1753.67
11	3466.13	1726.23	27.44	1753.67
12	1739.90	1739.90	13.77	1753.67
	Viso:	20000.00	1044.04	21044.04

2 priedas. Sutelktinio finansavimo perspektyvų Lietuvoje vertinimo tyrimo anketa

Gerb. respondente,

Esu Vilniaus Universiteto, Tarptautinio verslo finansų studijų programos paskutinio kurso studentė ir baigiamajam magistro darbui atlieku tyrimą apie lietuvių požiūrį į sutelktinio finansavimo platformas, jų patikimumą bei perspektyvas ateityje.

Prašau 7 minučių Jūsų laiko pasidalinti savo nuomone.

Ši apklausa yra anoniminė, todėl Jūsų asmeniniai duomenys niekur nebus viešinami. Gauti rezultatai bus naudojami tik mokslinio tyrimo tikslams.

Dėkoju už Jūsų bendradarbiavimą!

Pastaba: apklausos pabaigoje - nepamirškite paspausti "Pateikti".

I dalis

1. Ar yra tekę girdėti, apie sutelktinį finansavimą?
 - a) Taip, žinau kas yra sutelktinis finansavimas
 - b) Teko girdėti, tačiau nežinau kas tai
 - c) Ne, neteko girdėti

(Pasirinkus variantą a - respondentas nukeliamas į III dalį, pasirinkus variantą b - į II dalį, o variantą c – apklausos pabaigą, kur paaiškinama, jog ieškomi respondentai, girdėję apie sutelktinį finansavimą)

II dalis

Sutelktinis finansavimas – tai būdas surinkti pinigų projektams ir verslui finansuoti. Šiuo būdu lėšų rinkėjai, naudodamiesi internetinėmis platformomis, gali surinkti pinigų iš grupės žmonių savo projekto įgyvendinimui. O lėšų skyrėjai - palaikyti/investuoti į patikusius projektus bei iš to uždirbti palūkanas.

2. Ar esant galimybėms sutiktumėte investuoti į sutelktinio finansavimo projektus?
 - a) Taip
 - b) Ne
 - c) Nežinau

(Visi šioje dalyje dalyvavę respondentai, po pasirinkto atsakymo, nukeliami į V apklausos dalį)

III dalis

Gerbiamas respondente,

3. Ar esate investavę (o galbūt dabar investuojate) sutelktinio finansavimo platformose?
 - a) Taip
 - b) Ne

(Respondentai, pasirinkę atsakymą a – nukeliami į IV apklausos dalį, kurioje bus klausimai, susiję su investavimu į sutelktinio finansavimo projektus. O pasirinkę atsakymą b – nukreipiami į V apklausos dalį)

IV dalis

Šioje skiltyje norėčiau sužinoti, apie Jūsų investavimo patirtį sutelktinio finansavimo platformose.

4. Iš kur sužinojote, apie galimybę investuoti sutelktinio finansavimo platformose?
 - a) Iš reklamos televizijoje
 - b) Iš reklamos socialiniuose tinkluose
 - c) Atradau internete ieškodamas/-a investavimo alternatyvų
 - d) Iš aplinkinių žmonių pasakojimų

5. Ar investavote/investuojate Lietuvoje veikiančiose sutelktinio finansavimo platformose?
- a) Taip
 - b) Ne
6. Į kokius projektus renkatės investuoti?
- a) Nekilnojamo turto vystymo
 - b) Naujo verslo kūrimo
 - c) Verslo vystymo
 - d) Žemės ūkio
 - e) FinTech
7. Kiek vidutiniškai pinigų skyrėte/skiriame vieno sutelktinio finansavimo projektui?
- a) 50 EUR – 100 EUR
 - b) 101 EUR – 300 EUR
 - c) 301 EUR – 500 EUR
 - d) 501 EUR – 700 EUR
 - e) 700 EUR ir daugiau
8. Kaip dažnai investuojate sutelktinio finansavimo platformose (investuotų projektų skaičius per paskutinius 12 mėnesių)? Įrašykite:
- _____
9. Į kokio kredito reitingo sutelktinio finansavimo projektus dažniausiai renkatės investuoti?
- a) A
 - b) B
 - c) C

(Visi respondentai, atsakė į IV dalties klausimus – nukeliami į V dalį)

V dalis

Ši apklausos skiltis padės įvertinti Jūsų nuomonę apie investavimą sutelktinio finansavimo platformose. Noriu pabrėžti, kad net jei Jums dar neteko investuoti sutelktinio finansavimo platformose - Jūsų nuomonė taip pat svarbi.

10. Ši apklausos skiltis padės įvertinti Jūsų nuomonę apie investavimą sutelktinio finansavimo platformose. Noriu pabrėžti, kad net jei Jums dar neteko investuoti sutelktinio finansavimo platformose - Jūsų nuomonė taip pat svarbi.

	1 – Visiškai nesutinku	2 - Nesutinku	3 – Nei sutinku, nei nesutinku	4 - Sutinku	5 – Visiškai sutinku
Investavimo procesas sutelktinio finansavimo platformose man yra žinomas					
Investuodamas į sutelktinio finansavimo projektus aš galiu įdaryti savo laisvus pinigus					
Investuoti sutelktinio finansavimo platformose galima ir neturint investavimo patirties ar išsilavinimo					
Investuodamas į sutelktinio finansavimo projektus aš galiu prisidėti prie tvarių/socialių projektų įgyvendinimo					
Investuoti sutelktinio finansavimo platformose galiu nedidelėmis sumomis ir į skirtingus projektus vienu metu					
Investuodamas sutelktinio finansavimo platformose pats renkuosi kokios rizikos ir dydžio grąžą noriu gauti					

11. Prašau nurodykite, kiek pritariate žemiau pateiktiems teiginiams, pasirinkdami variantą skalėje nuo 1 -"Visiškai nesutinku" iki 5 -"Visiškai sutinku":

	1 – Visiškai nesutinku	2 - Nesutinku	3 – Nei sutinku, nei nesutinku	4 - Sutinku	5 – Visiškai sutinku
Mano nuomone, Lietuvoje veikiačios sutelktinio finansavimo platformos yra patikimos					
Mano nuomone, Lietuvoje veikiančios sutelktinio finansavimo platformos yra griežai reglamentuotos ir prižiūrimos					
Aš manau, kad Lietuvoje veikiančiose sutelktinio					

finansavimo platformose pateikta informacija apie projektus ir skolininkus yra teisinga ir patikrinta					
Aš tikiu, kad sutelktinio finansavimo platformose dirba šios srities specialistai ir pateikta kreditingumo informacija apie skolininką yra teisinga					
Aš pasitikiu sutelktinio finansavimo platformose pateikta informacija apie sėkmingus projektus ir investicijų statistiką					
Aš manau, kad platformų operatoriai savo tinklapyje atskleidžia visas galimas su sutelktiniu finansavimu susijusias rizikas					
Mano nuomone, tikimybė būti apgautam ir neatgauti investuotų pinigų sutelktinio finansavimo platformose yra labai maža					

12. Prašau nurodykite, kiek pritariate žemiau pateiktiems teiginiams, susijusiems su sutelktinio finansavimo projekto autoriaus patikimumu. Pasirinkite variantą skalėje nuo 1 - "Visiškai nesutinku" iki 5 - "Visiškai sutinku":

	1 – Visiškai nesutinku	2 - Nesutinku	3 – Nei sutinku, nei nesutinku	4 - Sutinku	5 – Visiškai sutinku
Aš pasitikiu sutelktinio finansavimo projektu autoriais (skolininkais)					
Aš tikiu, kad projekto savininkai neklautoja savo duomenų pildant paraišką sutelktinio finansavimo paskolai gauti					
Aš tikiu, kad projekto autoriai užbaigia savo projektus sėkmingai ir numatytais sąlygomis					
Aš tikiu, kad projekto autorius pajėgus mokėti paskolą ir palukanas laiku					

13. Jūsų nuomone, kaip žemiau pateikti aspektai yra svarbūs priimant sprendimą investuoti į sutelktinio finansavimo projektą (1 – "Visiškai nesvarbu", 5 – "Labai svarbu")?

	1 – Visiškai nesvarbu	2 - Nesvarbu	3 – Neturiu nuomonės	4 - Svarbu	5 – Labai svarbu
Projekto pristatymas					
Verslo planas					
Projekto norima surinkti finansavimo suma					
Projekto investicinė grąža					
Projekto iniciatorių veiklos istorija (finansinės ataskaitos)					
Skolininkų kredito reitingas (A, B, C)					
Trečios šalies garantas dėl projekto užbaigtumo					
Projekto populiarumas (investuotojų skaičius)					
Jau surinktų investicijų suma					
Projekto baigtumo stadija (procentinė išraiška)					
Likęs laikas iki projekto užbaigimo					

14. Į kokius sutelktinio finansavimo projektus, jeigu būtų galimybė, Jums būtų įdomu investuoti?

- Į nerizikingą, turintį aukštą kredito reitingą (A), tačiau mažos finansinės grąžos projektą
- Vidutinio kredito reitingo (B) projektą, žadantį vidutinę finansinę grąžą
- Į rizikingą, žemo kredito reitingo (C), tačiau žadantį didelę finansinę grąžą projektą

VI dalis

Šioje apklausos dalyje norėčiau sužinoti šiek tiek informacijos apie Jus:

15. Jūsų amžius (įrašyti):

16. Jūsų lytis:

- Moteris
- Vyras

17. Jūsų įgytas išsilavinimas:

- Nebaigtas vidurinis

- b) Vidurinis
- c) Profesinis
- d) Aukštesnysis
- e) Aukštasis

18. Jūsų socialinė padėtis:

- a) Bedarbis
- b) Studentas
- c) Dirbantis studentas
- d) Dirbantis
- e) Senjoras

19. Jūsų mėnesinės pajamos:

- a) Iki 500 EUR
- b) 501 – 1000 EUR
- c) 1001 – 2000 EUR
- d) 2001 – 3000 EUR
- e) 3001 EUR ir daugiau

Pabaiga

Dėkoju už Jūsų laiką ir atsakymus!

Pirmame klausime pasirinkusiems atsakymą “Ne, neteko girdėti”:

Dėkoju, kad sutikote dalyvauti apklausoje, tačiau tyrimui ieškau respondentų, kurie pasirinko atsakymą "Taip".